

**Міністерство освіти і науки України
Чернівецький національний університет
імені Юрія Федьковича**

**О.Я. Орловський
М.І. Боднарук
А.Г. Каптар**

**ПРАВО
СОЦІАЛЬНОГО ЗАХИСТУ
УКРАЇНИ**

**Чернівці
Чернівецький національний університет
2015**

УДК 349.2
ББК

Рецензенти: Н.Д. Гетьманцева, кандидат юридичних наук, доцент, І.Г. Козуб, кандидат юридичних наук, доцент

О.Я. Орловський, М. І. Боднарук, А.Г. Каптар

Право соціального захисту України: навчально-методичний посібник / О.Я. Орловський, М.І. Боднарук, А.Г. Каптар. – Чернівці: Чернівецький нац. ун-т, 2015. – 131 с.

Навчально-методичний посібник з курсу «Право соціального захисту України» містить змістові модулі й навчальні елементи курсу «Право соціального захисту України», методичні вказівки до самостійного вивчення курсу, перелік контрольних питань до кожного НЕ та список рекомендованої літератури.

Для студентів і викладачів юридичних вузів і факультетів.

УДК 347 (37)

ББК

ЗМІСТ

Передмова.....	
Робоча програма курсу.....	

Змістовий модуль I Право на соціальний захист: теоретико-правові проблеми генезису та розвитку.....	
--	--

Н.Е. 1.1. Поняття та організаційно-правові форми права соціального захисту ...	
Н.Е. 1.2. Джерела права соціального захисту	
Н.Е. 1.3. Принципи права соціального захисту.....	
Н.Е. 1.4. Правовідносини у сфері соціального захисту	

Змістовий модуль II Механізм реалізації права особи на окремі види соціального забезпечення	
--	--

Н.Е. 2.1. Страховий стаж	
Н.Е. 2.2. Єдиний внесок на загальнообов'язкове державне соціальне страхування....	
Н.Е.2.3. Пенсійне страхування в Україні. Пенсії у солідарній системі загальнообов'язкового державного пенсійного страхування.....	
Н.Е. 2.4. Пенсійні виплати за рахунок коштів накопичувальної системи пенсійного страхування та у системі недержавного пенсійного забезпечення.....	
Н.Е. 2.5. Правове регулювання спеціальних пенсій.....	
Н.Е. 2.6. Страхові соціальні допомоги.....	
Н.Е. 2.7. Державна соціальна допомога.....	
Н.Е. 2.8. Соціальне обслуговування.....	

ПЕРЕДМОВА

Утвердження України як правової соціальної держави з ринковою економікою створило об'єктивні передумови реформування системи соціального забезпечення. Проблеми правового регулювання соціально-забезпечувальних відносин торкаються прав та інтересів практично всіх громадян. Вони тісно інтегровані з питаннями економіки, політики культури, релігії, демографії. Соціальна політика України протягом тривалого часу характеризувалася непослідовністю, суперечливістю. На сьогодні питання соціального захисту населення належать до числа стратегічно важливих і невідкладних.

Сучасний етап розвитку права соціального захисту зумовлений суттєвою новацією даної галузі. Мова йде про набуття нею приватно-публічної природи. Процес якісного оновлення права соціального захисту пов'язаний, насамперед, із соціально-економічними трансформаціями в українському суспільстві. Економіка радянського періоду, заснована на державній власності, забезпечувала функціонування єдиної державної розподільчої системи соціального забезпечення. Соціально-економічним умовам відповідав і публічний характер галузі права соціального забезпечення. На сьогодні в Україні склалася нова система економічних відносин, заснована на рівноправності всіх форм власності, непорушності права власності, свободі підприємництва, ініціативності, самостійності у веденні підприємницької діяльності тощо. Сучасне право соціального забезпечення є комплексом правових норм, які регулюють відносини матеріального, процедурного та процесуального характеру, які виникають у зв'язку з організацією і безпосереднім наданням соціальних виплат та послуг – як комплексу державних заходів із захисту населення від наслідків соціальних ризиків.

Проблема побудови в Україні ефективної системи соціального захисту населення, що спроможна оперативно реагувати на сучасні економічні процеси, забезпечити гідне людини життя, гарантувати розмір пенсій та інших соціальних виплат на рівні державних соціальних стандартів і ринкових реалій залишається однією з важливих складових цілей державної політики. Без вирішення питань гарантування гідного життя пенсіонерів та інших категорій соціально незахищених громадян годі й говорити про Україну як соціальну державу.

Прошло вже понад 20 років з часу початку проведення пенсійних реформ, однак лівова частка проблем залишається нероз'язаною. Можна говорити про багато об'єктивних і суб'єктивних факторів, які впливають на процеси втілення у життя законодавчих ідей зміни пенсійної системи України, але очевидним є факт недосягнення тих цілей і завдань, які ставилися перед початком пенсійних реформ. Гарантування гідного рівня забезпечення пенсіонерів в Україні на даний час є однією з найгостріших проблем, що зумовлена об'єктивними соціально-економічними причинами. На жаль, рівень оплати працюючого населення, а тим більше, рівень пенсійного забезпечення не гарантують гідних умов життя, які за нормами міжнародних стандартів дозволяють кожному задовольнити основні потреби людини у харчуванні, одязі, житлі тощо. Для розв'язання даної проблеми було докладено чимало зусиль, прийнято цілий ряд нових нормативних актів. Пошук ефективної моделі національної пенсійної системи, яка б відповідала інтересам суспільства і засновувалася на економічних можливостях держави, ведеться ось уже понад два десятиліття. Проте відчутного результату, який би наблизив населення до більш високого рівня та якості життя, не отримано. Це спонукає до подальших активних пошуків оптимальної моделі системи пенсійного забезпечення, яка повинна базуватись на науково обґрунтованих концепціях та враховувати національні особливості українського суспільства.

Метою та завданнями видання є допомога студентам у дослідженні трансформації права соціального захисту в умовах формування нової системи права України; розкритті організаційно-правових форм і видів соціального забезпечення та особливостей їх правового регулювання; дослідженні чинної системи пенсійного забезпечення й

окреслення основних шляхів її реформування; характеристики умов матеріального забезпечення у системі соціального страхування та порядку призначення і виплати державних соціальних допомог; визначення форм і порядку надання соціальних послуг.

1. Опис навчальної дисципліни

Найменування показників	Галузь знань, напрям підготовки, освітньо-кваліфікаційний рівень	Характеристика навчальної дисципліни	
		денна форма навчання	заочна форма навчання
Кількість кредитів – 3	Галузь знань 0304 «Право» (шифр і назва)	Дисципліна самостійного вибору ВНЗ	
	Напрямок підготовки 6.030401 «Правознавство» (шифр і назва)		
Модулів –	Спеціальність (професійне спрямування): _____	Рік підготовки:	
Змістових модулів –		4-й	4-й
Індивідуальне науково-дослідне завдання _____ (назва)		Семестр	
Загальна кількість годин - 144		7-й	7-й
Тижневих годин для денної форми навчання: аудиторних – самостійної роботи студента -	Освітньо-кваліфікаційний рівень: Бакалавр права	Лекції	
		30 год.	12 год.
		Практичні, семінарські	
		30 год.	2 год.
		Лабораторні	
		0 год.	0 год.
		Самостійна робота	
		84 год.	130 год.
		Індивідуальні завдання: год.	
		Вид контролю: іспит	

МЕТА І ЗАВДАННЯ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Метою навчального курсу «Право соціального захисту» є досягнення знання та розуміння студентами сутності та норм права соціального захисту, підготовка професійних фахівців до практичної діяльності.

Завдання навчального курсу такі: дослідження правової природи соціального захисту в умовах ринкової економіки; розкриття його видів та особливостей їх правового регулювання; дослідження чинної системи пенсійного забезпечення; аналіз механізму соціального захисту малозабезпечених громадян і охорони материнства та дитинства, а також порядку соціального обслуговування громадян.

У результаті вивчення навчальної дисципліни студент повинен

знати:

- сутність права на соціальний захист як природного права людини, його генезу та розвиток;
- особливості суспільних відносин, що формують предмет права соціального захисту, їх види;
- закономірності співвідношення публічних і приватних начал у правовому регулюванні соціально-забезпечувальних відносин;
- специфіку організаційно-правових форм соціального забезпечення;
- основні міжнародні та національні джерела, що гарантують реалізацію права особи на соціальне забезпечення;
- зміст основних принципів права соціального захисту;
- сутнісні особливості правовідносин у сфері соціального захисту, їх види та механізм реалізації;
- роль страхового стажу у праві соціального захисту, механізм його вирахування та підтвердження.
- закономірності трансформації системи пенсійного забезпечення України, основні етапи пенсійної реформи в Україні;
- умови та порядок надання окремих видів пенсій у солідарній системі пенсійного страхування;
- сутність та особливості накопичувальної системи пенсійного страхування, передумови її запровадження в Україні;
- специфіку системи недержавного пенсійного забезпечення та правовий статус її учасників;
- умови та порядок надання пенсійного забезпечення за спеціальними нормативними актами;
- види страхових допомог, які надаються за різними видами загальнообов'язкового державного соціального страхування, умови та порядок їх надання;
- систему державних соціальних допомог, умови їх надання;
- сутність соціального соціального обслуговування, правові форми надання соціальних послуг.

уміти:

- з'ясувати місце права на соціальний захист у системі прав людини;
- правильно охарактеризувати нормативно-правові акти й акти договірної характеру, що є джерелами права соціального захисту;
- визначити обсяг соціально-забезпечувальної правосуб'єктності особи;
- застосовувати принципи правового регулювання у сфері соціального захисту;
- визначати періоди, що включаються до страхового стажу;
- визначати порядок призначення та виплати пенсій на різних рівнях пенсійної системи України;
- визначати категорії осіб, які мають право на призначення спеціальних пенсій;
- визначати порядок виплати страхових допомог;
- охарактеризувати умови надання державної соціальної допомоги;
- визначати види соціальних послуг і правовий механізм їх надання.

**РОБОЧА ПРОГРАМА
НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ
«ПРАВО СОЦІАЛЬНОГО ЗАХИСТУ УКРАЇНИ»**

**ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 1. ПРАВО НА СОЦІАЛЬНИЙ ЗАХИСТ:
ТЕОРЕТИКО-ПРАВОВІ ПРОБЛЕМИ ГЕНЕЗИСУ ТА РОЗВИТКУ**

Мета модуля 1 полягає в огляді основних доктрин і концепцій, на яких ґрунтується вивчення права соціального захисту, у з'ясуванні сутності права людини на соціальний захист як природного та невід'ємного права, у визначенні основних організаційно-правових форм, у яких реалізується право на соціальний захист.

Для досягнення поставленої мети у процесі вивчення буде: а) досліджена вітчизняна концепція розуміння соціального забезпечення та здійснено порівняння її з основними європейськими концепціями та доктринами розуміння соціального забезпечення та соціального захисту; б) розглянуто основні організаційно-правові форми та види соціального забезпечення; в) проаналізовано джерела права соціального захисту, виявлено закономірності співвідношення актів централізованого та договірного регулювання соціально-забезпечувальних відносин; г) здійснено аналіз основних ідей та керівних засад, на яких ґрунтується право соціального захисту; д) досліджено правову природу відносин у сфері соціального захисту, їх особливості та вивчено їх структурні елементи.

СТРУКТУРА НАВЧАЛЬНИХ ЕЛЕМЕНТІВ МОДУЛЯ 1

НЕ 1. ПОНЯТТЯ ТА ОРГАНІЗАЦІЙНО-ПРАВОВІ ФОРМИ

ПРАВА СОЦІАЛЬНОГО ЗАХИСТУ

Мета лекції полягає в огляді основних доктрин і концепцій розуміння соціального захисту, у з'ясуванні природи соціально-забезпечувальних відносин, які входять до предмета права соціального захисту, визначенні особливостей методу права соціального захисту та розкритті організаційно-правових форм соціального захисту. Для досягнення мети у процесі лекції буде:

- а) з'ясовано історичні витоки формування та розвитку права соціального захисту;
- б) проаналізовано сутність соціального забезпечення, визначено поняття соціального захисту та соціального забезпечення, з'ясовано їх ознаки;
- в) окреслено функції права соціального захисту;
- г) розкрито специфіку організаційно-правових форм соціального захисту
- д) досліджено види суспільних відносин, які входять до предмета права соціального захисту;
- е) проаналізовано особливості методу права соціального захисту;
- є) визначено місце права соціального захисту у системі права України;
- ж) досліджено систему права соціального захисту.

План лекції:

1. Поняття права соціального захисту.
2. Сутність соціального забезпечення та його поняття.

3. Функції права соціального захисту.
4. Організаційно-правові форми та види соціального забезпечення
5. Предмет права соціального захисту.
6. Метод права соціального захисту та його ознаки.
7. Місце права соціального захисту у системі права України
8. Система права соціального захисту.

Література до теми

1. Конституція України – Закон України від 28 червня 1996 р. // Відомості Верховної Ради України (ВВР)У. - 1996. - № 36. - Ст. 141.
2. Антонов М. В. О системе и отраслях законодательства / М. В. Антонов // Право и экономика. — 2011. — № 3.
3. Андріїв В. Співвідношення трудового права та права соціального забезпечення / В. Андріїв // Сіверянський літопис. Всеукраїнський науковий журнал. - 2000.-№4.-С. 253-254.
4. Болотіна Н.Б. Право соціального захисту України: Навч. посібник. – К.: Знання, 2005. – 615 с.
5. Болотіна Н. Метод сучасного права соціального забезпечення України / Н. Болотіна// Юридичний вісник.-2001.-№ 1.-С. 108-113.
6. Болотіна Н. Право соціального забезпечення України: системно - структурний аналіз / Н. Болотіна // Право України. - 2001. - № 5.- С.24-29.
7. Болотіна Н.Б. Предмет права соціального забезпечення України / Н.Б. Болотіна // вісник Львівського національного університету. – Серія право. – Л., 2001. – Вип..36.
8. Болотіна Н.Б. Про принципи сучасного права соціального забезпечення України / Н.Б. Болотіна // Актуальні проблеми держави і права: Зб. наукових праць ОНЮА. – Вип.9. – О., 2000. – С.44-52.
9. Бойко М.Д. Право соціального забезпечення в Україні: Навч. посібник – К.: Олан, 2004. – 312 с.
10. Боднарук М. І. Правове регулювання соціального страхування в Україні : монографія / М. І. Боднарук. – Чернівці : Чернівець. нац. ун-т, 2014. – 472 с.
11. Гаврилюк Руслана Александровна. Методологическая традиция доктрины естественного права : монография / Руслана Гаврилюк. – Черновцы : Черновиц. нац. ун-т., 2012 – 788 с.
12. Гарасимів Т.З. Принципи права соціального забезпечення / Гарасимів Т.З. – Дрогобич, 2002. – 128 с.
13. Гончаров А. Поняття соціального захисту / А. Гончаров // Підприємництво, господарство і право. – 2009. - № 10. – С. 126-129.
14. Гуменюк І. Конституційні гарантії права на соціальне забезпечення в Україні / І. Гуменюк // Сучасний конституціоналізм та конституційна юстиція. Матеріали Міжнародної науково-практичної конференції. - Одеса: Юридична література, 2001. - С. 264 - 266.
15. Ждан М.Д. Щодо поняття та класифікації принципів права соціального забезпечення в Україні / М.Д. Ждан // Юридична Україна. –2005. – № 1. С.33-37.
16. Максимов С. И. Верховенство права как глобальный идеал и как направление развития постсоветских систем / С. И. Максимов // Правовое государство и ответственность личности / под ред. С. И. Дудника, И. Д. Осипова. — СПб., 2011. — С. 52–60.
17. Михайлов, А. М. Идея естественного права: история и теория /А. М. Михайлов. - М. : Юрлитинформ,2010. - 464 с.
18. Орловський О.Я. Соціальне забезпечення як науково-правова категорія: сучасні підходи до розуміння / О.Я. Орловський // Науковий вісник Чернівецького

університету. Сер. Правознавство. Збірник наук. праць. Вип. 402: Правознавство. – Чернівці: Рута, 2007. – С.42-48.

19. Орловський О.Я. Право соціального забезпечення: новації та перспективи / О.Я. Орловський // Науковий вісник Чернівецького університету: Збірник наук. праць. Вип. 435: Правознавство. – Чернівці: Рута, 2008 р. - С. 58-62.

20. *Право соціального забезпечення в Україні* : підручник / Т. А. Занфірова, М. І. Іншин, С. М. Прилипко та ін. / за заг. ред. Т. А. Занфірової, С. М. Прилипка, О. М. Ярошенка. – 2-ге вид., переробл. і доповн. – Х. : ФІНН, 2012. – 640 с.

21. *Право соціального забезпечення*: Підр. для студ. вищ. навч. закл. / П.Д. Пилипенко, В.Я. Бурак, С.М. Синчук та ін./ За ред. П.Д. Пилипенка. – 2-ге вид., прероб. і доп. – К.: Ін Юре, 2008. – 504 с.

22. *Прилипко С. М. Проблеми теорії права соціального забезпечення: [монографія]* / С. М. Прилипко. – Х.: П.П. »Берека-Нова», 2006. – 264 с.

23. *Пенсійні правовідносини в Україні*: [монографія] / Н. М. Хуторян, Я. В. Сімутіна, М. П. Стадник, А. А. Ширант, М. М. Шумило; відп. ред. Н. М. Хуторян, Я. В. Сімутіна. – К.: Юридична думка, 2013. – 276 с.

24. *Прилипко С.М. Визначення методу права соціального забезпечення в сучасних умовах* // Пробл. законності: Респ. міжвід. наук. зб. – Вип.66. – Х.: Нац. юрид. акад. України, 2004. – с. 64-72.

25. *Прилипко С.М. Визначення системи права соціального забезпечення* // Вісн. Академії правових наук України. – 2006. – № 1 (44). – с. 148-154.

26. *Прилипко С.М. Визначення функцій права соціального забезпечення як основа реалізації конституційного права громадян на соціальний захист* // Теоретичні та практичні проблеми реалізації Конституції України: Тези доповідей та наук. повідомлень учасників всеукраїнської науково-практ. конф. – Х.: Нац. юрид. акад. України, 2006. – с. 393-397.

27. *Прилипко С.М. До питання визначення організаційно-правових форм і видів соціального забезпечення* // Правова держава: Щорічн. наук. пр. – Вип.17. – К.: Ін-т держави і права ім. В.М. Корецького НАН України, 2006. – с. 242-249.

28. *Прилипко С.М. До питання предмета права соціального забезпечення* // Проблеми законності: Респ. міжвід. наук. зб. – Вип. 65 – Х.: Нац. юрид. акад. України, 2004. – с. 106-112.

29. *Прилипко С.М. Солідарні засади у соціальному забезпеченні* // Право України. – 2003. – №1. – с. 83-86.

30. *Рабінович П. М., Панкевич О. З. Соціальне право: деякі питання загальної теорії* / П. М. Рабінович, О. З. Панкевич // Право України. – 2003. – № 1. – С. 104-107.

31. *Сташків Б. До питання про метод права соціального забезпечення* / Б. Сташків // Підприємництво, господарство і право. - 2003.- № 4.- С. 53-56.

32. *Сташків Б. Метод права соціального забезпечення: його визначення* / / Б. Сташків // Право України.- 2000.- № 13.-С. 37-39.

33. *Сташків Б. Поняття права соціального забезпечення* / Б. Сташків // Право України. - 2000.-№5.-С. 24-26

34. *Сташків Б. Право соціального забезпечення як навчальна дисципліна* / Б. Сташків // Вища школа. - 2002.- № 6.- С. 35-41.

35. *Сташків Б. Право соціального забезпечення як наука* / Б. Сташків // Право України. - 2002.-№ 9.-С. 18-23.

36. *Сташків Б. Правовідносини у сфері соціального забезпечення: Конспект лекції* / Б. Сташків. – Чернівці, 2003.

37. *Сташків Б. Предмет права соціального забезпечення: погляд на проблему* / Б. Сташків // Право України. - 2000. - № 9.- С.71-75.

38. *Сташків Б. Теорія права соціального забезпечення: Навч. посіб.* – К., 2005.

39. Сташків Б. Функції права соціального забезпечення: вимоги сьогодення / Б. Сташків // Право України. - 2001.- № 7.-С. 66-69.
40. Стичинський Б. Право соціального забезпечення: проблеми становлення і розвитку / Б. Стичинський // Право України. - 2002.- № 6.- С.85-89.
41. Axel Kokemoor. Sozialrecht. – Vahlen, 2014. - 218 Seiten.
42. Hart H.L.A. The Concept of Law / H.L.A. Hart. – New York: Oxford University Press, 1997. – 315 p.
43. Ганс Кельзен. Чисте правознавство. З додатком «Проблема справедливості». Переклад з німецької Олександра Мокровського.- Київ: «Юніверс»,2004.-496 с.
44. Gillion C., Turner Y., Bailey C., Latulippe D. Social security pensions. Development and reform. International Labor Office. – Geneva, 2000.
45. Michael May. Aktuelle Theoriediskurse Sozialer Arbeit: Eine Einführung Taschenbuch – 2010.
46. Todd Landman. Human Rights and Democracy: The Precarious Triumph of Ideals. - Bloomsbury Academic, 2013. – 192p.
47. Compilation of the social security laws” / Social Security Administration .[Електронний ресурс].— Режим доступу:http://www.ssa.gov/OP_Home/ssact/
48. International labor organization: Social security [Електронний ресурс].— Режим доступу:<http://www.ilo.org/global/research/topics/social-security/lang--en/index.htm>
49. Ely, Richard T. (Richard Theodore) Social law of service 1896– [Електронний ресурс].— Режим доступу: https://www.law.cornell.edu/socsec_treatise
50. Social protection concepts and approaches: implications for policy and practice in international development (2001) / Andy Norton, Tim Conway, Mick Foster // Overseas Development Institute, London— [Електронний ресурс].— Режим доступу:<http://www.odi.org/sites/odi.org.uk/files/odi-assets/publications-opinion-files/2999.pdf>
51. WorldBank (1999b) ‘PovertyreductionandtheWorldBank: progressinFiscal 1998’. TheWorldBank: Washington.
52. Unicef (1995) ‘Should users pay for basic services? A review of theoretical arguments and empirical evidence regarding user contributions towards basic education, primary health care, and water and sanitation’. Office of Social Policy and Economic Analysis, Unicef, New York.
53. ILO (1999b) Working Party of the Social Dimensions of the Liberalisation of International Trade, ‘Country Studies on the Social Impact of Globalisation: Final Report’. Geneva.
54. Department for International Development (1997) ‘Eliminating World Poverty: A Challenge for the 21st Century’. Cmd no. 3789. London: Stationery Office.
55. Theatlasofsocialprotection - indicatorsofresiliencandequity— [Електронний ресурс].— Режим доступу:<http://datatopics.worldbank.org/aspire/regional-comparison>

НЕ. 1.2. ДЖЕРЕЛА ПРАВА СОЦІАЛЬНОГО ЗАХИСТУ

Мета лекції: дослідження системи джерел права соціального захисту, з’ясування їх особливостей та визначення сучасних тенденцій правового регулювання соціально-забезпечувальних відносин. Для досягнення мети у процесі лекції буде:

- а) визначено поняття джерел права соціального захисту, їх особливості;
- б) здійснено класифікацію джерел права соціального захисту;
- в) проаналізовано норми Конституції та законів України, які містять норми права соціального захисту;
- г) досліджено міжнародно-правові стандарти у сфері соціального забезпечення;
- д) охарактеризовано підзаконні акти у сфері соціального захисту\$
- е) визначено роль судової практики у регулюванні соціально-забезпечувальних відносин.

План лекції:

1. Поняття та види джерел права соціального захисту.
2. Конституція України - основне джерело права соціального захисту.
3. Акти міжнародно-правового регулювання соціального захисту:
 - а) міжнародні стандарти у сфері соціального захисту;
 - б) акти МОП як джерела права соціального захисту;
 - в) європейські соціальні стандарти;
 - г) міжнародні договори й угоди як джерела права соціального захисту.
4. Закони України як джерела права соціального захисту.
5. Підзаконні акти у системі джерел права соціального захисту.
6. Акти Конституційного суду України та судової практики у правовому регулюванні соціально-забезпечувальних відносин.

Література до теми

1. Конституція України – Закон України від 28 червня 1996 р. // Відомості Верховної Ради України (ВВР)У. - 1996. - № 36. - Ст. 141.
2. Загальна декларація прав людини // Права людини. Міжнародні договори України. Декларації. Документи. – К.: Наукова думка, 1992. – С. 18-24.
3. Міжнародний пакт про економічні, соціальні та культурні права / Прийнятий Генеральною Асамблеєю ООН 19 грудня 1996 р. // Права людини, міжнародні договори України, декларації. Документи. - К., 1992. - С. 25-31.
4. Про обов'язкове страхування по старості працівників промислових і торговельних підприємств, осіб вільних професій, а також надомників і домашніх служників: конвенція МОП № 35 від 29 черв. 1933 р. [конвенції та рекомендації, ухвалені МОП (1919–1964 рр.)]. – Женева: Міжнар. Бюро Праці, 1999. – Т.1. – С. 278.
5. Про обов'язкове страхування по інвалідності працівників промислових та торговельних підприємств, осіб вільних професій, надомників і домашніх служників: конвенція МОП № 37 від 29 черв. 1933 р. [конвенції та рекомендації, ухвалені МОП (1919–1964 рр.)]. – Женева: Міжнар. Бюро Праці, 1999. – Т.1. – С. 277–287.
6. Про обов'язкове страхування на випадок втрати годувальника працівників промислових і торговельних підприємств, осіб вільних професій, а також працівників-надомників і домашніх служників: конвенція МОП № 39 від 29 черв. 1933 р. [конвенції та рекомендації, ухвалені МОП (1919–1964 рр.)]. – Женева: Міжнар. Бюро Праці, 1999. – Т.1. – С. 300.
7. Про допомоги по інвалідності, по старості і у зв'язку з втратою годувальника: конвенція МОП № 128 від 29 черв. 1967 р. [конвенції та рекомендації, ухвалені МОП (1965–1999 рр.)]. – Женева: Міжнар. Бюро Праці, 1999. – Т.2. – С. 1534–1543.
8. Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод 1950 р.: перший протокол та протоколи № 1, 4, 6, 7, 9, 10 та 11 до Конвенції // Офіційний вісник України. – 2006. – № 32. – Ст. 2371.
9. Европейская социальная хартия: справочник [пер. с фр.] – М. : Междунар. отношения, 2000. – 264 с.
10. Європейський кодекс соціального забезпечення. - Страсбург, 16 квітня 1964 року. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/994_329.
11. Закон України “Про державну допомогу сім'ям з дітьми” від 21.11.1992 р. // Відомості Верховної Ради України. – 1993. - №.5 – Ст.21.
12. Закон України “Про державну соціальну допомогу малозабезпеченим сім'ям” від 01.06.2000 р. // Відомості Верховної Ради України. – 2000. - №.35 – Ст.290.
13. Закон України “Про державну соціальну допомогу особам, які не мають права на пенсію та інвалідам” від 18 травня 2004 року // Відомості Верховної Ради України. – 2004. - №.33-34 – Ст.404.

14. Закон України “Про загальнообов’язкове державне пенсійне страхування” від 09.07.2003 // Відомості Верховної ради України. – 2003. - №49-51. – Ст.376.
15. Закон України «Про міжнародні договори України» від 29.06.2004 р. // Відомості Верховної ради України. – 2004. - №50. – Ст.540.
16. Закон України “Про недержавне пенсійне забезпечення” від 09.07.2003 // Відомості Верховної ради України. – 2003. - № 47-48. – С. 372.
17. Закон України “Про пенсійне забезпечення” від 5 листопада 1991 р. // Відомості Верховної Ради України. - 1992. - № 3. - Ст. 10.
18. Закон України «Про загальнообов’язкове державне соціальне страхування» від 23.09.1999р. // Відомості Верховної Ради України. – 1999. - №46-47. – Ст.403.
19. Закон України «Про державні соціальні стандарти та державні соціальні гарантії» від 5 жовтня 2000 р. // Офіційний вісник України. – 2000. - №44. – Ст.1876.
20. Закон України «Про соціальні послуги» від 19 березня 2003 року // Урядовий кур’єр. – 2003. – 10 вересня.
21. Про затвердження списків виробництв, робіт, професій, посад і показників, зайнятість в яких дає право на пенсію за віком на пільгових умовах: Постанова Кабінету Міністрів України від 16 січня 2003 р. №36// [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua>
22. Про затвердження Інструкції про встановлення груп інвалідності: Наказ Міністерства охорони здоров’я України від 5.09.2011р. № 561 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua>
23. Про застосування Конституції України при здійсненні правосуддя: постанова Пленуму Верховного Суду України від 01.11.1996 р. №9 // Бюл. зак-ва і юрид. практики України. – 2004. - №5.
24. Рішення Конституційного Суду України у справі за конституційними поданнями 49 народних депутатів України, 53 народних депутатів України і 56 народних депутатів України щодо відповідності Конституції України (конституційності) пункту 4 розділу VII „Прикінцеві положення“ Закону України „Про Державний бюджет України на 2011 рік“ // Офіційний вісник України від 31.12.2010 / № 99/1. – С. 9.
25. Рішення Конституційного Суду України у справі за конституційним поданням правління Пенсійного фонду України щодо офіційного тлумачення положень ст. 1, ч. 1, 2, 3 ст. 95, ч. 2 ст. 96, пп. 2, 3, 6 ст. 116, ч. 2 ст. 124, ч. 1 ст. 129 Конституції України, п. 5 ч. 1 ст. 4 Бюджетного кодексу України, п. 2 ч. 1 ст. 9 Кодексу адміністративного судочинства України в системному зв’язку з окремими положеннями Конституції України від 25 січня 2012 р. № 3-рп/2012 // Вісник Конституційного Суду України. - 2012. - № 2. - С. 25–33.
26. Рішення Конституційного суду України у справі за конституційним поданням Верховного Суду України щодо відповідності Конституції України (конституційності) окремих положень статті 2, абзацу другого пункту 2 розділу II „Прикінцеві та перехідні положення“ Закону України „Про заходи щодо законодавчого забезпечення реформування пенсійної системи“, статті 138 Закону України „Про судоустрій і статус суддів“ (справа щодо змін умов виплати пенсій і щомісячного довічного грошового утримання суддів у відставці) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/v003p710-13>
27. *Болотіна Н.Б.* Право соціального захисту України: Навч. посібник. – К.: Знання, 2005. – 615 с.
28. *Болотіна Н.Б.* Соціальне законодавство України України. Гендерна експертиза. – К.: Логос, 2001.
29. *Боднарук М. І.* Правове регулювання соціального страхування в Україні : монографія / М. І. Боднарук. – Чернівці : Чернівець. нац. ун-т, 2014. – 472 с.

30. *Гаврилюк Руслана Александровна. Методологическая традиция доктрины естественного права : монография / Руслана Гаврилюк. – Черновцы : Черновиц. нац. ун-т., 2012 – 788 с.*
31. *Гуменюк І. Конституційні гарантії права на соціальне забезпечення в Україні / І. Гуменюк // Сучасний конституціоналізм та конституційна юстиція. Матеріали Міжнародної науково-практичної конференції. - Одеса: Юридична література, 2001. - С. 264 - 266.*
32. *Кончар П. Європейська соціальна хартія – один із двох основних інструментів захисту прав людини в Європі / П. Кончар // Право України. – 2010. – №10. - С. 119-128.*
33. *Козак З. Міжнародна гармонізація та координація законодавства з соціального забезпечення / З. Козак // Бюл. Нац. служби посередництва і примирення. – 2005. - №11. – С. 54-56.*
34. *Максимов С. И. Верховенство права как глобальный идеал и как направление развития постсоветских систем / С. И. Максимов // Правовое государство и ответственность личности / под ред. С. И. Дудника, И. Д. Осипова. — СПб., 2011. — С. 52–60.*
35. *Миронова Т.К. Развитие законодательства о социальном обеспечении: новые подходы / Т.К. Миронова // Государство и право. – 1995. – № 2. – С. 23-25.*
36. *Оклей І. До питання становлення і розвитку законодавства про пенсійне забезпечення: історико-правовий аспект / І. Оклей // Вісн. Акад. прав. наук України. – 2006. – № 2 (45). – С. 237–245.*
37. *Право соціального забезпечення в Україні : підручник / Т. А. Занфірова, М. І. Іншин, С. М. Прилипко та ін. / за заг. ред. Т. А. Занфірової, С. М. Прилипка, О. М. Ярошенка. – 2-ге вид., переробл. і доповн. – Х. : ФІНН, 2012. – 640 с.*
38. *Право соціального забезпечення: Підр. для студ. вищ. навч. закл. / П.Д. Пилипенко, В.Я. Бурак, С.М. Синчук та ін./ За ред. П.Д. Пилипенка. – 2-ге вид., перероб. і доп. – К.: Ін Юре, 2008. – 504 с.*
39. *Право социального обеспечения в Украине: Учебник. – Луганск / Под. общ. ред. Л.И. Лазор, С.Н. Прилипко, О.Н. Ярошенко: Виртуальная реальность, 2010. – 456с.*
40. *Правові проблеми пенсійного забезпечення в Україні : монографія / Н. М. Хуторян, М. М. Шумило, М. П. Стадник [та ін.]. – К. : Ін Юре, 2012. – 540 с.*
41. *Прилипко С.М. Деякі питання щодо змісту конвенції Міжнародної організації праці №102 про мінімальні норми соціального забезпечення // Пробл. законності: Респ. міжвід. наук. зб. – Вип. 48. – Х.: Нац. юрид. акад. України, 2001. – с. 91-96.*
42. *Прилипко С.М. Конвенції та рекомендації Міжнародної організації праці як джерела права соціального забезпечення //Актуальні проблеми державного управління: Зб. наук. пр. – Х.: Вид-во Хар РІ НАДУ „Магістр”, 2003. – №2(17). – Ч. 2. – с. 219-225.*
43. *Прилипко С.М. Міжнародні стандарти у соціальному забезпеченні // Матеріали міжнарод. науково-практ. конф. “Актуальні проблеми формування правової держави в Україні (До 50-ї річниці Конвенції про захист прав людини та основних свобод)”. – Х.: Нац. юрид. акад. України, 2000.– с. 88-91.*
44. *Прилипко С.М. Систематизація законодавства про соціальний захист // Матеріали міжнарод. науково-практич. конф. “Систематизація законодавства в Україні: проблеми теорії та практики” – К.: Ін-т законодавства Верховної Ради України, 1999. – с. 357-359.*
45. *Пенсійні правовідносини в Україні: [монографія] / Н. М. Хуторян, Я. В. Сімутіна, М. П. Стадник, А. А. Ширант, М. М. Шумило; відп. ред. Н. М. Хуторян, Я. В. Сімутіна. – К.: Юридична думка, 2013. – 276 с.*
46. *Сирота И.М. Право социального обеспечения в Украине: Учебник. Изд. третье, переработанное и дополненное. – Х.: Одиссей, 2002. – 384 с.*

47. *Сташків Б.І.* Теорія права соціального забезпечення: Навч. посібник. – К.: Знання, 2005. – 567 с.
48. *Сташків Б.* Норми права соціального забезпечення // Право України. – 2002. - №2. – С.74-78.
49. *Рабінович П. М., Панкевич О. З.* Соціальне право: деякі питання загальної теорії / П. М. Рабінович, О. З. Панкевич // Право України. – 2003. – № 1. – С. 104-107.
50. *Рабінович П.М.* Верховенство права як соціально-природничий феномен (контури ідеалу) / П.М. Рабінович // Право України. – 2010. – №10. - С. 19-24.
51. *Тацій В.* Імплементация європейських стандартів у галузі прав людини – важливий напрям правової політики України / В. Тацій // Право України. – 2010. – №10. - С. 48-60.
52. *Хаммарберт Т.* Європейські стандарти прав людини та Україна / Т. Хаммарберт // Право України. – 2010. – - №10. - С. 161-166.
53. *Шумило М. М.* Криза джерел права соціального забезпечення як причина кодифікації пенсійного законодавства / М. М. Шумило // Держава і право: Збірник наукових праць. Юридичні і політичні науки. – 2010. – Вип. 49. – С. 281-286.
54. *Axel Kokemoor.* Sozialrecht. – Vahlen, 2014. - 218 Seiten.
55. *Benjamin Berkley.* Win Your Social Security Disability Case: Advance Your SSD Claim and Receive the Benefits You Deserve (Sphinx Legal).
56. *Frans Pennings.* Introduction to European Social Security Law. - 347 pages.
57. *Jeffrey Scott Wolfe.* Social Security Disability and the Legal Professional Paperback – 2002.
58. *Jörg Reinhardt.* Grundkurs Sozialverwaltungsrecht für die Soziale Arbeit, 2014.
59. *Klaus-Dieter Borchardt.* The ABC of European Union Law. - Publications Office of the European Union, 2010. – 140 p.
60. *Pieters D.* European Social Security and Global Politics. – The Hague: Kluwer, 2002.
61. *Solomon E. Salako.* Evidence, Proof and Justice: Legal Philosophy and the Provable in English Courts. –BookBoon, 2010. – 110p.
62. *Thomson West.* Federal Social Security Laws, Selected Statutes & Regulations, 2014.
63. *Todd Landman.* Human Rights and Democracy: The Precarious Triumph of Ideals. - Bloomsbury Academic, 2013. – 192p.
64. Resolution and conclusions concerning social security, International Labour Conference, 89th Session, Geneva, 2001, in *Record of Proceedings* (Geneva, 2001), No. 16: Report of the Committee on Social Security. Available at:<http://www.ilo.org/public/english/standards/relm/ilc/ilc89/pdf/pr-16.pdf> [Резолюція та Висновки щодо соціального забезпечення, Міжнародна конференція праці, 89-а сесія, Женева, 2001 р., у Попередньому протоколі (Женева, 2001р.)]
65. Directive 2003/41/EC of the European Parliament and of the Council of 3 June 2003 on the activities and supervision of institutions for occupational retirement provision // Official Journal L 235. – 2003. – September 23. – P. 0010-0021
66. "Compilation of the social security laws" / Social Security Administration [Електронний ресурс].— Режим доступу:http://www.ssa.gov/OP_Home/ssact/
67. International labor organization: Social security [Електронний ресурс].— Режим доступу:<http://www.ilo.org/global/research/topics/social-security/lang--en/index.htm>
68. Ely, Richard T. (Richard Theodore) Social law of service 1896– [Електронний ресурс].— Режим доступу: https://www.law.cornell.edu/socsec_treatise
69. Resolutions adopted by International Conferences of Labour Statisticians / International labor organization — [Електронний ресурс].— Режим доступу:<http://www.ilo.org/global/statistics-and-databases/standards-and-guidelines/resolutions-adopted-by-international-conferences-of-labour-statisticians/lang--en/index.htm>

70. Addressing inequities in access to health care for vulnerable groups in countries of the European region / Scheil-Adlung, X.; Kuhl, C. – ILO Social Security Department, 2011.– [Електронний ресурс].— Режим доступу:<http://www.ilo.org/gimi/gess/RessourcePDF.do?ressource.ressourceId=25201>

НЕ. 1.3. ПРИНЦИПИ ПРАВА СОЦІАЛЬНОГО ЗАХИСТУ

Мета лекції: дослідження системи принципів права соціального захисту, визначення їх змісту та значення у правовому регулюванні соціально-забезпечувальних відносин. Для досягнення мети в процесі лекції буде:

- а) визначене поняття принципів права соціального захисту, розкрито їх значення;
- б) досліджено систему основних принципів права соціального захисту;
- в) проаналізовано зміст галузевих принципів права соціального захисту.

План лекції:

- 1. Поняття принципів права соціального захисту, їх класифікація та значення.
- 2. Основні (конституційні) принципи права соціального захисту
- 3. Галузеві принципи права соціального захисту та їх зміст.

Література до теми

- 1. Конституція України – Закон України від 28 червня 1996 р. // Відомості Верховної Ради України (ВВР)У. - 1996. - № 36. - Ст. 141.
- 2. Закон України “Про загальнообов’язкове державне пенсійне страхування” від 09.07.2003 // Відомості Верховної ради України. – 2003. - №49-51. – Ст.376.
- 3. Закон України «Про прожитковий мінімум» від 15 липня 1999 року // Відомості Верховної ради України. – 1999. - №38. – Ст.348.
- 4. Закон України «Про державні соціальні стандарти та державні соціальні гарантії» від 5 жовтня 2000 р. // Офіційний вісник України. – 2000. - №44. – Ст.1876.
- 5. Боднарук М. І. Правове регулювання соціального страхування в Україні : монографія / М. І. Боднарук. – Чернівці : Чернівець. нац. ун-т, 2014. – 472 с.
- 6. Болотіна Н.Б. Про принципи сучасного права соціального забезпечення України // Актуальні проблеми держави і права: Зб. наукових праць ОНЮА. – Вип.9. – Одеса., 2000. – С.44-52.
- 7. Гуменюк І. Конституційні гарантії права на соціальне забезпечення в Україні / І. Гуменюк // Сучасний конституціоналізм та конституційна юстиція. Матеріали Міжнародної науково-практичної конференції. - Одеса: Юридична література, 2001. - С. 264 - 266.
- 8. Гарасимів Т. З. Поняття та види принципів права соціального забезпечення // Вісник Львівського інституту внутрішніх справ при Національній академії внутрішніх справ України. – Львів: ЛІВС при НАВС України, 2001. – № 1. – С 154-159.
- 9. Гарасимів Т. З. Принципи права соціального забезпечення: від теорії до практики // Вісник Львівського інституту внутрішніх справ при Національній академії внутрішніх справ України. – Львів: ЛІВС при НАВС України, 1995. – № 1. – С. 56-62.
- 10. Гарасимів Т.З. Принципи права соціального забезпечення. – Дрогобич, 2002. – 128 с.
- 11. Жадан С. В. Соціальне партнерство – новий принцип в управлінні загальнообов’язковим державним соціальним страхуванням / С. В. Жадан // Адвокат. – 2005. – № 4. – С. 15–17.
- 12. Ждан М. Щодо поняття та класифікації принципів права соціального забезпечення в Україні / М. Ждан // Юридична Україна. – 2005. - №1. – С. 33-37.

13. Москаленко О. В. Основні засади загальнообов'язкового державного соціального страхування в умовах ринкової економіки: [монографія] / О. В. Москаленко. – Х.: Юрайт, 2012. – 400 с.
14. Право соціального забезпечення в Україні : підручник / Т. А. Занфірова, М. І. Іншин, С. М. Прилипко та ін. / за заг. ред. Т. А. Занфірової, С. М. Прилипка, О. М. Ярошенка. – 2-ге вид., переробл. і доповн. – Х. : ФІНН, 2012. – 640 с.
15. Право соціального забезпечення: Підр. для студ. вищ. навч. закл. / П.Д. Пилипенко, В.Я. Бурак, С.М. Синчук та ін./ За ред. П.Д. Пилипенка. – 2-ге вид., прероб. і доп. – К.: Ін Юре, 2008. – 504 с.
16. Правові проблеми пенсійного забезпечення в Україні : монографія / Н. М. Хуторян, М. М. Шумило, М. П. Стадник [та ін.]. – К. : Ін Юре, 2012. – 540 с.
17. Пенсійні правовідносини в Україні: [монографія] / Н. М. Хуторян, Я. В. Сімутіна, М. П. Стадник, А. А. Ширант, М. М. Шумило; відп. ред. Н. М. Хуторян, Я. В. Сімутіна. – К.: Юридична думка, 2013. – 276 с.
18. Прилипко С.М. До питання принципу солідарності як основної засади у соціальному забезпеченні громадян. Форми соціально-правового захисту працівників у службово-трудових відносинах // Матеріали науково-практ. конф. – Х.: Укр. асоціація фахівців трудового права, 2005. – с. 294-298.
19. Сташків Б.І. Теорія права соціального забезпечення: Навч. посібник. – К.: Знання, 2005. – 567 с.
20. Сташків Б. Принципи права соціального забезпечення / Б. Сташків // Право України. – 2002. - №4. – С. 84-89.
21. Рабінович П.М. Верховенство права як соціально-природничий феномен (контури ідеалу) / П.М. Рабінович // Право України. – 2010. – №10. - С. 19-24.
22. Axel Kokemoor. Sozialrecht. – Vahlen, 2014. - 218 Seiten.
23. Benjamin Berkley. Win Your Social Security Disability Case: Advance Your SSD Claim and Receive the Benefits You Deserve (Sphinx Legal).
24. Frans Pennings. Introduction to European Social Security Law. - 347 pages.
25. Jeffrey Scott Wolfe. Social Security Disability and the Legal Professional Paperback – 2002.
26. Jörg Reinhardt. Grundkurs Sozialverwaltungsrecht für die Soziale Arbeit, 2014.
27. Michael May. Aktuelle Theoriediskurse Sozialer Arbeit: Eine Einführung Taschenbuch – 2010.
28. Solomon E. Salako. Evidence, Proof and Justice: Legal Philosophy and the Provable in English Courts. –BookBoon, 2010. – 110p.
29. Thomson West. Federal Social Security Laws, Selected Statutes & Regulations, 2014.
30. Todd Landman. Human Rights and Democracy: The Precarious Triumph of Ideals. - Bloomsbury Academic, 2013. – 192p.
31. Resolutions adopted by International Conferences of Labour Statisticians / International labor organization — [Електронний ресурс].— Режим доступу: <http://www.ilo.org/global/statistics-and-databases/standards-and-guidelines/resolutions-adopted-by-international-conferences-of-labour-statisticians/lang--en/index.htm>
32. Addressing inequities in access to health care for vulnerable groups in countries of the European region / Scheil-Adlung, X.; Kuhl, C. – ILO Social Security Department, 2011.— [Електронний ресурс].— Режим доступу: <http://www.ilo.org/gimi/gess/RessourcePDF.do?ressource.ressourceId=25201>

Н.Е. 1.4. ПРАВОВІДНОСИНИ У СФЕРІ СОЦІАЛЬНОГО ЗАХИСТУ

Мета лекції: теоретико-правовий аналіз правової природи відносин у сфері соціального захисту, визначення їх видів та дослідження змісту структурних елементів. Для досягнення мети в процесі лекції буде:

- а) досліджено концептуальні підходи до визначення поняття правовідносин у сфері соціального захисту;
- б) розкрито систему правовідносин у сфері соціального захисту;
- в) визначено суб'єктний склад правовідносин у сфері соціального захисту, специфіку правосуб'єктності у сфері соціального захисту;
- г) охарактеризовано юридичні факти, з якими пов'язується виникнення, зміна та припинення правовідносин у сфері соціального захисту.

План лекції:

- 1. Поняття та система правовідносин у сфері соціального захисту:
 - а) поняття правовідносин у сфері соціального захисту та їх ознаки;
 - б) соціально-страхові правовідносини;
 - в) матеріально-забезпечувальні правовідносини;
 - г) процедурні правовідносини;
 - д) процесуальні правовідносини.
- 2. Суб'єкти, об'єкт і зміст правовідносин у сфері соціального захисту:
 - а) правосуб'єктність як передумова вступу у соціально-забезпечувальні правовідносини;
 - б) об'єкт правовідносин у сфері соціального захисту;
 - в) зміст правовідносин у сфері соціального захисту
- 3. Підстави виникнення, зміни та припинення правовідносин у сфері соціального захисту:
 - а) поняття та види юридичних фактів у сфері соціального захисту;
 - б) правозмінюючі, правоприпиняючі та правовідновлюючі факти;
 - в) соціальний ризик як основний юридичний факт.

Література до теми

- 1. *Андріїв В. В.* Суб'єкти правовідносин із соціального страхування // Держава і право : зб. наук. праць : Юрид. і політ. науки. – Вип. 51. – К. : ІДП НАН України. – 2011. – С. 338-342.
- 2. *Андріїв В. В., Москаленко О. В., Прилипка С. М., Ярошенко О. М.* Правовідносини із загальнообов'язкового державного соціального страхування : теоретичний аспект. – Х. : ФІНН, 2011. – 280 с.
- 3. *Болотіна Н.Б.* Право соціального захисту України: Навч. посібник. – К.: Знання, 2005. – 615 с.
- 4. *Боднарук М. І.* Правове регулювання соціального страхування в Україні : монографія / М. І. Боднарук. – Чернівці : Чернівець. нац. ун-т, 2014. – 472 с.
- 5. *Боднарук М.І.* Правова природа правовідносин у сфері соціального забезпечення / М. І. Боднарук // Наук. вісник Чернівець. ун-ту : Правознавство. – Чернівці. – 2003. – Вип. 180. – С. 78-81.
- 6. *Жадан С. В.* Суб'єктний склад відносин і об'єкт судового контролю у сфері управління соціальним страхуванням / С. В. Жадан // Вісник господарського судочинства. – 2006. – № 6. – С. 227–230.
- 7. *Кульчицька О. І.* Державні органи як суб'єкти права соціального забезпечення / О.І. Кульчицька // Вісник Львівського університету. Сер. юрид. – 2005. – Вип. 41. – С. 244–250.
- 8. *Кульчицька О. І.* До питання про виникнення правоздатності громадян за правом соціального забезпечення / О.І. Кульчицька // Актуальні проблеми науки трудового права в сучасних умовах ринкової економіки: Матеріали науково-практичної

конференції (м. Сімферополь, 19–20 травня 2003 р.) / За ред. д-ра юрид. наук, проф. В. С. Венедиктова. – Х.: Національний університет внутрішніх справ, 2003. – С. 219–221.

9. *Кульчицька О. І.* До питання про дієздатність громадян за правом соціального забезпечення / О.І. Кульчицька // Актуальні проблеми вдосконалення чинного законодавства України. Збірник наукових статей. – 2003. – Випуск XI. – С. 167–172.

10. *Кульчицька О. І.* Зміст правосуб'єктності громадян за правом соціального забезпечення / О.І. Кульчицька // Держава і право: Зб. наук. пр. Юрид. і політич. науки. – Вип. 21. – К.: Ін-т держави і права ім. В. М. Корецького НАН України, 2003. – С. 281–287.

11. *Кульчицька О. І.* Особливості правового статусу соціальних страхових фондів / О.І. Кульчицька // Вісник Львівського університету. Сер. юрид. – 2006. – Вип. 42. – С. 238–243.

12. *Кульчицька О. І.* Поняття суб'єктів права соціального забезпечення / О.І. Кульчицька // Вісник Львівського університету. – Сер. юрид. – 2004. – Вип. 39. – С. 361–366.

13. *Орловський О.Я.* Поняття й особливості пенсійних правовідносин / О.Я. Орловський // Науковий вісник Чернівецького університету: Збірник наук. праць. Вип. 538 : Правознавство. – Чернівці : Чернівецький нац. ун-т, 2010 р. - С. 79-85.

14. *Прилипка С.Н.* Правоотношение по праву социального обеспечения // Пробл. законності. Респ. міжвід. наук. зб. – Вип. 58. – Х.: Нац. юрид. акад. України, 2003. – с. 61-70.

15. *Право соціального забезпечення в Україні : підручник / Т. А. Занфірова, М. І. Іншин, С. М. Прилипка та ін. / за заг. ред. Т. А. Занфірової, С. М. Прилипка, О. М. Ярошенка. – 2-ге вид., переробл. і доповн. – Х. : ФІНН, 2012. – 640 с.*

16. *Право соціального забезпечення: Підр. для студ. вищ. навч. закл. / П.Д. Пилипенко, В.Я. Бурак, С.М. Синчук та ін./ За ред. П.Д. Пилипенка. – 2-ге вид., перероб. і доп. – К.: Ін Юре, 2008. – 504 с.*

17. *Правові проблеми пенсійного забезпечення в Україні : монографія / Н. М. Хуторян, М. М. Шумило, М. П. Стадник [та ін.]. – К. : Ін Юре, 2012. – 540 с.*

18. *Пенсійні правовідносини в Україні: [монографія] / Н. М. Хуторян, Я. В. Сімутіна, М. П. Стадник, А. А. Ширант, М. М. Шумило; відп. ред. Н. М. Хуторян, Я. В. Сімутіна. – К.: Юридична думка, 2013. – 276 с.*

19. *Сивак С.* Правові підстави пенсійних правовідносин і пенсійна реформа / С. Сивак // Держава і право. Щорічник наукових праць молодих вчених. - Випуск 2. - Київ: Ін-Юре, 1999. - С.268-275.

20. *Солопова І.В.* До питання щодо змісту правовідносин з медичного обслуговування / І.В. Солопова // Південноукраїнський правничий часопис. – №3. – 2008. – С. 231-234.

21. *Солопова І.В.* Окремі аспекти правового регулювання медичного обслуговування населення України / І.В. Солопова // Форум права. – 2007. – № 2. – С.201–205[Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.nbuv.gov.ua/e-journals/FP/2007-2/07sivonu.pdf>.

22. *Солопова І.В.* Структурні елементи правовідносин з медичного обслуговування / І.В. Солопова // Право і безпека. – 2006. – №4. – С. 127-131

23. *Солопова І.В.* До питання щодо змісту правовідносин з медичного обслуговування / І.В. Солопова // Південноукраїнський правничий часопис. – №3. – 2008. – С. 231-234.

24. *Стаховська Н.М.* Поняття та особливості правовідносин у сфері соціального забезпечення / Н.М. Стаховська // Вісник Київського університету ім. Тараса Шевченка. Серія: юридичні науки. Випуск 40. - К.: Редакційно-видавничий центр "Київський університет", 2000. - С. 55-63.

25. *Сташків Б.* Загальна характеристика юридичних фактів у пенсійному забезпеченні / Б. Сташків // *Право України.* – 1998. – №1. – С.115-119.
26. *Сташків Б.І.* Теорія права соціального забезпечення: Навч. посібник. – К.: Знання, 2005. – 567 с
27. *Сташків Б.* Зміст соціально-забезпечувальних правовідносин / Б. Сташків // *Право України.* – 2003. - № 6. – С. 66-70.
28. *Сташків Б.* Об'єкти правовідносин у сфері права соціального забезпечення / Б. Сташків // *Часопис Київського університету права.* – 2003. - № 4. – С. 62-67.
29. *Сташків Б.* Правовідносини у сфері соціального забезпечення: Конспект лекції / Б. Сташків. – Чернігів, 2003.
30. *Сташків Б.* Суб'єкти правовідносин у сфері права соціального забезпечення / Б. Сташків // *Право України.* – 2003. - № 2. – С. 39-45.
31. *Сташків Б.І.* Юридичні факти в праві соціального забезпечення: Монографія / Б. Сташків. – Чернігів, 2008.
32. *Субботенко В.К.* Процедурные правоотношения в социальном обеспечении. – Томск, 1980. – 340 с.
33. *Чутчева О.Г.* Громадяни як суб'єкти соціально забезпечувальних правовідносин: теорія і практика / О.Г. Чутчева // *Право України.* – 2003. - № 7. – С.65-69.
34. *Шумило М. М.* Пенсійний вік як юридичний факт в пенсійному забезпеченні / М. М. Шумило // *Вісник Одеського національного університету.* – 2011. – Т. 16. Вип. 15. Правознавство. – С. 147-154.
35. *Шумило М. М.* Підстави виникнення пенсійних правовідносин / М. М. Шумило // *Юрид. наука.* – 2011. - №2. – С. 13-16.
36. *Jörg Reinhardt.* Grundkurs Sozialverwaltungsrecht für die Soziale Arbeit, 2014.
37. *Benjamin Berkley.* Win Your Social Security Disability Case: Advance Your SSD Claim and Receive the Benefits You Deserve (Sphinx Legal).
38. *Pieters D.* European Social Security and Global Politics. – The Hague: Kluwer, 2002.
39. *Solomon E. Salako.* Evidence, Proof and Justice: Legal Philosophy and the Provable in English Courts. –BookBoon, 2010. – 110p.
40. *Tendler, Judith with Rodrigo Serrano (1999)* 'The rise of social funds: what are they a model of?' (draft) For the MIT / UNDP Decentralisation Project, Management Development and Governance Division, UNDP: New York: 15th January 1999.

ВИСНОВКИ ДО МОДУЛЯ

Теоретико-правові проблеми генезисту та розвитку права на соціальний захист як природного права людини.

Обов'язкова література до модуля в цілому:

1. *Болотіна Н.Б.* Право соціального захисту України: Навч. посібник. – К.: Знання, 2005. – 615 с.
2. *Кропельницька С. О.* Соціальне страхування [текст] : навч. пос. С. О. Кропельницька, Т. В. Солоджук [Вид. 2-ге, перероб. та доп.]. – К. : Центр учбової літератури, 2013. – 336 с.
3. *Право соціального забезпечення в Україні : підручник / Т. А. Занфірова, М. І. Іншин, С. М. Прилипко та ін. / за заг. ред. Т. А. Занфірової, С. М. Прилипко, О. М. Ярошенка.* – 2-ге вид., переробл. і доповн. – Х. : ФІНН, 2012. – 640 с.
4. *Право соціального забезпечення : Підр. для студ. вищ. навч. закл. / П.Д. Пилипенко, В.Я. Бурак, С.М. Синчук та ін./ За ред. П.Д. Пилипенка.* – 2-ге вид., прероб. і доп. – К.: Ін Юре, 2008. – 504 с.
5. *Право социального обеспечения в Украине : Учебник.* – Луганск / Под. общ. ред. Л.И. Лазор, С.Н. Прилипко, О.Н. Ярошенко: Виртуальная реальность, 2010. – 456с.

6. Сирота И.М. Право социального обеспечения в Украине: Учебник. Изд. третье, переработанное и дополненное. – Х.: Одиссей, 2002. – 384 с.
7. Сташків Б.І. Теорія права соціального забезпечення: Навч. посібник. – К.: Знання, 2005. – 567 с.

Додаткова література до модуля в цілому:

1. Андріїв В. В., Москаленко О. В., Прилипко С. М., Ярошенко О. М. Правовідносини із загальнообов'язкового державного соціального страхування : теоретичний аспект. – Х. : ФІНН, 2011. – 280 с.
2. Боднарук М. І. Правове регулювання соціального страхування в Україні : монографія / М. І. Боднарук. – Чернівці : Чернівець. нац. ун-т, 2014. – 472 с.
3. Болотіна Н. Право соціального забезпечення України: системно - структурний аналіз // Право України. - 2001. - № 5.- С.24-29.
4. Гарасимів Т.З. Принципи права соціального забезпечення. – Дрогобич, 2002. – 128 с.
5. Гаврилюк Руслана Александровна. Методологическая традиция доктрины естественного права : монография / Руслана Гаврилюк. – Черновцы : Черновицкий нац. ун-т., 2012 – 788 с.
6. Кульчицька О. І. Зміст правосуб'єктності громадян за правом соціального забезпечення / О.І. Кульчицька // Держава і право: Зб. наук. пр. Юрид. і політич. науки. – Вип. 21. – К.: Ін-т держави і права ім. В. М. Корецького НАН України, 2003. – С. 281–287.
7. Михайлов, А. М. Идея естественного права: история и теория /А. М. Михайлов. - М. : Юрлитинформ, 2010. - 464 с.
8. Орловський О.Я. Право соціального забезпечення: новації та перспективи / О.Я. Орловський // Науковий вісник Чернівецького університету: Збірник наук. праць. Вип. 435: Правознавство. – Чернівці: Рута, 2008 р. - С. 58-62.
9. Прилипко С.М. До питання визначення організаційно-правових форм і видів соціального забезпечення // Правова держава: Щорічн. наук. пр. – Вип.17. – К.: Ін-т держави і права ім. В.М. Корецького НАН України, 2006. – с. 242-249.
10. Прилипко С.М. До питання співвідношення „приватного” та „публічного” у праві соціального забезпечення // Держава і право: Зб. наук. пр. – Вип.32. – К.: Ін-т держави і права ім. В.М. Корецького НАН України, 2006. – с. 244-250.
11. Прилипко С.М. Міжнародні стандарти у соціальному забезпеченні // Матеріали міжнарод. науково-практ. конф. “Актуальні проблеми формування правової держави в Україні (До 50-ї річниці Конвенції про захист прав людини та основних свобод)”. – Х.: Нац. юрид. акад. України, 2000.– с. 88-91.
12. Рабінович П. М., Панкевич О. З. Соціальне право: деякі питання загальної теорії / П. М. Рабінович, О. З. Панкевич // Право України. – 2003. – № 1. – С. 104-107.
13. Рабінович П.М. Верховенство права як соціально-природничий феномен (контури ідеалу) / П.М. Рабінович // Право України. – 2010. – №10. - С. 19-24.
14. Сташків Б. Місце права соціального забезпечення в системі права України // Право України. – 2001. - №11. – С.98-104.
15. Сташків Б. Поняття права соціального забезпечення / Б. Сташків // Право України. - 2000.-№5.-С. 24-26
16. Сташків Б.І. Юридичні факти в праві соціального забезпечення: Монографія / Б. Сташків. – Чернівці, 2008. – 260 с.
17. Шумило М. М. Криза джерел права соціального забезпечення як причина кодифікації пенсійного законодавства / М. М. Шумило // Держава і право: Збірник наукових праць. Юридичні і політичні науки. – 2010. – Вип. 49. – С. 281-286.
18. Axel Kokemoor. Sozialrecht. – Vahlen, 2014. - 218 Seiten.
19. Bodie Z., Mitchel O., Turner Y. Securing employer-based pensions: International perspective. Philadelphia, Universiti of Pensylvania Press, 1995.

20. Hart H.L.A. The Concept of Law / H.L.A. Hart. – New York: Oxford University Press, 1997. – 315 p.
Харт Х.Л.А. Концепція права. – К.: Сфера, 1998. – 236 с.
21. Hans Kelsen. Reine Rechtslehre. Mit einem der Gerechtigkeit.- 2 Aufl. Wien, 1960.
Ганс Кельзен. Чисте правознавство. З додатком «Проблема справедливості». Переклад з німецької Олександра Мокровського.- Київ: «Юніверс», 2004.-496 с.
22. Frans Pennings. Introduction to European Social Security Law. - 347 pages.
23. Jörg Reinhardt. Grundkurs Sozialverwaltungsrecht für die Soziale Arbeit, 2014.
24. Thomson West. Federal Social Security Laws, Selected Statutes & Regulations, 2014.
25. Todd Landman. Human Rights and Democracy: The Precarious Triumph of Ideals. - Bloomsbury Academic, 2013. – 192p.
26. Social protection concepts and approaches: implications for policy and practice in international development (2001) / Andy Norton, Tim Conway, Mick Foster // Overseas Development Institute, London— [Електронний ресурс].— Режим доступу:<http://www.odi.org/sites/odi.org.uk/files/odi-assets/publications-opinion-files/2999.pdf>
27. WorldBank (1999b) 'PovertyreductionandtheWorldBank: progressinFiscal 1998'. TheWorldBank: Washington.
28. Unicef (1995) 'Should users pay for basic services? A review of theoretical arguments and empirical evidence regarding user contributions towards basic education, primary health care, and water and sanitation'. Office of Social Policy and Economic Analysis, Unicef, New York.
29. LO (1999b) Working Party of the Social Dimensions of the Liberalisation of International Trade, 'Country Studies on the Social Impact of Globalisation: Final Report'. Geneva.
30. Department for International Development (1997) 'Eliminating World Poverty: A Challenge for the 21st Century'. Cmd no. 3789. London: Stationery Office.
31. Theatlasofsocialprotection - indicatorsofresilienceandequity— [Електронний ресурс].— Режим доступу:<http://datatopics.worldbank.org/aspire/regional-comparison>
32. Compilation of the social security laws” / Social Security Administration .[Електронний ресурс].— Режим доступу:http://www.ssa.gov/OP_Home/ssact/
33. International labor organization: Social security [Електронний ресурс].— Режим доступу:<http://www.ilo.org/global/research/topics/social-security/lang--en/index.htm>
34. Ely, Richard T. (Richard Theodore) Social law of service 1896– [Електронний ресурс].— Режим доступу: https://www.law.cornell.edu/socsec_treatise
35. ResolutionsadoptedbyInternationalConferencesofLabourstatisticians / International labor organization — [Електронний ресурс].— Режим доступу:<http://www.ilo.org/global/statistics-and-databases/standards-and-guidelines/resolutions-adopted-by-international-conferences-of-labour-statisticians/lang--en/index.htm>
36. Addressing inequities in access to health care for vulnerable groups in countries of the European region / Scheil-Adlung, X.; Kuhl, C. – ILO Social Security Department, 2011.– [Електронний ресурс].— Режим доступу:<http://www.ilo.org/gimi/gess/RessourcePDF.do?ressource.ressourceId=25201>
37. Tendler, Judith with Rodrigo Serrano (1999) 'The rise of social funds: what are they a model of?' (draft) For the MIT / UNDP Decentralisation Project, Management Development and Governance Division, UNDP: New York: 15th January 1999.

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 2.

МЕХАНІЗМ РЕАЛІЗАЦІЇ ПРАВА ОСОБИ

НА ОКРЕМІ ВИДИ СОЦІАЛЬНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ

Мета модуля 2 полягає у дослідженні механізму реалізації права особи на певний вид соціального забезпечення, у визначенні основних умов, за яких надається певний соціального забезпечення та порядку його надання, а також у з'ясуванні основних форм і порядку надання соціальних послуг.

Для досягнення поставленої мети у процесі вивчення буде: а) розкрито юридичне значення страхового стажу у праві соціального захисту та його види; б) розглянено структуру системи пенсійного забезпечення України, її суб'єкти; в) проаналізовано види пенсійного забезпечення, які надаються у солідарній пенсійній системі, умови їх призначення та порядок надання; г) здійснено аналіз пенсійних виплат за рахунок коштів накопичувальної системи пенсійного забезпечення; д) досліджено систему недержавного пенсійного забезпечення, правовий статус недержавних пенсійних фондів і види пенсійних виплат у системі недержавного пенсійного забезпечення; е) розкрито особливості спеціального пенсійного забезпечення, визначено коло осіб, які мають право на спеціальне пенсійне забезпечення, умови призначення та виплати спеціальних пенсій; є) досліджено види матеріального забезпечення у системі загальнообов'язкового державного соціального страхування, умови та порядок надання страхових допомог; ж) проаналізовано поняття та види державних соціальних допомог, визначено умови та порядок їх призначення та виплати; з) здійснено аналіз системи соціальних послуг, розкрито поняття та види соціальних послуг, основні форми їх надання.

СТРУКТУРА НАВЧАЛЬНИХ ЕЛЕМЕНТІВ МОДУЛЯ 2

НЕ 2.1. СТРАХОВИЙ СТАЖ

Мета лекції: з'ясування юридичного значення страхового стажу у праві соціального захисту, визначення його видів, дослідження механізму його обчислення та підтвердження. Для досягнення мети у процесі лекції буде:

- а) визначено поняття страхового стажу, проаналізовано його відмінність від трудового стажу та вислуги років;
- б) з'ясовано види страхового стажу та їх особливості;
- в) проаналізовано порядок обчислення страхового стажу;
- г) визначено механізм підтвердження та докази страхового стажу.

План лекції:

1. Поняття та юридичне значення страхового стажу у праві соціального захисту.
2. Види страхового стажу:
 - а) загальний страховий стаж;
 - б) спеціальний страховий стаж;
 - в) безперервний страховий стаж.
3. Обчислення страхового стажу:
 - а) система персоніфікованого обліку відомостей про застрахованих осіб Державного реєстру загальнообов'язкового державного соціального страхування;
 - б) структура персональної облікової картки застрахованої особи;
 - в) оплачувані та неоплачувані періоди діяльності, які включаються до страхового стажу.
4. Підтвердження та докази страхового (трудового) стажу:
 - а) докази страхового стажу;
 - б) порядок підтвердження наявного трудового стажу для призначення пенсій за відсутності трудової книжки або відповідних записів у ній.

Література до теми

1. Основи законодавства України про загальнообов'язкове державне соціальне страхування : Закон України від 14.01.1998р. – Відомості Верховної Ради України. – 1998. - №23. – Ст. 121.
2. Закон України “Про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування” від 09.07.2003 // Відомості Верховної ради України. – 2003. - №49-51. – Ст.376.
3. Про порядок підтвердження наявного трудового стажу для призначення пенсій за відсутності трудової книжки або відповідних записів у ній : Затв. постановою Кабінету міністрів України від 12.08.1993 р. №637 // ЗП України. – 1993. - № 12. – Ст. 273.
4. Про затвердження Положення про Державний реєстр загальнообов'язкового державного соціального страхування : постанова Правління Пенсійного фонду України від 08.10.2010 р. №22-1 // Офіційний вісник України. – 2010. - № 84. – Ст. 2969.
5. Порядок підтвердження періодів роботи, що зараховуються до трудового стажу для призначення пенсії на пільгових умовах або за вислугу років : затв. постановою Правління Пенсійного фонду України від 10.11.2006 р. № 18-1 // Офіційний вісник України. – 2006. - № 48. – Ст. 3212.
6. Андріїв В. В., Москаленко О. В., Прилипка С. М., Ярошенко О. М. Правовідносини із загальнообов'язкового державного соціального страхування : теоретичний аспект. – Х. : ФІНН, 2011. – 280 с.
7. Болотіна Н.Б. Право соціального захисту України: Навч. посібник. – К.: Знання, 2005. – 615 с.
8. Боднарук М. І. Правове регулювання соціального страхування в Україні : монографія / М. І. Боднарук. – Чернівці : Чернівець. нац. ун-т, 2014. – 472 с.
9. Москаленко О. В. Основні засади загальнообов'язкового державного соціального страхування в умовах ринкової економіки: [монографія] / О. В. Москаленко. – Х.: Юрайт, 2012. – 400 с.
10. Луценко Т. О. Спеціальний стаж та його значення в системі пенсійного забезпечення / Т. О. Луценко // Право і безпека. – 2004. - №3/1. – С. 113. – 117.
11. Оклей І. В. Страховий стаж, його зміст та значення в системі загальнообов'язкового державного пенсійного страхування // держава і право. Юрид. і політ. науки. – К. : 2006. – Вип. 32. – С. 332. – 338.
12. Кучма О. Особливості обчислення страхового стажу працівників, роботодавцем яких є платник єдиного податку / О. Кучма // Вісник прокуратури. – 2010. - № 10. – С. 110-114.
13. Право на пенсію та його реалізація за сучасним законодавством України: Довідник / Н. М. Хуторян, М. М. Шумило, Я. В. Сімутіна, М. П. Стадник [та ін.]; Наук. ред. Н. М. Хуторян, М. М. Шумило. - К. : Юридична думка, 2012. - 208 с.
14. Право соціального забезпечення в Україні : підручник / Т. А. Занфірова, М. І. Іншин, С. М. Прилипка та ін. / за заг. ред. Т. А. Занфірової, С. М. Прилипка, О. М. Ярошенка. – 2-ге вид., переробл. і доповн. – Х. : ФІНН, 2012. – 640 с.
15. Право соціального забезпечення: Підр. для студ. вищ. навч. закл. / П.Д. Пилипенко, В.Я. Бурак, С.М. Синчук та ін./ За ред. П.Д. Пилипенка. – 2-ге вид., перероб. і доп. – К.: Ін Юре, 2008. – 504 с.
16. Правові проблеми пенсійного забезпечення в Україні : монографія / Н. М. Хуторян, М. М. Шумило, М. П. Стадник [та ін.]. – К. : Ін Юре, 2012. – 540 с.
17. Пенсійні правовідносини в Україні: [монографія] / Н. М. Хуторян, Я. В. Сімутіна, М. П. Стадник, А. А. Ширант, М. М. Шумило; відп. ред. Н. М. Хуторян, Я. В. Сімутіна. – К.: Вид-во «Юридична думка», 2013. – 276 с.
18. Сташків Б. Загальна характеристика юридичних фактів у пенсійному забезпеченні / Б. Сташків // Право України. – 1998. – №1. – С.115-119.
19. Сташків Б.І. Юридичні факти в праві соціального забезпечення: Монографія / Б. Сташків. – Чернівці, 2008. – 260 с.

20. *Benjamin Berkley*. Win Your Social Security Disability Case: Advance Your SSD Claim and Receive the Benefits You Deserve (Sphinx Legal). Bodie Z., Mitchel O., Turner Y. Securing employer-based pensions: International perspective. Philadelphia, University of Pennsylvania Press, 1995.
21. *Klaus-Dieter Borchardt*. The ABC of European Union Law. - Publications Office of the European Union, 2010. – 140 p.
22. *Michael May*. Aktuelle Theoriediskurse Sozialer Arbeit: Eine Einführung Taschenbuch – 2010.
23. *Pieters D.* European Social Security and Global Politics. – The Hague: Kluwer, 2002.
24. "Compilation of the social security laws" / Social Security Administration [Електронний ресурс].— Режим доступу: http://www.ssa.gov/OP_Home/ssact/
25. International labor organization: Social security [Електронний ресурс].— Режим доступу: <http://www.ilo.org/global/research/topics/social-security/lang--en/index.htm>
26. Ely, Richard T. (Richard Theodore) Social law of service 1896— [Електронний ресурс].— Режим доступу: https://www.law.cornell.edu/socsec_treatise
27. Tandler, Judith with Rodrigo Serrano (1999) 'The rise of social funds: what are they a model of?' (draft) For the MIT / UNDP Decentralisation Project, Management Development and Governance Division, UNDP: New York: 15th January 1999.
28. Resolutions adopted by International Conferences of Labour Statisticians / International labor organization — [Електронний ресурс].— Режим доступу: <http://www.ilo.org/global/statistics-and-databases/standards-and-guidelines/resolutions-adopted-by-international-conferences-of-labour-statisticians/lang--en/index.htm>

НЕ 2.2. ЄДИНИЙ ВНЕСОК НА ЗАГАЛЬНООБОВ'ЯЗКОВЕ

ДЕРЖАВНЕ СОЦІАЛЬНЕ СТРАХУВАННЯ

Мета лекції: дослідження сутності єдиного внеску на соціальне страхування, принципів його збору, визначення правового статусу платників єдиного внеску, а також аналіз порядку нарахування, обчислення та сплати єдиного внеску. Для досягнення мети в процесі лекції буде:

- а) висвітлено правові основи сплати єдиного внеску на соціальне страхування;
- б) досліджено поняття єдиного внеску на соціальне страхування, принципи його збору та ведення обліку;
- в) визначено категорії платників єдиного внеску на соціальне страхування, їх права й обов'язки;
- г) розкрито порядок нарахування, обчислення та сплати єдиного внеску на соціальне страхування;
- д) охарактеризовано повноваження органів доходів і зборів, Пенсійного фонду щодо збору й обліку єдиного внеску.

План лекції:

1. Сутність єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування:
 - а) поняття єдиного внеску;
 - б) принципи збору та ведення обліку єдиного внеску
2. Платники єдиного внеску, їх права й обов'язки.
3. Порядок нарахування, обчислення і сплати єдиного внеску:
 - а) нарахування єдиного внеску та строки його сплати;
 - б) подання звітності щодо єдиного соціального внеску;
 - в) розмір єдиного внеску.
4. Адміністрування єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування.

Література до теми

1. Закон України «Про збір та облік єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування» від 08.07.2010 // Відомості Верховної Ради України (ВВР), 201. - № 2-3. - Ст.11.
2. Закон України “Про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування” від 09.07.2003 // Відомості Верховної ради України. – 2003. - №49-51. – Ст.376.
3. Інструкція про порядок нарахування і сплати єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування: Постанова Правління Пенсійного фонду України від 27 вересня 2010 р.№ 21-5 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua>
4. Андріїв В. В., Москаленко О. В., Прилипка С. М., Ярошенко О. М. Правовідносини із загальнообов'язкового державного соціального страхування : теоретичний аспект. – Х. : ФІНН, 2011. – 280 с.
5. Боднарук М. І. Правове регулювання соціального страхування в Україні : монографія / М. І. Боднарук. – Чернівці : Чернівець. нац. ун-т, 2014. – 472 с.
6. Бортнік С. Про розміри внесків на загальнообов'язкове державне соціальне страхування та соціальні страхові виплати / Світлана Бортнік. // Праця і зарплата. – 2008. - № 2. - С .13.
7. Гуменюк І. Правові основи становлення соціального страхування в Україні / І. Гуменюк : Автореф. дис. к.ю.н. за спеціальністю 12.00.05. / Національний унів. внут. справ, Харків. – 2001.
8. Гуменюк І. Страхові внески та єдиний соціальний внесок: соціально-правові аспекти порівняння / І. Гуменюк // Юридичний журнал. – 2007. - № 3.
9. Право соціального забезпечення в Україні : підручник / Т. А. Занфірова, М. І. Іншин, С. М. Прилипка та ін. / за заг. ред. Т. А. Занфірової, С. М. Прилипка, О. М. Ярошенка. – 2-ге вид., переробл. і доповн. – Х. : ФІНН, 2012. – 640 с.
10. Москаленко О. В. Основні засади загальнообов'язкового державного соціального страхування в умовах ринкової економіки: [монографія] / О. В. Москаленко. – Х.: Юрайт, 2012. – 400 с.
11. Право соціального забезпечення: Підр. для студ. вищ. навч. закл. / П.Д. Пилипенко, В.Я. Бурак, С.М. Синчук та ін./ За ред. П.Д. Пилипенка. – 2-ге вид., прероб. і доп. – К.: Ін Юре, 2008. – 504 с.
12. Право на пенсію та його реалізація за сучасним законодавством України: Довідник / Н. М. Хуторян, М. М. Шумило, Я. В. Сімутіна, М. П. Стадник [та ін.]; Наук. ред. Н. М. Хуторян, М. М. Шумило. - К. : Юридична думка, 2012. - 208 с.
13. Правові проблеми пенсійного забезпечення в Україні : монографія / Н. М. Хуторян, М. М. Шумило, М. П. Стадник [та ін.]. – К. : Ін Юре, 2012. – 540 с.
14. Прилипка С. М. Роль Пенсійного фонду України в соціальному забезпеченні населення / С. М. Прилипка // Пробл. законності: Респ. міжвід. наук. зб. – Вип. 64. – Х.: Нац. юрид. акад. України, 2004. – с. 44-53.
15. Пенсійні правовідносини в Україні: [монографія] / Н. М. Хуторян, Я. В. Сімутіна, М. П. Стадник, А. А. Ширант, М. М. Шумило; відп. ред. Н. М. Хуторян, Я. В. Сімутіна. – К.:Юридична думка, 2013. – 276 с.
16. Axel Kokemoor. Sozialrecht. – Vahlen, 2014. - 218 Seiten.
17. Jörg Reinhardt. Grundkurs Sozialverwaltungsrecht für die Soziale Arbeit, 2014.
18. Klaus-Dieter Borchardt. The ABC of European Union Law. - Publications Office of the European Union, 2010. – 140 p.
19. Tendler, Judith with Rodrigo Serrano (1999) ‘The rise of social funds: what are they a model of?’ (draft) For the MIT / UNDP Decentralisation Project, Management Development and Governance Division, UNDP: New York: 15th January 1999.
20. Resolutions adopted by International Conferences of Labour statisticians / International labor organization — [Електронний ресурс].— Режим

Н.Е. 2.3. ПЕНСІЙНЕ СТРАХУВАННЯ В УКРАЇНІ. ПЕНСІЇ У СОЛІДАРНІЙ СИСТЕМІ ЗАГАЛЬНООБОВ'ЯЗКОВОГО ДЕРЖАВНОГО ПЕНСІЙНОГО СТРАХУВАННЯ

Мета лекції: дослідження системи пенсійного забезпечення у солідарній пенсійній системі України, визначення її структури, аналіз правового статусу суб'єктів солідарної системи, визначення умов та порядку надання окремих видів пенсійного забезпечення у рамках солідарної системи. Для досягнення мети у процесі лекції буде:

- а) охарактеризована структура системи пенсійного забезпечення України;
- б) розкрито коло суб'єктів солідарної пенсійної системи України;
- в) досліджено умови пенсійного забезпечення за віком, по інвалідності унаслідок загального захворювання та у разі втрати годувальника у солідарній системі;
- г) охарактеризовано порядок звернення за призначенням пенсії, механізм її нарахування та виплати.

План лекції:

1. Структура системи пенсійного забезпечення України.
2. Суб'єкти солідарної системи пенсійного страхування.
3. Пенсія за віком: поняття, ознаки, умови надання:
4. Пенсія по інвалідності.
5. Пенсія на випадок втрати годувальника: поняття, особливості, умови надання.
6. Порядок визначення заробітної плати для призначення пенсії.
7. Порядок звернення за призначенням пенсії.

Література до теми

1. Закон України “Про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування” від 09.07.2003 // Відомості Верховної ради України. – 2003. - №49-51. – Ст.376.
2. Закон України “Про заходи щодо законодавчого забезпечення реформування пенсійної системи” від 8.07.2011 р. // Урядовий кур'єр від 14 вересня 2011 р. – № 168.
3. Закон України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо пенсійного забезпечення» від 2 березня 2015 року [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/213-19/page2>
4. Закон України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів (щодо удосконалення окремих положень соціальної політики) від 22 грудня 2014 року [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=53031
5. Закон України «Про внесення змін до деяких Законів України щодо призначення та індексації пенсій» від 14.05.2013 № 231-VII [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/231-18>
6. Закон України “Про пенсійне забезпечення” від 5 листопада 1991 р. // Відомості Верховної Ради України. - 1992. - № 3. - Ст. 10.
7. Положення про Пенсійний фонд України / Затв. Указом Президента України від 6 квітня 2011 року № 384/2011 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua>.
8. Про затвердження списків виробництв, робіт, професій, посад і показників, зайнятості в яких дає право на пенсію за віком на пільгових умовах: Постанова Кабінету Міністрів України від 16 січня 2003 р. № 36 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua>

9. Про затвердження Інструкції про встановлення груп інвалідності: наказ Міністерства охорони здоров'я України від 5.09.2011р. №561 // Офіційний вісник України. – 2011. - №91. – Ст.3319.

10. Про затвердження Положення про медико-соціальну експертизу : постанова Кабінету міністрів України від 05.09.2011р. №561 // Офіційний вісник України. – 2011. - №91. – Ст.3319.

11. Про затвердження Порядку подання та оформлення документів для призначення (перерахунку) пенсій відповідно до Закону України "Про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування": Постанова правління Пенсійного фонду України від 25 листопада 2005 р. № 22-1 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua>

12. Рішення Конституційного Суду України у справі за конституційними поданнями 49 народних депутатів України, 53 народних депутатів України і 56 народних депутатів України щодо відповідності Конституції України (конституційності) пункту 4 розділу VII „Прикінцеві положення“ Закону України „Про Державний бюджет України на 2011 рік“ // Офіційний вісник України від 31.12.2010 / № 99/1. – С. 9.

13. Рішення Конституційного Суду України у справі за конституційним поданням правління Пенсійного фонду України щодо офіційного тлумачення положень ст. 1, ч. 1, 2, 3 ст. 95, ч. 2 ст. 96, пп. 2, 3, 6 ст. 116, ч. 2 ст. 124, ч. 1 ст. 129 Конституції України, п. 5 ч. 1 ст. 4 Бюджетного кодексу України, п. 2 ч. 1 ст. 9 Кодексу адміністративного судочинства України в системному зв'язку з окремими положеннями Конституції України від 25 січня 2012 р. № 3-рп/2012 // Вісник Конституційного Суду України. - 2012. - № 2. - С. 25–33.

14. Рішення Конституційного суду України у справі за конституційним поданням Верховного Суду України щодо відповідності Конституції України (конституційності) окремих положень статті 2, абзацу другого пункту 2 розділу II „Прикінцеві та перехідні положення“ Закону України „Про заходи щодо законодавчого забезпечення реформування пенсійної системи“, статті 138 Закону України „Про судоустрій і статус суддів“ (справа щодо змін умов виплати пенсій і щомісячного довічного грошового утримання суддів у відставці) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/v003p710-13>

15. Білик І. Пенсії по інвалідності та у зв'язку з втратою годувальника у солідарній системі загальнообов'язкового державного пенсійного страхування // Юридичний журнал. – 2007. - № 6.

16. Білик І. Порядок визначення заробітної плати (доходу) для обчислення пенсії у разі втрати документів для обчислення пенсії у разі з втрати документів про її нарахування та виплату // Юридичний журнал. – 2007. - № 5.

17. Ждан М.Д. Проблеми пенсійного забезпечення у разі втрати годувальника. // Збірник наукових праць Харківського національного педагогічного університету ім. Г.С. Сковороди, Серія ПРАВО. – Вип.7. – 2006. – С.74-78.

18. Коробенко Н.П. Пенсійне забезпечення по інвалідності у солідарній системі України / Н.П. Коробенко. – К. : Вид-во Акад. праці і соц. відносин Фед. проф.. України. – 2011. 172 с.

19. Коваль І. Питання виплат пенсій громадянам України у разі виїзду за кордон на постійне місце проживання в світлі Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод / І. Коваль // Право України. – 2007. - №9.- С. 24-26.

20. Кравчук Т. В. Правові проблеми регулювання пенсійного забезпечення в Україні та деяких країнах СНД у разі втрати годувальника / Т.В. Кравчук // Правова держава: Щорічник наук. пр. – Вип. 16. – К.: Ін-т держави і права ім. В.М. Корецького НАН України, 2005. – С. 623-629.

21. Оклей І.В. Питання вдосконалення правового регулювання матеріального забезпечення в солідарній системі загальнообов'язкового державного пенсійного страхування / І.В. Оклей // Пробл. законності: респ. міжвідом. наук. зб. / відп. ред. В.Я. Тацій. – Х., 2005. – Вип. 75. – С. 77–82.

22. Орловський О.Я. Пенсійне законодавство України: питання застосування і ефективності / О.Я. Орловський // Науковий вісник Чернівецького університету: Збірник наук. праць. Вип. 478: Правознавство. – Чернівці: Рута, 2008 р.- С. 54-57.
23. Орловський О.Я. Концепція пенсійного страхування в Україні: необхідність вдосконалення та зміни / О.Я. Орловський // Науковий вісник Чернівецького університету: Збірник наук. праць. Вип. 492 : Правознавство. – Чернівці: Рута, 2009 р. - С. 78-83.
24. Орловський О. Я. Правова природа трансформації системи пенсійного забезпечення України / О.Я. Орловський // Науковий вісник Чернівецького університету: Збірник наук. праць. Вип. 628 : Правознавство. – Чернівці : Чернівецький нац. ун-т, 2012 р. - С. 90-94.
25. *Право соціального забезпечення в Україні* : підручник / Т. А. Занфірова, М. І. Іншин, С. М. Прилипко та ін. / за заг. ред. Т. А. Занфірової, С. М. Прилипка, О. М. Ярошенка. – 2-ге вид., переробл. і доповн. – Х. : ФІНН, 2012. – 640 с.
26. *Право соціального забезпечення*: Підр. для студ. вищ. навч. закл. / П.Д. Пилипенко, В.Я. Бурак, С.М. Синчук та ін./ За ред. П.Д. Пилипенка. – 2-ге вид., прероб. і доп. – К.: Видавничий Дім «Ін Юре», 2008. – 504 с.
27. *Право на пенсію та його реалізація за сучасним законодавством України*: Довідник / Н. М. Хуторян, М. М. Шумило, Я. В. Сімутіна, М. П. Стадник [та ін.]; Наук. ред. Н. М. Хуторян, М. М. Шумило. - К. : Юридична думка, 2012. - 208 с.
28. *Правові проблеми пенсійного забезпечення в Україні* : монографія / Н. М. Хуторян, М. М. Шумило, М. П. Стадник [та ін.]. – К. : Ін Юре, 2012. – 540 с.
29. *Пенсійні правовідносини в Україні*: [монографія] / Н. М. Хуторян, Я. В. Сімутіна, М. П. Стадник, А. А. Ширант, М. М. Шумило; відп. ред. Н. М. Хуторян, Я. В. Сімутіна. – К.: Юридична думка, 2013. – 276 с.
30. Шумна Л.П. Інвалідність та її правові наслідки / Л.П. Шумна // Актуальні проблеми політики : зб. наук. пр. – 2001. – Вип. 12. – С. 244-247.
31. Шумило М.М. Современное состояние пенсионного законодательства в Украине / М.М. Шумило // Соц. и пенс. право. – 2011. - №4. – С. 38-40.
32. Хуторян Н.М. Нова пенсійна реформа чи наступ на пенсійні права громадян України? / Н.М. Хуторян // Правова держава. – 2011. – Вип. 22. – С. 311-316.
33. Axel Kokemoor. Sozialrecht. – Vahlen, 2014. - 218 Seiten.
34. Jörg Reinhardt. Grundkurs Sozialverwaltungsrecht für die Soziale Arbeit, 2014.
35. Tendler, Judith with Rodrigo Serrano (1999) 'The rise of social funds: what are they a model of?' (draft) For the MIT / UNDP Decentralisation Project, Management Development and Governance Division, UNDP: New York: 15th January 1999.
36. ResolutionsadoptedbyInternationalConferencesofLabourstatisticians / International labor organization — [Електронний ресурс].— Режим доступу:<http://www.ilo.org/global/statistics-and-databases/standards-and-guidelines/resolutions-adopted-by-international-conferences-of-labour-statisticians/lang--en/index.htm>
37. ILO survey on social dialogue and pension reform in times of crisis and beyond: Slovenia. / Guardiancich, I., 2012. —[Електронний ресурс].— Режим доступу: <http://www.ilo.org/gimi/gess/RessourcePDF.do?ressource.ressourceId=30410>
38. Can the European elderly afford the financial burden of health and long-term care? Assessing impacts and policy implications/ Scheil-Adlung, X.; Bonan, J. ; ILO Social Security Department, 2012—[Електронний ресурс].— Режим доступу: <http://www.ilo.org/gimi/gess/RessourcePDF.do?ressource.ressourceId=30228>

НЕ 2.4. ПЕНСІЙНІ ВИПЛАТИ ЗА РАХУНОК КОШТІВ НАКОПИЧУВАЛЬНОЇ СИСТЕМИ ПЕНСІЙНОГО СТРАХУВАННЯ ТА У СИСТЕМІ НЕДЕРЖАВНОГО ПЕНСІЙНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ

Мета лекції: з'ясування особливостей накопичувальної системи пенсійного страхування та системи недержавного пенсійного забезпечення, визначення їх правової природи й особливостей, аналіз відповідних видів пенсійних виплат, умов та порядку їх надання. Для досягнення мети у процесі лекції буде:

а) досліджено поняття накопичувальної системи пенсійного страхування, її сутність та передумови запровадження в Україні;

б) розкрито правовий статус суб'єктів накопичувальної системи пенсійного страхування;

в) визначено правову природу договору страхування довічної пенсії у накопичувальній системі пенсійного страхування;

г) охарактеризовано види пенсійних виплат у накопичувальній системі пенсійного страхування;

д) визначено поняття та сутність системи недержавного пенсійного забезпечення;

е) досліджено правовий статус суб'єктів системи недержавного пенсійного забезпечення;

є) розкрито види пенсійних виплати у системі недержавного пенсійного забезпечення, умови та механізм їх здійснення.

План лекції:

1. Накопичувальна система пенсійного страхування: сутність, особливості та перспективи запровадження в Україні.
2. Договори страхування довічної пенсії у накопичувальній системі пенсійного страхування.
3. Види пенсійних виплат з коштів накопичувальної системи пенсійного страхування.
4. Система недержавного пенсійного забезпечення: поняття, принципи та суб'єкти.
5. Недержавні пенсійні фонди: поняття, види, органи управління.
6. Пенсійний контракт і пенсійна схема.
7. Пенсійні виплати у системі недержавного пенсійного забезпечення.

Література до теми

1. Закон України "Про недержавне пенсійне забезпечення" від 09.07.2003 // Відомості Верховної ради України. – 2003. - № 47-48. – Ст. 372.
2. Закон України «Про фінансові послуги та державне регулювання ринків фінансових послуг» від 12.07.2001 р. // Відомості Верховної ради України. – 2002. - № 1. – Ст. 1.
3. Кваліфікаційні вимоги до членів рад недержавних пенсійних фондів та фахівців з питань адміністрування недержавних пенсійних фондів : Затв. розпорядж. Держкомісії з регулювання ринків фінансових послуг України від 27.11. 2003 р. №137 // Офіц. вісн. України. – 2003. – №52. – Ст. 2838.
4. Положення про оприлюднення інформації про діяльність недержавного пенсійного фонду : затв. розпорядж. Держкомісії з регулювання ринків фінансових послуг України від 16.12.2004 р. №3100 // Офіц. вісн. України. – 2004. – №52. – Ст. 3485.
5. Положення про реєстрацію статуту недержавного пенсійного фонду та пенсійних схем: Розпорядження Державної комісії з регулювання ринків фінансових послуг України від 17 серпня 2004 № 2080 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua>
6. Положення про порядок державної реєстрації недержавних пенсійних фондів: Розпорядження Державної комісії з регулювання ринків фінансових послуг України від 29 грудня 2003 року №186. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua>

7. Горбачова О. Поняття вкладника, учасника недержавного пенсійного фонду, отримувача недержавної пенсії за цивільним законодавством України / О. Горбачова // Юридичний журнал. – 2009. - № 4.
8. Горбачова О. Пенсійний контракт як підстава надання послуг із недержавного пенсійного забезпечення / О. Горбачова // Підпр-во, госп-во і право. – 2010. - №9. – С. 72-76.
9. Копейкін В. Як створити в Україні надійну систему недержавних пенсійних фондів / В. Копейкін // Праця і зарплата. - №4. – січень 2003. – С.4.
10. Клемпарський М.М. Щодо проблем недержавного пенсійного забезпечення / М.М. Клемпарський // Право і безпека. – 2002. - №2. – С. 63-66.
11. Мамотюк Л.Є. Роль недержавних пенсійних фондів у системі пенсійного забезпечення / Л.Є. Мамотюк // Фінанси України. – 2006. - №5. – С. 71-77.
12. Мітчел В. Регулювання недержавного пенсійного забезпечення: Переклад з англ. // Соціальна політика і соціальна робота. -1998. - №3. -С.16-28.
13. Міщенко В.І., Гордієнко В.В. Недержавні пенсійні фонди в системі реформування пенсійної системи України / В.І. Міщенко, В.В. Гордієнко // Фінанси України. – 1997. - №12. – С.32.
14. Право соціального забезпечення в Україні : підручник / Т. А. Занфірова, М. І. Іншин, С. М. Прилипко та ін. / за заг. ред. Т. А. Занфірової, С. М. Прилипка, О. М. Ярошенка. – 2-ге вид., переробл. і доповн. – Х. : ФІНН, 2012. – 640 с.
15. Право соціального забезпечення: Підр. для студ. вищ. навч. закл. / П.Д. Пилипенко, В.Я. Бурак, С.М. Синчук та ін./ За ред. П.Д. Пилипенка. – 2-ге вид., прероб. і доп. – К.: Ін Юре, 2008. – 504 с.
16. Право социального обеспечения в Украине: Учебник / Под. общ. ред. Л.И. Лазор, С.Н. Прилипко, О.Н. Ярошенко. - Луганск: Виртуальная реальность, 2010. – 456 с.
17. Правові проблеми пенсійного забезпечення в Україні : монографія / Н. М. Хуторян, М. М. Шумило, М. П. Стадник [та ін.]. – К. : Ін Юре, 2012. – 540 с.
18. Право на пенсію та його реалізація за сучасним законодавством України: Довідник / Н. М. Хуторян, М. М. Шумило, Я. В. Сімутіна, М. П. Стадник [та ін.]; Наук. ред. Н. М. Хуторян, М. М. Шумило. - К. : Юридична думка, 2012. - 208 с.
19. Пенсійні правовідносини в Україні: [монографія] / Н. М. Хуторян, Я. В. Сімутіна, М. П. Стадник, А. А. Ширант, М. М. Шумило; відп. ред. Н. М. Хуторян, Я. В. Сімутіна. – К.: Юридична думка, 2013. – 276 с.
20. Прилипко С.М. Недержавне пенсійне забезпечення у системі соціального захисту в Україні // Пробл. законності: Респ. міжвід. наук. зб. – Вип. 43. – Х.: Нац. юрид. акад. України, 2000. – с. 63-66.
21. Стичинський Б.С. Щодо галузевої належності інституту недержавного пенсійного забезпечення / Б.С. Стичинський // Право України. – 2003. - № 8. – С. 93-97.
22. Frans Pennings. Introduction to European Social Security Law. - 347 pages.
23. Gillion C., Turner Y., Bailey C., Latulippe D. Social security pensions. Development and reform. International Labor Office. – Geneva, 2000.
24. Jeffrey Scott Wolfe. Social Security Disability and the Legal Professional Paperback – 2002.
25. Jörg Reinhardt. Grundkurs Sozialverwaltungsrecht für die Soziale Arbeit, 2014.
26. Klaus-Dieter Borchardt. The ABC of European Union Law. - Publications Office of the European Union, 2010. – 140 p.
27. Michael May. Aktuelle Theoriediskurse Sozialer Arbeit: Eine Einführung Taschenbuch – 2010.
28. Jörg Reinhardt. Grundkurs Sozialverwaltungsrecht für die Soziale Arbeit, 2014.
29. Tendler, Judith with Rodrigo Serrano (1999) ‘The rise of social funds: what are they a model of?’ (draft) For the MIT / UNDP Decentralisation Project, Management Development and Governance Division, UNDP: New York: 15th January 1999.

30. Resolutions adopted by International Conferences of Labour statisticians / International labor organization — [Електронний ресурс].— Режим доступу: <http://www.ilo.org/global/statistics-and-databases/standards-and-guidelines/resolutions-adopted-by-international-conferences-of-labour-statisticians/lang--en/index.htm>
31. ILO survey on social dialogue and pension reform in times of crisis and beyond: Slovenia. / Guardiancich, I., 2012. — [Електронний ресурс].— Режим доступу: <http://www.ilo.org/gimi/gess/RessourcePDF.do?ressource.ressourceId=30410>
32. Can the European elderly afford the financial burden of health and long-term care? Assessing impacts and policy implications/ Scheil-Adlung, X.; Bonan, J. ; ILO Social Security Department, 2012—[Електронний ресурс].— Режим доступу: <http://www.ilo.org/gimi/gess/RessourcePDF.do?ressource.ressourceId=30228>

НЕ 2.5. ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ СПЕЦІАЛЬНИХ ПЕНСІЙ

Мета лекції: визначення умов і порядку надання спеціального пенсійного забезпечення. Для досягнення мети в процесі лекції буде:

- а) визначено специфіку пенсії за вислугу років як виду пенсійного забезпечення;
- б) досліджено пенсійне забезпечення осіб, звільнених з військової служби, та деяких інших осіб;
- в) визначено умови та порядок пенсійного забезпечення державних службовців, суддів, прокурорів, наукових і науково-педагогічних працівників;
- г) охарактеризовано пенсійне забезпечення за вислугу років окремих категорій працівників інших галузей економіки;
- д) проаналізовані умови надання пенсії за особливі заслуги перед Україною.

План лекції:

1. Загальна характеристика спеціального пенсійного забезпечення:
 - а) правові основи спеціального пенсійного забезпечення;
 - б) суб'єкти спеціального пенсійного забезпечення;
 - в) пенсія за вислугу років: поняття та особливості.
2. Пенсійне забезпечення осіб, звільнених з військової служби, та деяких інших осіб:
 - а) пенсія за вислугу років військовослужбовцям;
 - б) пенсія військовослужбовцям по інвалідності;
 - в) пенсія непрацездатним членам сім'ї військовослужбовця у разі втрати годувальника.
3. Пенсійне забезпечення державних службовців, суддів, прокурорів:
 - а) пенсійне забезпечення державних службовців;
 - б) пенсійне забезпечення суддів;
 - в) пенсійне забезпечення прокурорів та слідчих прокуратури.
4. Пенсійне забезпечення наукових та науково-педагогічних працівників.
5. Пенсії за вислугу років окремим категоріям працівників інших галузей економіки.
6. Пенсії за особливі заслуги перед Україною.

Література до теми

1. Закон України “Про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування” від 09.07.2003 // Відомості Верховної ради України. – 2003. - №49-51. – Ст.376.
2. Закон України “Про заходи щодо законодавчого забезпечення реформування пенсійної системи” від 8.07.2011 р. // Урядовий кур'єр від 14 вересня 2011 р. – № 168.
3. Закон України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо пенсійного забезпечення» від 2 березня 2015 року [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/213-19/page2>
4. Закон України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів (щодо удосконалення окремих положень соціальної політики) від 22 грудня 2014 року

- [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=53031
5. Закон України “Про статус народного депутата України” від 17 листопада 1992 р. // Відомості Верховної Ради України. - 1993. - № 3. - Ст. 17.
 6. Закон України “Про судоустрій і статус суддів” від 7 липня 2010 р. № 2453-VI // Відомості Верховної Ради України. - 2010. - № 41-42, № 43, № 44-45 - Ст.529.
 7. Закон України «Про державну службу» від 16 грудня 1993 року // Відомості Верховної Ради України. – 1993. - №52. – Ст.490.
 8. Закон України «Про пенсійне забезпечення осіб, звільнених з військової служби, та деяких інших осіб» від 9 квітня 1992 року // Відомості Верховної Ради (ВВР). - 1992. - № 29. - Ст.399
 9. Закон України «Про прокуратуру» від 5 листопада 1999 року // Відомості Верховної Ради України. – 1991. - №53. – Ст.793.
 10. Закон України «Про службу в органах місцевого самоврядування» від 7 червня 2001 року // Відомості Верховної Ради України. – 2001. - №33. – Ст.175.
 11. Гончарова Г.С. Призначення пенсій за законом «Про наукову і науково-технічну діяльність» / Г.С. Гончарова // Право України. – 2002. - №9. – С. 86-88.
 12. Ждан М.Д. Недоліки законодавства про пенсійне забезпечення за вислугу років громадян України / М.Д. Ждан // Збірник наукових праць Харківського національного педагогічного університету ім. Г.С. Сковороди, Серія ПРАВО. – Вип.6. – 2006. – С.102-109.
 13. Ждан М.Д. Про удосконалення законодавчої регламентації спеціального пенсійного забезпечення / М.Д. Ждан // Збірник наукових праць Харківського національного педагогічного університету ім. Г.С. Сковороди, Серія ПРАВО. – Вип.5. – 2005. – С.88-91.
 14. Ждан М.Д. Проблеми пенсійного забезпечення наукових (науково-педагогічних) працівників / М.Д. Ждан // Юридика України. – №10. – 2004. – С.46-49.
 15. Ждан М.Д. Сутність доплат до пенсій за особливі заслуги перед державою. / М.Д. Ждан// Збірник наукових праць Харківського національного педагогічного університету ім. Г.С. Сковороди, Серія ПРАВО. – Вип.4. – 2004. – С.78-81.
 16. Іншин М.І. Правове регулювання службово-трудової діяльності державних службовців як особливої категорії зайнятого населення України : навч. пос. – Х. : ФІНН, 2010. – 672 с.
 17. Кінашук Л. Проблемні питання системи соціального захисту співробітників органів внутрішніх справ / Л. Кінашук // Юридичний журнал. – 2007. - № 7.
 18. Логінов О. Перспективи удосконалення системи пенсійного забезпечення військовослужбовців / О. Логінов// Юридика України. – 2009. - № 8. – С.75-81.
 19. Логінов О., Полонська О. Правове регулювання нарахування та призначення пенсій військовослужбовцями служби безпеки України / О. Логінов, О. Полонська // Підприємництво, господарство і право. – 2008. - № 6. – С. 110-114.
 20. *Право на пенсію та його реалізація за сучасним законодавством України: Довідник* / Н. М. Хуторян, М. М. Шумило, Я. В. Сімутіна, М. П. Стадник [та ін.]; Наук. ред. Н. М. Хуторян, М. М. Шумило. - К. : Юридика думка, 2012. - 208 с.
 21. *Право соціального забезпечення в Україні : підручник* / Т. А. Занфірова, М. І. Іншин, С. М. Прилипко та ін. / за заг. ред. Т. А. Занфірової, С. М. Прилипки, О. М. Ярошенка. – 2-ге вид., переробл. і доповн. – Х. : ФІНН, 2012. – 640 с.
 22. *Право соціального забезпечення: Підр. для студ. вищ. навч. закл.* / П.Д. Пилипенко, В.Я. Бурак, С.М. Синчук та ін./ За ред. П.Д. Пилипенка. – 2-ге вид., прероб. і доп. – К.: Ін Юре, 2008. – 504 с.
 23. *Правові проблеми пенсійного забезпечення в Україні : монографія* / Н. М. Хуторян, М. М. Шумило, М. П. Стадник [та ін.]. – К. : Ін Юре, 2012. – 540 с.

24. Прилипко С.М. Проблеми вдосконалення правового регулювання пенсійного забезпечення наукових працівників / С.М. Прилипко // Пробл. законності: Респ. міжвід. наук. зб. – Вип. 75. – Х.: Нац. юрид. акад. України, 2005. – с. 69-76.
25. Пенсійні правовідносини в Україні: [монографія] / Н. М. Хуторян, Я. В. Сімутіна, М. П. Стадник, А. А. Ширант, М. М. Шумило; відп. ред. Н. М. Хуторян, Я. В. Сімутіна. – К.: Вид-во «Юридична думка», 2013. – 276 с.
26. Сільченко С.О. Сучасний стан та перспективи розвитку правового регулювання пенсійного забезпечення науковців / С.О. Сільченко // Пробл. законності: Респ. міжвід. наук. зб. – Вип. 82. – Х.: Нац. юрид. акад. України, 2006. – с. 66-73.
27. Скоробагатько А.В. Історико-правовий розвиток законодавства про пенсійне забезпечення наукових працівників у період входження України до складу СРСР (1925 - 1990 роки). / А.В. Скоробагатько // Держава і право: Зб. наук, праць. - К.: Інститут держави і права ім. В.М. Корецького НАН України, 2003. - Вип. 21.-С. 381-389.
28. Скоробагатько А.В. Особливості розвитку законодавства про пенсійне забезпечення наукових працівників у період незалежності України / А.В. Скоробагатько // Держава і право: Зб. наук, праць. - К.: Інститут держави і права ім. В.М. Корецького НАН України, 2004. - Вип. 24. - С. 377 - 385.
29. Скоробагатько А.В. Регулювання пенсійного забезпечення наукових кадрів в угодах України з країнами АНД та Прибалтики. / А.В. Скоробагатько // Держава і право: Зб. наук, праць. - К.: Інститут держави і права ім. В.М. Корецького НАН України, 2004. - Вип.23. - С.268 - 276.
30. Тищенко О. В. Дискусійні аспекти пенсійного забезпечення суддів в Україні / О. В. Тищенко // Юридичний вісник. – 2014. – № 2. – С. 109-113.
31. Шумило М. Пенсійне забезпечення державних службовців : спроба «реформування» / М. Шумило // Право України. – 2012. - № 6. – С. 86-91.
32. Шумило М. М. Правове регулювання пенсійного забезпечення державних службовців: [монографія] / М. М. Шумило. – К.: Ніка-Центр, 2010. – 272 с.
33. Axel Kokemoor. Sozialrecht. – Vahlen, 2014. - 218 Seiten.
34. Jörg Reinhardt. Grundkurs Sozialverwaltungsrecht für die Soziale Arbeit, 2014.
35. Thomson West. Federal Social Security Laws, Selected Statutes & Regulations, 2014.
36. Compilation of the social security laws” / Social Security Administration .[Електронний ресурс].— Режим доступу:http://www.ssa.gov/OP_Home/ssact/
37. International labor organization: Social security [Електронний ресурс].— Режим доступу:<http://www.ilo.org/global/research/topics/social-security/lang--en/index.htm>
38. Ely, Richard T. (Richard Theodore) Social law of service 1896– [Електронний ресурс].—Режим доступу: https://www.law.cornell.edu/socsec_treatise
39. Hirose, Kenichi Pension reform in Central and Eastern Europe: in times of crisis, austerity and beyond / Edited by Kenichi Hirose; International Labour Organization, Decent Work Technical Support Team for Central and Eastern Europe. - Budapest: ILO, 2011, – [Електронний ресурс].— Режим доступу:http://www.ilo.org/wcmsp5/groups/public/---europe/---ro-geneva/---sro-budapest/documents/publication/wcms_171551.pdf

НЕ 2.6. СТРАХОВІ СОЦІАЛЬНІ ДОПОМОГИ

Мета лекції: дослідження видів матеріального забезпечення, які надаються у системі загальнообов'язкового державного соціального страхування, аналіз умов та порядку надання страхових допомог. Для досягнення мети у процесі лекції буде:

- а) охарактеризовано правовий статус Фонду соціального страхування України;
- б) досліджено права, обов'язки та відповідальність роботодавця як страхувальника та застрахованих осіб;

в) розкрито види матеріального забезпечення за загальнообов'язковим державним соціальним страхуванням у зв'язку з тимчасовою втратою працездатності та умови його надання;

г) визначено види матеріального забезпечення за загальнообов'язковим державним соціальним страхуванням від нещасного випадку на виробництві та професійного захворювання, які спричинили втрату працездатності;

д) охарактеризовано матеріальне забезпечення за загальнообов'язковим державним соціальним страхуванням на випадок безробіття, умови призначення та надання допомоги по безробіттю.

План лекції:

1. Правовий статус Фонду соціального страхування України.
2. Права, обов'язки та відповідальність роботодавця як страхувальника і застрахованих осіб.
3. Матеріальне забезпечення та соціальні послуги за загальнообов'язковим державним соціальним страхуванням у зв'язку з тимчасовою втратою працездатності.
4. Матеріальне забезпечення за загальнообов'язковим державним соціальним страхуванням від нещасного випадку на виробництві та професійного захворювання, які спричинили втрату працездатності.
5. Матеріальне забезпечення за загальнообов'язковим державним соціальним страхуванням на випадок безробіття:

Література до теми

1. Закон України «Про загальнообов'язкове державне соціальне страхування» від 23.09.1999р. // Відомості Верховної Ради України. – 1999. - №46-47. – Ст.403.
2. Основи законодавства України про загальнообов'язкове державне соціальне страхування від 14.01.1998р // Відомості Верховної Ради України. – 1998. - №46. – Ст.403.
3. Закон України «Про загальнообов'язкове державне страхування на випадок безробіття» від 02.03.200 // Відомості Верховної ради України. – 2000. - №22. – Ст.171.
4. Боднарук М. І. Правове регулювання соціального страхування в Україні : монографія / М. І. Боднарук. – Чернівці : Чернівець. нац. ун-т, 2014. – 472 с.
5. Боднарук М. І. Соціальне страхування в Україні : правові аспекти становлення та розвитку / М. І. Боднарук. – Чернівці : Рута, 2002. – 247 с.
6. Жадан С. В. Правові акти управління у сфері соціального страхування / С. В. Жадан // Вісник господарського судочинства. – 2006. – № 3. – С. 206–215.
7. Зезека Н.О. Удосконалення правового регулювання соціального страхування на випадок безробіття в умовах соціально-економічних перетворень / Н. О. Зезека, Л. М. Фокас. // Адвокат 2008. - № 9. - С .29-32.
8. Крпельницька С. О. Соціальне страхування [текст] : навч. пос. С. О. Крпельницька, Т. В. Солоджук [Вид. 2-ге, перероб. та доп.]. – К. : Центр учбової літератури, 2013. – 336 с.
9. Кульчицька О. І. Особливості правового статусу соціальних страхових фондів / О.І. Кульчицька // Вісник Львівського університету. Сер. юрид. – 2006. – Вип. 42. – С. 238–243.
10. Лівак П., Рогова О. Перспективи впровадження загальнообов'язкового медичного страхування в Україні / П. Лівак, О. Рогова // Підприємництво, господарство і право. – 2008. - № 1. – С. 62-66.
11. Право соціального забезпечення в Україні : підручник / Т. А. Занфірова, М. І. Іншин, С. М. Прилипко та ін. / за заг. ред. Т. А. Занфірової, С. М. Прилипко, О. М. Ярошенка. – 2-ге вид., переробл. і доповн. – Х. : ФІНН, 2012. – 640 с.

12. *Право соціального забезпечення*: Підр. для студ. вищ. навч. закл. / П.Д. Пилипенко, В.Я. Бурак, С.М. Синчук та ін./ За ред. П.Д. Пилипенка. – 2-ге вид., перероб. і доп. – К.: Ін Юре, 2008. – 504 с.
13. *Право социального обеспечения в Украине*: Учебник. / Под. общ. ред. Л.И. Лазор, С.Н. Прилипка, О.Н. Ярошенко. – Луганск: Виртуальная реальность, 2010. – 456 с.
14. *Прилипка С.М.* Управління у сфері загальнообов'язкового соціального страхування / С.М. Прилипка // Зб. наук. пр. Української академії держ. управління при Президенті України. – Вип. 1/2001. – Х.: Укр. акад.
15. *Прилипка С.М.* Юридична природа та сутність загальнообов'язкового державного соціального страхування / С.М. Прилипка // Правова держава: Щорічн. наук. пр. – Вип.15. – К.: Ін-т держави і права ім. В.М. Корецького НАН України, 2004. – с. 216-229.
16. *Соловйов О.* Особливості соціального страхування від нещасних випадків на виробництві / О. Соловйов // Вісник Академії правових наук України – 2007. - № 1. - С.269-275.
17. *Соловйов О.В.* Правовий статус суб'єктів загальнообов'язкового державного соціального страхування від нещасного випадку на виробництві / О.В. Соловйов // Пробл. законності: Респ. міжвід. наук. зб. – Вип. 91. – Х.: Нац. юрид. акад. України, 2007. – с. 81-85.
18. *Сирота И.М.* Право социального обеспечения в Украине: Учебник. Изд. третье, переработанное и дополненное. – Х.: Одиссей, 2002. – 384 с.
19. *Jeffrey Scott Wolfe.* Social Security Disability and the Legal Professional Paperback – 2002.
20. *Jörg Reinhardt.* Grundkurs Sozialverwaltungsrecht für die Soziale Arbeit, 2014.
21. *Klaus-Dieter Borchardt.* The ABC of European Union Law. - Publications Office of the European Union, 2010. – 140 p.
22. *Michael May.* Aktuelle Theoriediskurse Sozialer Arbeit: Eine Einführung Taschenbuch – 2010.
23. *Thomson West.* Federal Social Security Laws, Selected Statutes & Regulations, 2014.
24. "Compilation of the social security laws" / Social Security Administration [Електронний ресурс].— Режим доступу:http://www.ssa.gov/OP_Home/ssact/
25. International labor organization: Social security [Електронний ресурс].— Режим доступу:<http://www.ilo.org/global/research/topics/social-security/lang--en/index.htm>
26. Ely, Richard T. (Richard Theodore) Social law of service 1896– [Електронний ресурс].— Режим доступу: https://www.law.cornell.edu/socsec_treatise
27. ILO survey on social dialogue and pension reform in times of crisis and beyond: Slovenia. / Guardiancich, I., 2012. –[Електронний ресурс].— Режим доступу: <http://www.ilo.org/gimi/gess/RessourcePDF.do?ressource.ressourceId=30410>
28. Can the European elderly afford the financial burden of health and long-term care? Assessing impacts and policy implications/ Scheil-Adlung, X.; Bonan, J. ; ILO Social Security Department, 2012–[Електронний ресурс].— Режим доступу: <http://www.ilo.org/gimi/gess/RessourcePDF.do?ressource.ressourceId=30228>
29. Evidence on gender inequities in social health protection. The case of women living in rural areas / Scheil-Adlung, X.; Kuhl, Catharina; ILO, Social Security Department, 2012. –[Електронний ресурс].— Режим доступу:<http://www.social-protection.org/gimi/gess/RessourcePDF.do?ressource.ressourceId=28986>

НЕ. 2.7. ДЕРЖАВНА СОЦІАЛЬНА ДОПОМОГА

Мета лекції: дослідження системи державних соціальних допомог як виду соціального забезпечення, визначення умов та порядку їх надання. Для досягнення мети у процесі лекції буде:

- а) розкрито поняття державної соціальної допомоги, її ознаки;
- б) визначено види державних соціальних допомог;
- в) проаналізовано умови надання державної соціальної допомоги сім'ям з дітьми;
- г) досліджено порядок призначення, розміри та строк надання державної допомоги інвалідам з дитинства та дітям-інвалідам;
- д) охарактеризовано підстави надання державної соціальної допомоги малозабезпеченим сім'ям;
- е) охарактеризовано умови призначення державної соціальної допомоги особам, які не мають права на пенсію, та інвалідам.

План лекції:

1. Поняття і види державних соціальних допомог.
2. Державні допомоги сім'ям з дітьми:
 - а) допомога у зв'язку з вагітністю та пологами;
 - б) допомога при народженні дитини;
 - в) допомога при усиновленні дитини;
 - г) допомога на дітей, над якими встановлено опіку чи піклування;
 - д) допомога на дітей одиноким матерям;
 - е) порядок призначення та виплати державної соціальної допомоги сім'ям з дітьми.
3. Державна допомога інвалідам з дитинства та дітям-інвалідам:
 - а) умови надання державної допомоги інвалідам з дитинства та дітям-інвалідам, її розміри;
 - б) порядок надання допомоги інвалідам з дитинства та дітям-інвалідам.
4. Державна соціальна допомога малозабезпеченим сім'ям: умови призначення, розмір, порядок виплати.
5. Державна соціальна допомога особам, які не мають права на пенсію, та інвалідам:
 - а) умови призначення та розмір державної соціальної допомоги особам, які не мають права на пенсію, та інвалідам;
 - б) умови призначення та розмір державної соціальної допомоги на догляд.

Література до теми

1. Закон України "Про державну допомогу сім'ям з дітьми" від 21.11.1992 р. // Відомості Верховної Ради України. – 1993. - №5 – Ст.21.
2. Закон України "Про державну соціальну допомогу малозабезпеченим сім'ям" від 01.06.2000 р. // Відомості Верховної Ради України. – 2000. - №35 – Ст.290.
3. Закон України "Про державну соціальну допомогу особам, які не мають права на пенсію та інвалідам" від 18 травня 2004 року // Відомості Верховної Ради України. – 2004. - №33-34 – Ст.404.
4. Закон України "Про державну соціальну інвалідам з дитинства та дітям-інвалідам" від 16 листопада 2000 р. // Відомості Верховної Ради України. – 2001. - №1 – Ст.2.
5. Закон України "Про основи соціальної захищеності інвалідів в Україні" від 21 березня 1991 р. // Відомості Верховної Ради України. - 1991. - № 21. -Ст. 252.
6. *Ананко С.* Призначення державної соціальної допомоги малозабезпеченим сім'ям / С. Ананко // Юридичний журнал. – 2008. - №7-8. – С. 149-152
7. *Болотіна Н.Б.* Право соціального захисту України: Навч. посібник. – К.: Знання, 2005. – 615 с.
8. *Беліков О.* Державні гарантії з соціального захисту в умовах економічної кризи / О. Беліков // Юридичний журнал. – 2009. - № 5.
9. *Нечай А.* Вдосконалення правового забезпечення соціальної допомоги в Україні / А. Нечай // Право України. – 2000. – 312. – С. 86-90.
10. *Право соціального забезпечення в Україні : підручник / Т. А. Занфірова, М. І. Іншин, С. М. Прилипко та ін. / за заг. ред. Т. А. Занфірової, С. М. Прилипки, О. М. Ярошенка. – 2-ге вид., переробл. і доповн. – Х. : ФІНН, 2012. – 640 с.*

11. *Право соціального забезпечення: Підр. для студ. вищ. навч. закл. / П.Д. Пилипенко, В.Я. Бурак, С.М. Синчук та ін./ За ред. П.Д. Пилипенка. – 2-ге вид., перероб. і доп. – К.: Ін Юре, 2008. – 504 с.*
12. *Право социального обеспечения в Украине: Учебник. / Под. общ. ред. Л.И. Лазор, С.Н. Прилипко, О.Н. Ярошенко. – Луганск: Виртуальная реальность, 2010. – 456 с.*
13. *Прилипко С.М. Проблемы теории права социального обеспечения: [монография] / С. М. Прилипко. – Х.: П.П. «Берека-Нова», 2006. – 264 с.*
14. *Axel Kokemoor. Sozialrecht. – Vahlen, 2014. - 218 Seiten.*
15. *Banting K., Boadway R. Reform of retirement income policy: International and Canadian perspectives. – Kingston, Ontario, 1997.*
16. *Benjamin Berkley. Win Your Social Security Disability Case: Advance Your SSD Claim and Receive the Benefits You Deserve (Sphinx Legal).*
17. *Michael May. Aktuelle Theoriediskurse Sozialer Arbeit: Eine Einführung Taschenbuch – 2010.*
18. *Pieters D. European Social Security and Global Politics. – The Hague: Kluwer, 2002.*
19. *Social security and food security - Successful policy experiences in Brazil / Delgado, G. C, International Labour Office, Social Security Department, 2012[Електронний ресурс].— Режим доступу: <http://www.ilo.org/gimi/gess/RessourcePDF.do?ressource.ressourceId=30869>*
20. *Compilation of the social security laws” / Social Security Administration .[Електронний ресурс].— Режим доступу:http://www.ssa.gov/OP_Home/ssact/*
21. *International labor organization: Social security [Електронний ресурс].— Режим доступу:<http://www.ilo.org/global/research/topics/social-security/lang--en/index.htm>*
22. *Ely, Richard T. (Richard Theodore) Social law of service 1896– [Електронний ресурс].— Режим доступу: https://www.law.cornell.edu/socsec_treatise*

НЕ. 2.8. СОЦІАЛЬНЕ ОБСЛУГОВУВАННЯ

Мета лекції: дослідження системи соціальних послуг в Україні, визначення видів та з'ясування основних форм їх надання. Для досягнення мети в процесі лекції буде:

- а) проаналізовано систему соціальних послуг в Україні;
- б) визначено поняття соціальних послуг, проведена їх класифікація та з'ясовано основні форми надання;
- б) охарактеризовано порядок надання і отримання соціальних послуг;
- в) визначено правові основи воолиерської діяльності;
- г) проаналізовано безоплатні та платні соціальні послуги;
- д) висвітлено права й обов'язки осіб, які надають послуги;
- е) визначено механізм надання соціальних послуг бездомним особам і безпритульним дітям;
- є) розкрито види реабілітаційних послуг інвалідам і форми їх надання.

План лекції:

1. Система соціальних послуг в Україні.
2. Порядок надання й отримання соціальних послуг:
 - а) суб'єкти, що надають соціальні послуги;
 - б) правове регулювання волонтерської діяльності в Україні;
 - в) безоплатні та платні соціальні послуги;
 - г) права та обов'язки осіб, які надають послуги.
3. Надання соціальних послуг бездомним особам і безпритульним дітям.
4. Реабілітаційні послуги інвалідам:
 - а) основні форми реабілітаційних заходів;
 - б) індивідуальна програма реабілітації інваліда.

Література до теми

1. Закон України «Про основи соціального захисту бездомних громадян і безпритульних дітей» від 2 червня 2005 року // Відомості Верховної Ради (ВВР). - 2005. - № 26. - Ст.354.
2. Закон України «Про волонтерську діяльність» від 19.04.2011 р. // Відомості Верховної Ради (ВВР). - 2011. - №42. - Ст.435.
3. Про порядок надання платних соціальних послуг та затвердження їх переліку : постанова Кабінету Міністрів України від 14.01.2004 р. №12 // Офіційний вісник України. – 2004. - № 2. – Ст. 42.
4. Положення про індивідуальну програму реабілітації інваліда : затв. постановою Кабінету Міністрів України від 23.05.2007 р. №757 // Офіційний вісник України. – 2007. - №39. – Ст.1547.
5. Гончаров В.О. Щод проблеми визначення поняття «соціальне обслуговування» / В.О. Гончаров // Вісник прокуратури. – 2010. - №12. – С. 107-112.
6. Гончаров В.О., С.М. Прилипко, Л.П. Шумна, О.М. Ярошенко. Правове регулювання соціального обслуговування населення в сучасних умовах: проблеми теорії та практики : монографія / В.О. Гончаров, С.М. Прилипко, Л.П. Шумна, О.М. Ярошенко ; За наук. ред. проф. Ярошенка О.М. – Харків : Юрайт, 2012. – 312
7. Качан Л., Косенко О. Реформування та модернізація соціальних послуг / Л. Качан, О. Косенко // Соціальний захист. – 2005. - №9. – С. 8-10.
8. Литвиненко В.М. Поняття та основні ознаки договору про надання соціальних послуг / В.М. Литвиненко // Підпр-во, госп-во і право. – 2010. - №9. – С. 51-54.
9. Музичук О.М. Соціально-адміністративні послуги в системі соціального забезпечення населення / О.М.Музичук // Право і безпека. – 2006. - №5/5. – С. 124. – 127.
10. Рабінович А. Юридично значимі послуги: загальнотеоретичне поняття, класифікація / А. Рабінович // Право України. – 2010. - №8. – С. 142-146.
11. Сташків Б.І. Право соціального обслуговування : навч. пос. – К. : Знання, 2007. – 567 с.
12. Талалай Х. Соціальні послуги в контексті євроінтеграції / Х. Талалай // Соціальний захист. – 2006. - №8. – С. 41-43.
13. Чутчева О.Г. Громадяни як суб'єкти соціально забезпечувальних правовідносин: теорія і практика / О.Г. Чутчева // Право України. – 2003. - № 7. – С.65-69.
14. Чутчева О. Соціальне обслуговування : проблеми галузевої належності / О. Чутчева // Право України. – 2010. - №12. – С. 252-259.
15. Jörg Reinhardt. Grundkurs Sozialverwaltungsrecht für die Soziale Arbeit, 2014.
16. Klaus-Dieter Borchardt. The ABC of European Union Law. - Publications Office of the European Union, 2010. – 140 p.
17. Michael May. Aktuelle Theoriediskurse Sozialer Arbeit: Eine Einführung Taschenbuch – 2010.
18. Pieters D. European Social Security and Global Politics. – The Hague: Kluwer, 2002.
19. “Compilation of the social security laws” / Social Security Administration .[Електронний ресурс].— Режим доступу:http://www.ssa.gov/OP_Home/ssact/
20. International labor organization: Social security [Електронний ресурс].— Режим доступу:<http://www.ilo.org/global/research/topics/social-security/lang--en/index.htm>
21. Ely, Richard T. (Richard Theodore) Social law of service 1896– [Електронний ресурс].— Режим доступу: https://www.law.cornell.edu/socsec_treatise
22. Snow, Alpheus H Social Insurance[Електронний ресурс].— Режим доступу:
23. <https://archive.org/details/jstor-330744>
24. Gruat, Jean-Victor (1997) ‘Developing social protection strategies: a discussion paper’. ILO Harare: 21–25th April 1997.
25. WorldBank (1999b) ‘Poverty reduction and the World Bank: progress in Fiscal 1998’. The World Bank: Washington.

ВИСНОВКИ ДО МОДУЛЯ

Умови призначення, розміри та порядок надання окремих видів соціального забезпечення.

Обов'язкова література до модуля в цілому:

1. Болотіна Н.Б. Право соціального захисту України: Навч. посібник. – К.: Знання, 2005. – 615 с.
2. Боднарук М. І. Правове регулювання соціального страхування в Україні: монографія / М. І. Боднарук. – Чернівці: Чернівець. нац. ун-т, 2014. – 472 с.
3. Кропельницька С. О. Соціальне страхування [текст]: навч. пос. С. О. Кропельницька, Т. В. Солоджук [Вид. 2-ге, перероб. та доп.]. – К.: Центр учбової літератури, 2013. – 336 с.
4. Коробенко Н.П. Пенсійне забезпечення по інвалідності у солідарній системі України / Н.П. Коробенко. – К.: Вид-во Акад. праці і соц. відносин Фед. проф. України. – 2011. 172 с.
5. Право соціального забезпечення в Україні: підручник / Т. А. Занфірова, М. І. Іншин, С. М. Прилипко та ін. / за заг. ред. Т. А. Занфірової, С. М. Прилипко, О. М. Ярошенка. – 2-ге вид., переробл. і доповн. – Х.: ФІНН, 2012. – 640 с.
6. Право соціального забезпечення: Підр. для студ. вищ. навч. закл. / П.Д. Пилипенко, В.Я. Бурак, С.М. Синчук та ін./ За ред. П.Д. Пилипенка. – 2-ге вид., перероб. і доп. – К.: Ін Юре, 2008. – 504 с.
7. Право социального обеспечения в Украине: Учебник. / Под. общ. ред. Л.И. Лазор, С.Н. Прилипко, О.Н. Ярошенко. - Луганск: Виртуальная реальность, 2010. – 456с.
8. Правові проблеми пенсійного забезпечення в Україні: монографія / Н. М. Хуторян, М. М. Шумило, М. П. Стадник [та ін.]. – К.: Ін Юре, 2012. – 540 с.
9. Право на пенсію та його реалізація за сучасним законодавством України: Довідник / Н. М. Хуторян, М. М. Шумило, Я. В. Сімутіна, М. П. Стадник [та ін.]; Наук. ред. Н. М. Хуторян, М. М. Шумило. - К.: Юридична думка, 2012. - 208 с.
10. Пенсійні правовідносини в Україні: [монографія] / Н. М. Хуторян, Я. В. Сімутіна, М. П. Стадник, А. А. Ширант, М. М. Шумило; відп. ред. Н. М. Хуторян, Я. В. Сімутіна. – К.: Вид-во «Юридична думка», 2013. – 276 с.
11. Сирота И.М. Право социального обеспечения в Украине: Учебник. Изд. третье, переработанное и дополненное. – Х.: Одиссей, 2002. – 384 с.

Додаткова література до модуля в цілому:

1. Андріїв В. В., Москаленко О. В., Прилипко С. М., Ярошенко О. М. Правовідносини із загальнообов'язкового державного соціального страхування: теоретичний аспект. – Х.: ФІНН, 2011. – 280 с.
2. Горбачова О. Пенсійний контракт як підстава надання послуг із недержавного пенсійного забезпечення / О. Горбачова // Підпр-во, госп-во і право. – 2010. - №9. – С. 72-76.
3. Іншин М.І. Правове регулювання службово-трудової діяльності державних службовців як особливої категорії зайнятого населення України: навч. пос. – Х.: ФІНН, 2010. – 672 с.
4. Мітчел В. Регулювання недержавного пенсійного забезпечення: Переклад з англ. // Соціальна політика і соціальна робота. -1998. - №3. -С.16-28.
5. Орловський О. Я. Правова природа трансформації системи пенсійного забезпечення України / О.Я. Орловський // Науковий вісник Чернівецького університету: Збірник наук. праць. Вип. 628: Правознавство. – Чернівці: Чернівець. нац. ун-т, 2012 р. - С. 90-94.

6. Орловський О. Я. Правові критерії ефективності запровадження в Україні накопичувальної системи пенсійного забезпечення / О. Я. Орловський // Підприємництво, господарство і право. – 2013. - № 12. – С. 80-84.
7. Стичинський Б.С. Щодо галузевої належності інституту недержавного пенсійного забезпечення / Б.С. Стичинський // Право України. – 2003. - № 8. – С. 93-97.
8. Талалай Х. Соціальні послуги в контексті євроінтеграції / Х. Талалай // Соціальний захист. – 2006. - №8. – С. 41-43.
9. Тищенко О. Тенденції розвитку законодавства про пенсійний вік / О. Тищенко // Право України. – 2012. - № 6. – С. 67-73.
10. Чутчева О.Г. Громадяни як суб'єкти соціально забезпечувальних правовідносин: теорія і практика / О.Г. Чутчева // Право України. – 2003. - № 7. – С.65-69.
11. Шумило М. М. Пенсійний вік як юридичний факт в пенсійному забезпеченні / М. М. Шумило // Вісник Одеського національного університету. – 2011. – Т. 16. Вип. 15. Правознавство. – С. 147-154.
12. Шумило М. Пенсійне забезпечення державних службовців : спроба «реформування» / М. Шумило // Право України. – 2012. - № 6. – С. 86-91.
13. Шумило М. М. Правове регулювання пенсійного забезпечення державних службовців: [монографія] / М. М. Шумило. – К.: Ніка-Центр, 2010. – 272 с.
14. Шумило М.М. Современное состояние пенсионного законодательства в Украине / М.М. Шумило // Соц. и пенс. право. – 2011. - №4. – С. 38-40.
15. Хуторян Н.М. Нова пенсійна реформа чи наступ на пенсійні права громадян України? / Н.М. Хуторян // Правова держава. – 2011. – Вип. 22. – С. 311-316.
16. Шумна Л.П. Інвалідність та її правові наслідки / Л.П. Шумна // Актуальні проблеми політики : зб. наук. пр. – 2001. – Вип. 12. – С. 244-247.
17. Axel Kokemoor. Sozialrecht. – Vahlen, 2014. - 218 Seiten.
18. Banting K., Boadway R. Reform of retirement income policy: International and Canadian perspectives. – Kingston, Ontario, 1997.
19. Jeffrey Scott Wolfe. Social Security Disability and the Legal Professional Paperback – 2002.
20. Jörg Reinhardt. Grundkurs Sozialverwaltungsrecht für die Soziale Arbeit, 2014.
21. Michael May. Aktuelle Theoriediskurse Sozialer Arbeit: Eine Einführung Taschenbuch – 2010.
22. Evidence on gender inequities in social health protection. The case of women living in rural areas / Scheil-Adlung, X.; Kuhl, Catharina; ILO, Social Security Department, 2012. –[Електронний ресурс].— Режим доступу:<http://www.social-protection.org/gimi/gess/RessourcePDF.do?ressource.ressourceId=28986>
23. Snow, Alpheus H Social Insurance[Електронний ресурс].— Режим доступу:
24. <https://archive.org/details/jstor-3307444>
25. Gruat, Jean-Victor (1997) ‘Developing social protection strategies: a discussion paper’. ILO Harare: 21–25th April 1997.
26. WorldBank (1999b) ‘PovertyreductionandtheWorldBank: progressinFiscal 1998’. TheWorldBank: Washington.
27. Tendler, Judith with Rodrigo Serrano (1999) ‘The rise of social funds: what are they a model of?’ (draft) For the MIT / UNDP Decentralisation Project, Management Development and Governance Division, UNDP: New York: 15th January 1999.
28. ResolutionsadoptedbyInternationalConferencesofLabourstatisticians / International labor organization — [Електронний ресурс].— Режим доступу:<http://www.ilo.org/global/statistics-and-databases/standards-and-guidelines/resolutions-adopted-by-international-conferences-of-labour-statisticians/lang--en/index.htm>
29. ILO survey on social dialogue and pension reform in times of crisis and beyond: Slovenia. / Guardiancich, I., 2012. –[Електронний ресурс].— Режим доступу: <http://www.ilo.org/gimi/gess/RessourcePDF.do?ressource.ressourceId=30410>

30. Can the European elderly afford the financial burden of health and long-term care? Assessing impacts and policy implications/ Scheil-Adlung, X.; Bonan, J. ; ILO Social Security Department, 2012—[Электронный ресурс].— Режим доступа: <http://www.ilo.org/gimi/gess/RessourcePDF.do?ressource.ressourceId=30228>

31. Hirose, Kenichi Pension reform in Central and Eastern Europe: in times of crisis, austerity and beyond / Edited by Kenichi Hirose; International Labour Organization, Decent Work Technical Support Team for Central and Eastern Europe. - Budapest: ILO, 2011, – [Электронный ресурс].— Режим доступа:http://www.ilo.org/wcmsp5/groups/public/---europe/---ro-geneva/---sro-budapest/documents/publication/wcms_171551.pdf

32. Social security and food security - Successful policy experiences in Brazil / Delgado, G. C, International Labour Office, Social Security Department, 2012[Электронный ресурс].— Режим доступа: <http://www.ilo.org/gimi/gess/RessourcePDF.do?ressource.ressourceId=30869>

Структура навчальної дисципліни

Назви змістових модулів і тем	Кількість годин											
	денна форма						Заочна форма					
	сьогомо	у тому числі					сьогомо	у тому числі				
						р.						р.с
1							8		0			31
Модуль 1.												
Змістовий модуль 1. Теоретико-правові проблеми загальної частини права соціального захисту												
Тема 1. Поняття та організаційно-правові форми права соціального захисту.						4						12
Тема 2. Джерела права соціального захисту.						4						12
Тема 3. Принципи права соціального захисту.												8
Тема 4. Правовідносини у сфері права соціального захисту.												8
Разом за змістовим модулем 1						6						40
Модуль 2												
Змістовий модуль 2. Механізм реалізації права особи на окремі види соціального забезпечення												
Тема 1. Страховий стаж, трудовий стаж та вислуга років в праві соціального захисту.												12
Тема 2. Єдиний соціальний внесок на загальнообов'язкове державне соціальне страхування.												12
Тема 3. Пенсійне страхування в Україні. Пенсії в солідарній системі загальнообов'язково						8						18

го державного пенсійного страхування.												
Тема 4. Пенсійні виплати за рахунок коштів накопичувального фонду та в системі недержавного пенсійного забезпечення.												1 4
Тема 5. Правове регулювання спеціальних пенсій.												1 0
Тема 6. Страхові соціальні допомоги.												8
Тема 7. Державна соціальна допомога.												8
Тема 8. Соціальне обслуговування.												8
Разом за змістовим модулем 2		2	2			8						9 0
Усього годин		0	0			4		2				1 30

Теми семінарських занять

/п	Назва теми	Кількість годин
.1.	Поняття та організаційно-правові форми права соціального захисту.	2
.2.	Джерела права соціального захисту.	2
.3.	Принципи права соціального захисту.	2
.4.	Правовідносини у сфері права соціального захисту.	2
.1.	Страховий стаж, трудовий стаж та вислуга років в праві соціального захисту.	2
.2.	Єдиний соціальний внесок на загальнообов'язкове державне соціальне страхування.	2
.3.	Пенсійне страхування в Україні. Пенсії в солідарній системі загальнообов'язкового державного пенсійного страхування.	4
.4.	Пенсійні виплати за рахунок коштів накопичувального фонду та в системі недержавного пенсійного забезпечення.	2
.5.	Правове регулювання спеціальних пенсій.	2
.6.	Страхові соціальні допомоги.	2
.7.	Державна соціальна допомога.	2
.8.	Соціальне обслуговування.	2
	Разом	26

Самостійна робота

/п	Назва теми	Кількість годин
	Філософія права соціального захисту. 1. Вчення про право і філософія права соціального забезпечення; 2. Право на існування, право на працю і право на соціальне забезпечення: досвід філософсько-правового осмислення; 3. Філософсько-правове обґрунтування права на існування.	20
	Соціально-страхове законодавство у дзеркалі історії 1. Історичні типи і моделі соціального страхування в країнах Західної Європи та на Україні в дореволюційний час; 2. Радянська модель соціально-забезпечувального законодавства; 3. Законодавство у сфері соціального захисту в пострадянській період.	18
	Основні риси системи страхового пенсійного забезпечення	18

.	країн Східної Європи.	
	1. Страхове пенсійне забезпечення країн Східної Європи;	
	2. Пенсії по старості у країнах Східної Європи;	
	3. Пенсії по інвалідності в країнах Східної Європи.	
	Разом	56

Індивідуальні завдання

1. Історія виникнення та формування права соціального захисту.
2. Особливості джерел права соціального захисту.
3. Соціальні ризики.
4. Суб'єкти загальнообов'язкового державного соціального страхування.
5. Структура пенсійної системи України.
6. Пенсії за особливі заслуги перед Україною.
7. Державні допомоги особам, які постраждали внаслідок аварії на ЧАЕС
8. Соціальні пільги

Методи навчання

При вивченні даного нормативного курсу викладач використовує такі методи навчання: лекція, бесіда, практичні методи навчання, індуктивні і дедуктивні методи навчання, проблемно-пошукові методи навчання.

Лекція, у процесі якої викладач за допомогою слова викладає, пояснює навчальний матеріал, а студенти слухають, запам'ятовують і осмислюють, активно його сприймають і засвоюють.

Бесіда. Метод бесіди передбачає розмову викладача зі студентами. Бесіда організується за допомогою ретельно продуманої системи запитань, що поступово підводять студентів до засвоєння системи фактів, нового поняття або закономірності.

У ході застосування методу бесіди використовуються прийоми постановки запитань (основних, додаткових, навідних і т.п), обговорення відповідей і думок слухачів, корегування їх відповідей, прийоми формулювання висновків з бесіди.

Практичні методи. Під час використання практичних методів навчання застосовуються прийоми: постановка завдання, планування його виконання, оперативного стимулювання, регулювання і контролю, аналізу підсумків практичної роботи, виявлення причин недоліків, корегування навчання для повного досягнення мети.

Індуктивні та дедуктивні методи навчання. При використанні індуктивного методу викладач ставить перед студентами проблемні завдання, які вимагають самостійних міркувань від конкретних положень до більш загальних, до висновків і узагальнень. При дедуктивному методі навчання спочатку повідомляється загальне положення, закон, а після цього поступово приклади, завдання.

Проблемно-пошукові методи. При використанні проблемно-пошукових методів навчання викладач використовує такі прийоми: створює проблемну ситуацію (ставить питання, пропонує задачу, експериментальне завдання), організує колективне обговорення можливих підходів до **розв'язку** проблемної ситуації, стимулює висунування гіпотез, тощо. Студенти роблять припущення про шляхи **розв'язання** проблемної ситуації, узагальнюють раніше набуті знання, виявляють причини явищ, пояснюють їхнє походження, вибирають найбільш раціональний варіант вирішення проблемної ситуації. Викладач обов'язково керує цим процесом на всіх етапах, а також за допомогою запитань-підказок.

Без сукупності відповідних методів неможливо реалізувати мету і завдання навчання, досягнути засвоєння студентами певного змісту навчального матеріалу.

Методи контролю

Під час вивчення даного нормативного курсу викладач використовує такі види контролю:

Попередній – перед вивченням нового матеріалу для виявлення якості опорних знань, умінь і навичок.

Поточний – у процесі вивчення нового матеріалу для виявлення якості засвоєння учнями знань і умінь з метою їх корекції.

Тематичний – після вивчення теми.

Підсумковий – наприкінці навчального модуля, при закінченні вивчення курсу.

Під час проведення семінарського заняття викладач використовує фронтальне опитування, як форму контролю знань студентів, яка складається з системи запитань до всієї групи.

Наприкінці семестру студенти здають іспит.

Розподіл балів, які отримують студенти

Поточне тестування та самостійна робота														Підсумковий тест (екзамен)	Сума
Змістовний модуль 1					Змістовний модуль 2									50	100
T1	T2	T3	T4	Модульна контрольна робота	T7	T8	T9	T10	T11	T12	T13	T14	Модульна контрольна робота		
				5									5		

Шкала оцінювання: національна та ECTS

Сума балів за всі види навчальної діяльності	Оцін ка ECTS	Оцінка за національною шкалою	
		для екзамену, курсового проекту (роботи), практики	для заліку
90 – 100	A	відмінно	зараховано
82-89	B	добре	
75-81	C		
69-74	D	задовільно	
50-68	E		
35-50	FX	незадовільно з можливістю повторного складання	не зараховано з можливістю повторного складання
0-34	F	незадовільно з обов’язковим повторним вивченням дисципліни	не зараховано з обов’язковим повторним вивченням дисципліни

Література до модулів у цілому:

Нормативно-правові акти:

1. Конституція України – Закон України від 28 червня 1996 р. // Відомості Верховної Ради України (ВВР)У. - 1996. - № 36. - Ст. 141.
2. Загальна декларація прав людини // Права людини. Міжнародні договори України. Декларації. Документи. – К.: Наукова думка, 1992. – С. 18-24.
3. Міжнародний пакт про економічні, соціальні та культурні права / Прийнятий Генеральною Асамблеєю ООН 19 грудня 1996 р. // Права людини, міжнародні договори України, декларації. Документи. - К., 1992. - С. 25-31.
4. Про обов'язкове страхування по старості працівників промислових і торговельних підприємств, осіб вільних професій, а також надомників і домашніх служників: конвенція МОП № 35 від 29 черв. 1933 р. [конвенції та рекомендації, ухвалені МОП (1919–1964 рр.)]. – Женева: Міжнар. Бюро Праці, 1999. – Т.1. – С. 278.
5. Про обов'язкове страхування по інвалідності працівників промислових та торговельних підприємств, осіб вільних професій, надомників і домашніх служників: конвенція МОП № 37 від 29 черв. 1933 р. [конвенції та рекомендації, ухвалені МОП (1919–1964 рр.)]. – Женева: Міжнар. Бюро Праці, 1999. – Т.1. – С. 277–287.
6. Про обов'язкове страхування на випадок втрати годувальника працівників промислових і торговельних підприємств, осіб вільних професій, а також працівників-надомників і домашніх служників: конвенція МОП № 39 від 29 черв. 1933 р. [конвенції та рекомендації, ухвалені МОП (1919–1964 рр.)]. – Женева: Міжнар. Бюро Праці, 1999. – Т.1. – С. 300.
7. Про допомоги по інвалідності, по старості і у зв'язку з втратою годувальника: конвенція МОП № 128 від 29 черв. 1967 р. [конвенції та рекомендації, ухвалені МОП (1965–1999 рр.)]. – Женева: Міжнар. Бюро Праці, 1999.– Т.2. – С. 1534–1543.
8. Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод 1950 р.: перший протокол та протоколи № 1, 4, 6, 7, 9, 10 та 11 до Конвенції // Офіційний вісник України. – 2006. – № 32. – Ст. 2371.
9. Европейская социальная хартия: справочник [пер. с фр.] – М. : Междунар. отношения, 2000. – 264 с.
10. Європейський кодекс соціального забезпечення. - Страсбург, 16 квітня 1964 року. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/994_329.
11. Закон України “Про державну допомогу сім'ям з дітьми” від 21.11.1992 р. // Відомості Верховної Ради України. – 1993. - №.5 – Ст.21.
12. Закон України “Про державну соціальну допомогу малозабезпеченим сім'ям” від 01.06.2000 р. // Відомості Верховної Ради України. – 2000. - №.35 – Ст.290.
13. Закон України “Про державну соціальну допомогу особам, які не мають права на пенсію та інвалідам” від 18 травня 2004 року // Відомості Верховної Ради України. – 2004. - №.33-34 – Ст.404.
14. Закон України “Про державну соціальну інвалідам з дитинства та дітям-інвалідам” від 16 листопада 2000 р. // Відомості Верховної Ради України. – 2001. - №.1 – Ст.2.
15. Закон України “Про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування” від 09.07.2003 // Відомості Верховної ради України. – 2003. - №49-51. – Ст.376.
16. Закон України “Про заходи щодо законодавчого забезпечення реформування пенсійної системи” від 8.07.2011 р. // Урядовий кур'єр від 14 вересня 2011 р. – № 168.
17. Закон України “Про недержавне пенсійне забезпечення” від 09.07.2003 // Відомості Верховної ради України. – 2003. - № 47-48. – С. 372.

18. Закон України «Про фінансові послуги та державне регулювання ринків фінансових послуг» від 12.07.2001 р. // Відомості Верховної ради України. – 2002. - № 1. – Ст. 1.
19. Закон України “Про основи соціальної захищеності інвалідів в Україні” від 21 березня 1991 р. // Відомості Верховної Ради України. - 1991. - № 21. -Ст. 252.
20. Закон України “Про пенсійне забезпечення” від 5 листопада 1991 р. // Відомості Верховної Ради України. - 1992. - № 3. - Ст. 10.
21. Закон України «Про загальнообов’язкове державне соціальне страхування ” від 23.09.1999р. // Відомості Верховної Ради України. – 1999. - №46-47. – Ст.403.
22. Закон України «Про загальнообов'язкове державне страхування на випадок безробіття” від 02.03.2000 // Відомості Верховної ради України. – 2000. - №22. – Ст.171.
23. Закон України “Про статус і соціальний захист громадян, які постраждали в результаті Чорнобильської катастрофи” від 28 лютого 1991 р. // Відомості Верховної Ради України. - 1991. - № 16. - Ст. 200.
24. Закон України “Про статус народного депутата України” від 17 листопада 1992 р. // Відомості Верховної Ради України. - 1993. - № 3. - Ст. 17.
25. Закон України “Про судоустрій і статус суддів” від 7 липня 2010 р. № 2453-VI // Відомості Верховної Ради України. - 2010. - № 41-42, № 43, № 44-45 - Ст.529.
26. Закон України «Про державні соціальні стандарти та державні соціальні гарантії» від 5 жовтня 2000 р. // Офіційний вісник України. – 2000. - №44. – Ст.1876.
27. Закон України «Про державну службу» від 16 грудня 1993 року // Відомості Верховної Ради України. – 1993. - №52. – Ст.490.
28. Закон України «Про забезпечення організаційно-правових умов соціального захисту дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування» від 13 січня 2005 року // Голос України. – 2005. – 8 лютого.
29. Закон України «Про загальнообов’язкове державне соціальне страхування на випадок безробіття” від 02.03. 2000р. // Відомості Верховної Ради України. – 2000. - №.22 – Ст.171.
30. Закон України «Про збір та облік єдиного внеску на загальнообов’язкове державне соціальне страхування» від 08.07.2010 // Відомості Верховної Ради України (ВВР), 201. - № 2-3. - Ст.11.
31. Закон України «Про наукову і науково-технічну діяльність» від 13 грудня 1991 року // Відомості Верховної Ради України. – 1999. - №.2-3.- Ст.20.
32. Закон України «Про основи соціального захисту бездомних громадян і безпритульних дітей» від 2 червня 2005 року // Відомості Верховної Ради (ВВР). - 2005. - № 26. - Ст.354.
33. Закон України «Про волонтерську діяльність» від 19.04.2011 р. // Відомості Верховної Ради (ВВР). - 2011. - №42. - Ст.435.
34. Закон України «Про пенсійне забезпечення осіб, звільнених з військової служби, та деяких інших осіб» від 9 квітня 1992 року // Відомості Верховної Ради (ВВР). - 1992. - № 29. - Ст.399
35. Закон України «Про прожитковий мінімум» від 15 липня 1999 року // Відомості Верховної ради України. – 1999. - №38. – Ст.348.
36. Закон України «Про прокуратуру» від 5 листопада 19991року // Відомості Верховної Ради України. – 1991. - №53. – Ст.793.
37. Закон України «Про реабілітацію інвалідів в Україні» від 6 жовтня 2005 року [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua>
38. Закон України «Про службу в органах місцевого самоврядування» від 7 червня 2001 року // Відомості Верховної Ради України. – 2001. - №33. – Ст.175
39. Закон України «Про соціальні послуги» від 19 березня 2003 року // Урядовий кур’єр. – 2003. – 10 вересня.

40. Закон України «Про соціальну роботу з сім'ями, дітьми та молоддю» від 21 червня 2001 року // Відомості Верховної Ради України. – 2001. - №42. – Ст.213.
41. Основи законодавства України про загальнообов'язкове державне соціальне страхування від 14.01.1998р // Відомості Верховної Ради України. – 1998. - №46. – Ст.403.
42. Концепція соціального забезпечення населення України: Постанова Верховної Ради України від 21 грудня 1993 р.
43. Положення про Пенсійний фонд України / Затв. Указом Президента України від 6 квітня 2011 року № 384/2011 [Електронний ресурс]. – режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua>
44. Кваліфікаційні вимоги до членів рад недержавних пенсійних фондів та фахівців з питань адміністрування недержавних пенсійних фондів : Затв. розпорядж. Держкомісії з регулювання ринків фінансових послуг України від 27.11. 2003 р. №137 // Офіц. вісн. України. – 2003. – №52. – Ст. 2838.
45. Положення про оприлюднення інформації про діяльність недержавного пенсійного фонду : затв. розпорядж. Держкомісії з регулювання ринків фінансових послуг України від 16.12.2004 р. №3100 // Офіц. вісн. України. – 2004. – №52. – Ст. 3485.
46. Деякі питання призначення і виплати допомоги сім'ям з дітьми: Постанова Кабінету Міністрів України від 11 липня 2007 року №13. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua>
47. Деякі питання розслідування та обліку нещасних випадків, професійних захворювань і аварій на виробництві: Постанова Кабінету Міністрів України від 30 листопада 2011 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua>
48. Загальне положення про центр соціальних служб для сім'ї, дітей та молоді: Постанова Кабінету міністрів України від 27 серпня 2004 року № 1126 // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua>
49. Питання медико-соціальної експертизи: затверджено Постановою Кабінету Міністрів України від від 3 грудня 2009 р. N 1317 // Урядовий кур'єр від 22.12.2009 - № 238.
50. Питання призначення і виплати допомоги сім'ям з дітьми: Постанова Кабінету Міністрів України від 22 лютого 2008 року №57 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua>
51. Про порядок надання платних соціальних послуг та затвердження їх переліку : постанова Кабінету Міністрів України від 14.01.2004 р. №12 // Офіційний вісник України. – 2004. - № 2. – Ст. 42.
52. Положення про індивідуальну програму реабілітації інваліда : затв. постановою Кабінету Міністрів України від 23.05.2007 р. №757 // Офіційний вісник України. – 2007. - №39. – Ст.1547.
53. Порядок призначення і виплати компенсації фізичним особам, які надають соціальні послуги: Постанова Кабінету Міністрів України від 29 квітня 2004 року №558 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua>
54. Порядок розслідування та обліку нещасних випадків невиробничого характеру: Затверджено Постановою Кабінету Міністрів України від 22 березня 2001 р. № 270 // Офіційний вісник України. – 2001. - № 13. – С. 75.
55. Про затвердження переліку посад наукових (науково-педагогічних) працівників підприємств, установ, організацій, вищих навчальних закладів III-IV рівнів акредитації, перебування на яких дає право на призначення пенсії та виплату грошової допомоги у разі виходу на пенсію відповідно до статті 24 Закону України "Про наукову і науково-технічну діяльність": Постанова Кабінету Міністрів України від 4 березня 2004 р. N 257 // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua>
56. Про затвердження порядку забезпечення інвалідів автомобілями: Постанова Кабінету міністрів України від 19 липня 2006 року № 999 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua>

57. Про затвердження Порядку підтвердження наявного трудового стажу для призначення пенсій за відсутності трудової книжки або відповідних записів у ній: Постанова Кабінету Міністрів України від 12 серпня 1993 р. N 637 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua>

58. Про затвердження Порядку призначення і виплати державної соціальної допомоги особам, які не мають права на пенсію, та інвалідам і державної соціальної допомоги на догляд: Постанова Кабінету Міністрів від 2 квітня 2005 р. № 261 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua>

59. Про затвердження Порядку призначення і виплати державної соціальної допомоги малозабезпеченим сім'ям: Постанова Кабінету Міністрів України від 24 лютого 2003 р. № 250 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua>

60. Про затвердження Порядку призначення та виплати тимчасової державної допомоги дітям, батьки яких ухиляються від сплати аліментів, не мають можливості утримувати дитину або місце проживання їх невідоме: Постанова Кабінету Міністрів від 22 лютого 2006 р. №189 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua>

61. Про затвердження списків виробництв, робіт, професій, посад і показників, зайнятості в яких дає право на пенсію за віком на пільгових умовах: Постанова Кабінету Міністрів України від 16 січня 2003 р. № 36 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua>

62. Про затвердження Списку робіт і професій, що дають право на пенсію незалежно від віку при безпосередній зайнятості протягом повного робочого дня на підземних і відкритих гірничих роботах (включаючи особовий склад гірничорятувальних частин), пов'язаних з видобутком вугілля, сланцю, руди та інших корисних копалин, на будівництві шахт і рудників та в металургії, терміном не менше 25 років: Постанова Кабінету Міністрів України від 31 березня 1994 р. №202 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua>

63. Про надання щомісячної грошової допомоги малозабезпеченій особі, яка проживає разом з інвалідом I чи II групи внаслідок психічного розладу, який за висновком лікарської комісії медичного закладу потребує постійного стороннього догляду, на догляд за ним: Постанова Кабінету Міністрів від 2 серпня 2000 р. №1192 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua>

64. Про перелік закладів і установ освіти, охорони здоров'я та соціального захисту і посад, робота на яких дає право на пенсію за вислугу років: Постанова Кабінету Міністрів України від 4 листопада 1993 р. №909 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua>

65. Про підвищення рівня соціального захисту громадян, які постраждали внаслідок Чорнобильської катастрофи: Постанова Кабінету Міністрів України від 23 листопада 2011 р. № 1210 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua>

66. Про порядок обчислення вислуги років, призначення та виплати пенсій і грошової допомоги особам офіцерського складу, прапорщикам, мічманам, військовослужбовцям надстрокової служби та військової служби за контрактом, особам начальницького і рядового складу органів внутрішніх справ та членам їхніх сімей: Постанова Кабінету Міністрів України від 17 липня 1992 р. N 393 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua>

67. Про порядок обчислення стажу державної служби: Постанова Кабінету Міністрів України від 3 травня 1994 р. № 283 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua>

68. Про порядок призначення пенсій на пільгових умовах жінкам, які працюють в сільськогосподарському виробництві та виховали п'ятеро і більше дітей: Постанова

Кабінету Міністрів України від 16 травня 1992 р. № 244 // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua>

69. Про затвердження Інструкції про встановлення груп інвалідності: наказ Міністерства охорони здоров'я України від 5.09.2011р. №561 // Офіційний вісник України. – 2001. - №91. – Ст.3319.

70. Про затвердження Порядку надання допомоги по безробіттю, у тому числі одноразової її виплати для організації безробітними підприємницької діяльності: наказ Міністерства праці та соціальної політики України від 20 листопада 2000 р. № 307 // Офіційний вісник України від 05.01.2001 - 2000 р. - № 51. – С. 215.

71. Про затвердження Порядку надання матеріальної допомоги у період професійної підготовки, перепідготовки або підвищення кваліфікації безробітного: наказ Міністерства праці та соціальної політики України від 20 листопада 2000 р. № 308 // Офіційний вісник України від 05.01.2001 - 2000 р. - № 51. - С. 227.

72. Про затвердження Інструкції про порядок видачі документів, що засвідчують тимчасову непрацездатність громадян: наказ Міністерства охорони здоров'я від 13 листопада 2001 № 455 // Офіційний вісник України від 21.12.2001 - 2001 р. - № 49. – С. 234.

73. Про затвердження Методики обчислення сукупного доходу сім'ї для всіх видів соціальної допомоги: наказ Мінпраці та соціальної політики, Мінекономіки, Мінфіну, Держкомстату та ін. від 15 листопада 2001 р. № 486/202/524/455/3370 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua>

74. Порядок надання державної соціальної допомоги інвалідам з дитинства та дітям-інвалідам: наказ Міністерства фінансів та Міністерства охорони здоров'я України від 30 квітня 2002 року №226/213/169. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua>

75. Про спеціалізовані формування центрів соціальних служб для сім'ї, дітей та молоді: наказ Міністерства України у справах сім'ї, молоді та спорту від 9 лютого 2010 року № 284/ [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua>

76. Порядок підтвердження періодів роботи, що зараховуються до трудового стажу для призначення пенсії на пільгових умовах або за вислугу років: Постанова правління Пенсійного фонду України від 10 жовтня 2006 р. № 18-1 // Офіційний вісник України. – 2006. - № 48. – Ст. 3212.

77. Інструкції про порядок нарахування і сплати єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування: Постанова Правління Пенсійного фонду України від 27 вересня 2010 р. № 21-5 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua>

78. Про затвердження Порядку подання та оформлення документів для призначення (перерахунку) пенсій відповідно до Закону України "Про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування": Постанова правління Пенсійного фонду України від 25 листопада 2005 р. № 22-1 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua>

79. Про затвердження Порядку визначення показників середньої заробітної плати (доходу) в середньому на одну застраховану особу в цілому по Україні, з якої сплачено страхові внески та яка відповідно до Закону України "Про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування" враховується для обчислення пенсії: Постанова Пенсійного фонду від 01.02.2008 № 4-4 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua>

80. Положення про реєстрацію статуту недержавного пенсійного фонду та пенсійних схем: Розпорядження Державної комісії з регулювання ринків фінансових послуг України від 17 серпня 2004 № 2080 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua>

81. Положення про порядок державної реєстрації недержавних пенсійних фондів: Розпорядження Державної комісії з регулювання ринків фінансових послуг України від 29 грудня 2003 року №186. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua>

Обов'язкова література до модулів у цілому:

1. Болотіна Н.Б. Право соціального захисту України: Навч. посібник. – К.: Знання, 2005. – 615 с.
2. Бойко М.Д. Право соціального забезпечення в Україні: Навч. посібник – К.: Олан, 2004. – 312 с.
3. Право соціального забезпечення в Україні : підручник / Т. А. Занфірова, М. І. Іншин, С. М. Прилипко та ін. / за заг. ред. Т. А. Занфірової, С. М. Прилипка, О. М. Ярошенка. – 2-ге вид., переробл. і доповн. – Х. : ФІНН, 2012. – 640 с.
4. Право соціального забезпечення : Підр. для студ. вищ. навч. закл. / П.Д. Пилипенко, В.Я. Бурак, С.М. Синчук та ін./ За ред. П.Д. Пилипенка. – 2-ге вид., прероб. і доп. – К.: Ін Юре, 2008. – 504 с.
5. Право социального обеспечения в Украине : Учебник. / Под. общ. ред. Л.И. Лазор, С.Н. Прилипко, О.Н. Ярошенко. - Луганск: Виртуальная реальность, 2010. – 456 с.
6. Правові проблеми пенсійного забезпечення в Україні : монографія / Н. М. Хуторян, М. М. Шумило, М. П. Стадник [та ін.]. – К. : Ін Юре, 2012. – 540 с.
7. Пенсійні правовідносини в Україні: [монографія] / Н. М. Хуторян, Я. В. Сімутіна, М. П. Стадник, А. А. Ширант, М. М. Шумило; відп. ред. Н. М. Хуторян, Я. В. Сімутіна. – К.: Юридична думка, 2013. – 276 с.
8. Сирота И.М. Право социального обеспечения в Украине: Учебник. Изд. третье, переработанное и дополненное. – Х.: Одиссей, 2002. – 384 с.
9. Сташків Б.І. Теорія права соціального забезпечення: Навч. посібник. – К.: Знання, 2005. – 567 с.

Додаткова література до модулів в цілому:

1. Андріїв В. В., Москаленко О. В., Прилипко С. М., Ярошенко О. М. Правовідносини із загальнообов'язкового державного соціального страхування : теоретичний аспект. – Х. : ФІНН, 2011. – 280 с.
2. Андріїв В. Співвідношення трудового права та права соціального забезпечення // Сіверянський літопис. Всеукраїнський науковий журнал. -2000.-№4.-С. 253-254.
3. Андріїв В.М. Класифікація і юридичне значення трудового стажу у праві соціального забезпечення // Право України. – 1997. - № 5. – С. 62-67.
4. Ананко С. Призначення державної соціальної допомоги малозабезпеченим сім'ям / С. Ананко // Юридичний журнал. – 2008. - №7-8. – С. 149-152.
5. Беліков О. Державні гарантії з соціального захисту в умовах економічної кризи // Юридичний журнал. – 2009. - № 5.
6. Білик І. Державна соціальна допомога особам, які не мають права на пенсію, та інвалідам // Право України. – 2006. - № 4. – С. 40-44.
7. Білик І. Пенсії по інвалідності та у зв'язку з втратою годувальника у солідарній системі загальнообов'язкового державного пенсійного страхування // Юридичний журнал. – 2007. - № 6.
8. Білик І. Порядок визначення заробітної плати (доходу) для обчислення пенсії у разі втрати документів для обчислення пенсії у разі з втрати документів про її нарахування та виплату // Юридичний журнал. – 2007. - № 5.
9. Боднарук М. І. Державне соціальне страхування (глава XVII) / М. І. Боднарук // Кодекс законів про працю України : науково-практичний коментар ; Кол.

авт. під керівн. В. І. Прокопенка. – Харків : Консум, 2003. – С. 772-807.

10. Боднарук М. І. Правове регулювання соціального страхування в Україні : монографія / М. І. Боднарук. – Чернівці : Чернівецький нац. ун-т, 2014. – 472 с.

11. Боднарук М. І. Соціальне страхування в Україні : правові аспекти становлення та розвитку / М. І. Боднарук. – Чернівці : Рута, 2002. – 247 с.

12. Болотіна Н. Б. Соціальне право та його розвиток в Україні / Н. Б. Болотіна // Проблеми пенітенціарної теорії і практики. Щорічний бюлетень. – К: МП Леся, 2003. – С. 361-365.

13. Болотіна Н. Метод сучасного права соціального забезпечення України // Юридичний вісник.-2001.-№ 1.-С. 108-113.

14. Болотіна Н. Право соціального забезпечення України: системно - структурний аналіз // Право України. - 2001. - № 5.- С.24-29.

15. Болотіна Н.Б. Предмет права соціального забезпечення України // вісник Львівського національного університету. – Серія право. – Л., 2001. – Вип..36.

16. Болотіна Н.Б. Про принципи сучасного права соціального забезпечення України // Актуальні проблеми держави і права: Зб. наукових праць ОНЮА. – Вип.9. – О., 2000. – С.44-52.

17. Болотіна Н.Б. Соціальне законодавство України України. Гендерна експертиза. – К.: Логос, 2001.

18. Болотіна Н.Б. Соціальне право України: окремі теоретичні проблеми формування та розвитку // Право України. – 2000. - №12. – С.24-28.

19. Бондар Н. О. Соціальне страхування в Україні: труднощі існування в трансформаційній економіці / Н.О. Бондар, Ю.Ю. Діденко. // Економіка. Фінанси. Право. – 2006. - № 1. - С.12-15.

20. Бортнік С. Про розміри внесків на загальнообов'язкове державне соціальне страхування та соціальні страхові виплати / Світлана Бортнік. // Праця і зарплата. – 2008. - № 2. - С .13.

21. Брилюк Я. Медичне страхування на теренах України: генезис та тенденції розвитку (друга половина XIX століття - перша половина XX століття) / Я. Брилюк, О. Андрієнко, Я. Радиш. //Вісник Національної академії державного управління при Президентові України. – 2004. - № 3 - С .472-477

22. Бурак В. Механізм захисту права на пенсійне забезпечення / В. Бурак // Право України. – 2012. - № 6. – С. 74-79.

23. Воробйова Н. Добровільне медичне страхування // Юридичний журнал. – 2009. - № 5.

24. Гаврилюк Р.О. Проблеми філософсько-методологічного самовизначення пострадянської теоретичної юриспруденції / Р. О. Гаврилюк // Право України - 2012. - № 6. – С. 163-170

25. Гаврилюк Руслана Александровна. Методологическая традиция доктрины естественного права : монография / Руслана Гаврилюк. – Черновцы : Черновиц. нац. ун-т., 2012 – 788 с.

26. Гаврилюк Р.А. Антропосоциокультурный код налогового права: монография. Книга 1. Истоки налогового права / Р.А. Гаврилюк. – Черновцы: Черновиц. нац. ун-т, 2014. – С.226-450.

27. Гаврилюк Р.А. Антропосоциокультурный код налогового права: монография. Книга 2. Константы налогового права / Р.А. Гаврилюк. – Черновцы: Черновиц. нац. ун-т, 2014. – С.5-380.

28. Гарасимів Т. З. Поняття та види принципів права соціального забезпечення // Вісник Львівського інституту внутрішніх справ при Національній академії внутрішніх справ України. – Львів: ЛІВС при НАВС України, 2001. – № 1. – С 154-159.

29. Гарасимів Т. З. Принципи права соціального забезпечення: від теорії до практики // Вісник Львівського інституту внутрішніх справ при Національній академії внутрішніх справ України. – Львів: ЛІВС при НАВС України, 1995. – № 1. – С. 56-62.
30. Гарасимів Т.З. Принципи права соціального забезпечення. – Дрогобич, 2002. – 128 с.
31. Гончаров А. Поняття соціального захисту // Підприємництво, господарство і право. – 2009. - № 10. – С. 126-129.
32. Гончаров В.О. Щод проблеми визначення поняття «соціальне обслуговування» / В.О. Гончаров // Вісник прокуратури. – 2010. - №12. – С. 107-112.
33. Гончаров В.О., С.М. Прилипко, Л.П. Шумна, О.М. Ярошенко. Правове регулювання соціального обслуговування населення в сучасних умовах: проблеми теорії та практики : монографія / В.О. Гончаров, С.М. Прилипко, Л.П. Шумна, О.М. Ярошенко ; За наук. ред. проф. Ярошенка О.М. – Харків : Юрайт, 2012. – 312 с.
34. Гончарова Г.С. Призначення пенсій за законом «Про наукову і науково-технічну діяльність» / Г.С. Гончарова // Право України. – 2002. - №9. – С. 86-88.
35. Горбачова О. Поняття вкладника, учасника недержавного пенсійного фонду, отримувача недержавної пенсії за цивільним законодавством України / О. Горбачова // Юридичний журнал. – 2009. - № 4.
36. Горбачова О. Пенсійний контракт як підстава надання послуг із недержавного пенсійного забезпечення / О. Горбачова // Підпр-во, госп-во і право. – 2010. - №9. – С. 72-76.
37. Гуменюк И.А. Пенсионный фонд: проблемы формирования бюджета // Актуальні проблеми держави та права. Збірник наукових праць. Вип.5. - 1998. - С.253-258.
38. Гуменюк И.А. Формирование Пенсионного фонда Украины// Юридический вестник. - 1999. - №4. - С.91-93.
39. Гуменюк І. Конституційні гарантії права на соціальне забезпечення в Україні / І. Гуменюк // Сучасний конституціоналізм та конституційна юстиція. Матеріали Міжнародної науково-практичної конференції. - Одеса: Юридична література, 2001. - С. 264 - 266.
40. Гуменюк І. Правові основи становлення соціального страхування в Україні: Автореф. дис. к.ю.н. 12.00.05. / Національний унів. внут. справ, Харків. – 2001.
41. Гуменюк І. Соціальна ринкова система соціального страхування: напрямки реформування та проблеми законодавчого забезпечення // Юридичний журнал. – 2007. - № 9.
42. Гуменюк І. Страхові внески та єдиний соціальний внесок: соціально-правові аспекти порівняння // Юридичний журнал. – 2007. - № 3.
43. Гуменюк І. Сучасні проблеми базового соціального стандарту / І. Гуменюк // Право України. – 2008. - № 3. – С. 118.
44. Гуменюк І.О. Соціальне страхування в Україні: окремі теоретичні проблеми / І.О. Гуменюк // Актуальні проблеми держави та права. Збірник наукових праць. Вип.9. - 2000. - С.180-186.
45. Жадан С. В. Правові акти управління у сфері соціального страхування / С. В. Жадан // Вісник господарського судочинства. – 2006. – № 3. – С. 206–215.
46. Жадан С. В. Соціальне партнерство – новий принцип в управлінні загальнообов'язковим державним соціальним страхуванням / С. В. Жадан // Адвокат. – 2005. – № 4. – С. 15–17.
47. Жадан С. В. Суб'єктний склад відносин і об'єкт судового контролю у сфері управління соціальним страхуванням / С. В. Жадан // Вісник господарського судочинства. – 2006. – № 6. – С. 227–230.
48. Жадан С.В. Проблеми суміщення державою функцій управління цільовими страховими фондами та державного нагляду у сфері загальнообов'язкового державного

соціального страхування / С. В. Жадан // Вісник господарського судочинства. – 2005. – № 4. – С. 181–186.

49. Ждан М.Д. Недоліки законодавства про пенсійне забезпечення за вислугу років громадян України // Збірник наукових праць Харківського національного педагогічного університету ім. Г.С. Сковороди, Серія ПРАВО. – Вип.6. – 2006. – С.102-109.

50. Ждан М.Д. Про удосконалення законодавчої регламентації спеціального пенсійного забезпечення. // Збірник наукових праць Харківського національного педагогічного університету ім. Г.С. Сковороди, Серія ПРАВО. – Вип.5. – 2005. – С.88-91.

51. Ждан М.Д. Проблеми пенсійного забезпечення наукових (науково-педагогічних) працівників. // Юридика Україна. – №10. – 2004. – С.46-49.

52. Ждан М.Д. Проблеми пенсійного забезпечення у разі втрати годувальника. // Збірник наукових праць Харківського національного педагогічного університету ім. Г.С. Сковороди, Серія ПРАВО. – Вип.7. – 2006. – С.74-78.

53. Ждан М.Д. Сутність доплат до пенсій за особливі заслуги перед державою. // Збірник наукових праць Харківського національного педагогічного університету ім. Г.С. Сковороди, Серія ПРАВО. – Вип.4. – 2004. – С.78-81.

54. Ждан М.Д. Щодо поняття та класифікації принципів права соціального забезпечення в Україні / М.Д. Ждан // Юридика Україна. – 2005. – № 1. С.33-37.

55. Законодательная дефиниция: логико-гносеологические, политико-юридические, морально-психологические и практические проблемы: Материалы Международного «круглого стола» (Чекрновцы, 21-23 сентября 2006 года) / Под ред. д.ю.н. проф. В.М.Баранова, д.ю.н. проф. П.С.Пацуркивского, к.ю.н. доц. Г.О.Матюшкина. – Нижний Новгород: Юридическая техника, 2007. – 1456 с.

56. Зайчук О. Правові основи функціонування Фонду соціального страхування від нещасних випадків на виробництві та професійних захворювань / О. Зайчук. // Право України. - 2004. - № 9.- С .48-50.

57. Зезека Н. О. Удосконалення правового регулювання соціального страхування на випадок безробіття в умовах соціально-економічних перетворень / Н. О. Зезека, Л. М. Фокас. // Адвокат 2008. - № 9. - С .29-32.

58. Золотарьова Ю. І. Соціальна справедливість та право: співвідношення та взаємозв'язок / Ю. І. Золотарьова // Вісник Національної юридичної академії України ім. Ярослава Мудрого. Серія: Філософія, філософія права, політологія та соціологія: Збірник наукових праць. – 2012. – №2 (12). – С. 143-149.

59. Іншин М.І. Правове регулювання службово-трудової діяльності державних службовців як особливої категорії зайнятого населення України : навч. пос. – Х. : ФІНН, 2010. – 672 с.

60. Караченцев С. Професійне захворювання як різновид соціального ризику С. Караченцев // Підприємництво, господарство і право. – 2008. - № 5. – С. 98-101.

61. Качан Л., Косенко О. Реформування та модернізація соціальних послуг / Л. Качан, О. Косенко // Соціальний захист. – 2005. - №9. – С. 8-10.

62. Кінашук Л. Забезпечення соціального захисту в правоохоронних органах // Юридичний журнал. – 2007. - № 10.

63. Кінашук Л. Проблемні питання системи соціального захисту співробітників органів внутрішніх справ / Л. Кінашук // Юридичний журнал. – 2007. - № 7.

64. Коваль І. Питання виплат пенсій громадянам України у разі виїзду за кордон на постійне місце проживання в світлі Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод / І. Коваль // Право України. – 2007. - №9.- С. 24-26.

65. Козак З. Міжнародна гармонізація та координація законодавства з соціального забезпечення / З. Козак // Бюл. Нац. служби посередництва і примирення. – 2005. - №11. – С. 54-56.

66. Конопліна Ю. С. Соціальне страхування: навчальний посібник / Ю. С. Конопліна. - Суми : Університетська книга, 2008. - 224 с.
67. Кончар П. Європейська соціальна хартія – один із двох основних інструментів захисту прав людини в Європі / П. Кончар // Право України. – 2010. – №10. – С. 119-128.
68. Копейкін В. Як створити в Україні надійну систему недержавних пенсійних фондів / В. Копейкін // Праця і зарплата. - №4. – січень 2003. – С.4.
69. Клемпарський М.М. Щодо проблем недержавного пенсійного забезпечення / М.М. Клемпарський // Право і безпека. – 2002. - №2. – С. 63-66.
70. Кравчук Т. В. Особливості правового регулювання пенсійного забезпечення у разі втрати годувальника у країнах ЄС / Т.В. Кравчук // Держава і право: Зб. наук. пр. – Вип. 33. – К.: Ін-т держави і права ім. В.М. Корецького НАН України, 2006. – С. 308-314.
71. Кравчук Т. В. Правові проблеми регулювання пенсійного забезпечення в Україні та деяких країнах СНД у разі втрати годувальника / Т.В. Кравчук // Правова держава: Щорічник наук. пр. – Вип. 16. – К.: Ін-т держави і права ім. В.М. Корецького НАН України, 2005. – С. 623-629.
72. Кравчук Т. В. Проблеми пенсійного забезпечення у разі втрати годувальника у двосторонніх угодах з країнами СНД / Т.В. Кравчук // Держава і право: Зб. наук. пр. – Вип. 31. – К.: Ін-т держави і права ім. В.М. Корецького НАН України, 2006. – С. 314-321.
73. Кравчук Т. В. Удосконалення правового регулювання пенсійного забезпечення у разі втрати годувальника у двосторонніх договорах України з країнами Прибалтики / Т.В. Кравчук // Правова держава: Щорічник наук. пр. – Вип. 17. – К.: Ін-т держави і права ім. В.М. Корецького НАН України, 2006. – С. 431-437.
74. Кропельницька С. О. Соціальне страхування [текст] : навч. пос. С. О. Кропельницька, Т. В. Солоджук [Вид. 2-ге, перероб. та доп.]. – К. : Центр учбової літератури, 2013. – 336 с.
75. Кульчицька О. І. Державні органи як суб'єкти права соціального забезпечення / О.І. Кульчицька // Вісник Львівського університету. Сер. юрид. – 2005. – Вип. 41. – С. 244–250.
76. Кульчицька О. І. До питання про виникнення правоздатності громадян за правом соціального забезпечення / О.І. Кульчицька // Актуальні проблеми науки трудового права в сучасних умовах ринкової економіки: Матеріали науково-практичної конференції (м. Сімферополь, 19–20 травня 2003 р.) / За ред. д-ра юрид. наук, проф. В. С. Венедиктова. – Х.: Національний університет внутрішніх справ, 2003. – С. 219–221.
77. Кульчицька О. І. До питання про дієздатність громадян за правом соціального забезпечення / О.І. Кульчицька // Актуальні проблеми вдосконалення чинного законодавства України. Збірник наукових статей. – 2003. – Випуск XI. – С. 167–172.
78. Кульчицька О. І. Зміст правосуб'єктності громадян за правом соціального забезпечення / О.І. Кульчицька // Держава і право: Зб. наук. пр. Юрид. і політич. науки. – Вип. 21. – К.: Ін-т держави і права ім. В. М. Корецького НАН України, 2003. – С. 281–287.
79. Кульчицька О. І. Особливості правового статусу соціальних страхових фондів / О.І. Кульчицька // Вісник Львівського університету. Сер. юрид. – 2006. – Вип. 42. – С. 238–243.
80. Кульчицька О. І. Поняття суб'єктів права соціального забезпечення / О.І. Кульчицька // Вісник Львівського університету. – Сер. юрид. – 2004. – Вип. 39. – С. 361–366.
81. Ласько І. Класифікація джерел права соціального забезпечення України І. Ласько // Вісник Львівського університету. – 2008. - № 47. – С. 117-123.
82. Лівак П., Рогова О. Перспективи впровадження загальнообов'язкового медичного страхування в Україні / П. Лівак, О. Рогова // Підприємництво, господарство і право. – 2008. - № 1. – С. 62-66.

83. Литвиненко В.М. Поняття та основні ознаки договору про надання соціальних послуг / В.М. Литвиненко // Підпр-во, госп-во і право. – 2010. - №9. – С. 51-54.
84. Логінов О. Перспективи удосконалення системи пенсійного забезпечення військовослужбовців / О. Логінов// Юридична Україна. – 2009. - № 8. – С.75-81.
85. Логінов О., Полонська О. Правове регулювання нарахування та призначення пенсій військовослужбовцями служби безпеки України / О. Логінов, О. Полонська // Підприємництво, господарство і право. – 2008. - № 6. – С. 110-114.
86. Луговенко Н.В. Роль держави в створенні ефективного механізму захисту пенсійних активів від ризиків пенсійних втрат / Н.В. Луговенко // Статистика України. – 2005. – № 1. – С. 89-93.
87. Луговенко Н.В. Державне управління пенсійними фондами: зарубіжний досвід і можливості його використання в Україні / Н.В. Луговенко // Теорія та практика державного управління: Зб. наук. пр. – Х.: Магістр, 2005. – Вип. 1(10). – С.130-134.
88. Луговенко Н.В. Інструменти державного управління накопичувальною системою в Україні / Н.В. Луговенко // Держава та регіони. – Серія: Державне управління: Наук.-вироб. журн. Гуманітарного ун-ту "ЗІДМУ", 2005. – № 3. – С. 102-106.
89. Луговенко Н.В. Основні аспекти вдосконалення механізму державного управління накопичувальною системою пенсійного забезпечення / Н.В. Луговенко // Теорія та практика державного управління: Зб. наук. пр. – Х.: Вид-во ХарПІ НАДУ "Магістр", 2006. – Вип. 2(14). – С. 213-220.
90. Луговенко Н.В. Соціально-економічні інструменти держави у сфері пенсійного забезпечення / Н.В. Луговенко // Актуальні проблеми державного управління: Зб. наук. пр. – Одеса, 2005. – Вип. 3 (23). – С. 338-394.
91. Коробенко Н.П. Пенсійне забезпечення по інвалідності у солідарній системі України / Н.П. Коробенко. – К. : Вид-во акад. праці і соц. відносин Фед. проф. України. – 2011. 172 с.
92. Максимов С. И. Верховенство права как глобальный идеал и как направление развития постсоветских систем / С. И. Максимов // Правовое государство и ответственность личности / под ред. С. И. Дудника, И. Д. Осипова. — СПб., 2011. — С. 52–60.
93. Малюга Л. Ю. Соціальний захист громадян, які постраждали внаслідок Чорнобильської катастрофи : моногр. / Л. Ю. Малюга. – К. : Хай-Тек Прес, 2013. – 264 с.
94. Мамотюк Л.Є. Роль недержавних пенсійних фондів у системі пенсійного забезпечення / Л.Є. Мамотюк // Фінанси України. – 2006. - №5. – С. 71-77.
95. Марущак В. Перевірки, здійснювані фондами соціального страхування / В. Марущак // Юридичний журнал. – 2007. - № 10.
96. Миронова Т.К. Развитие законодательства о социальном обеспечении: новые подходы / Т.К. Миронова // Государство и право. – 1995. – № 2. – С. 23-25.
97. Михайлов, А. М. Идея естественного права: история и теория /А. М. Михайлов. - М. : Юрлитинформ,2010. - 464 с.
98. Міненко В. Пенсійне забезпечення священнослужителів / В. Міщенко // Юридичний журнал. – 2009. - № 7.
99. Мітчел В. Регулювання недержавного пенсійного забезпечення: Переклад з англ. // Соціальна політика і соціальна робота. -1998. - №3. -С.16-28.
100. Міщенко В.І., Гордієнко В.В. Недержавні пенсійні фонди в системі реформування пенсійної системи України / В.І. Міщенко, В.В. Гордієнко // Фінанси України. – 1997. - №12. – С.32.
101. Москаленко О. В. Основні засади загальнообов'язкового державного соціального страхування в умовах ринкової економіки: [монографія] / О. В. Москаленко. – Х.: Юрайт, 2012. – 400 с.
102. Музичук О.М. Соціально-адміністративні послуги в системі соціального забезпечення населення / О.М.Музичук // Право і безпека. – 2006. - №5/5. – С. 124. – 127.

103. Нечай А. Вдосконалення правового забезпечення соціальної допомоги в Україні / А. Нечай // Право України. – 2000. – 312. – С. 86-90.
104. Оклей І. До питання становлення і розвитку законодавства про пенсійне забезпечення: історико-правовий аспект / І. Оклей // Вісн. Акад. прав. наук України. – 2006. – № 2 (45). – С. 237–245.
105. Оклей І.В. Питання вдосконалення правового регулювання матеріального забезпечення в солідарній системі загальнообов'язкового державного пенсійного страхування / І.В. Оклей // Пробл. законності: респ. міжвідом. наук. зб. / відп. ред. В.Я. Тацій. – Х., 2005. – Вип. 75. – С. 77–82.
106. Оклей І.В. Страховий стаж, його зміст та значення в системі загальнообов'язкового державного пенсійного страхування / І.В. Оклей // Держава і право: зб. наук. пр. – Юрид. і політ. науки. – К., 2006. – Вип. 32. – С. 332–338.
107. Орловський О.Я. Правова природа пенсії як основного виду соціального забезпечення / О.Я. Орловський // Науковий вісник Чернівецького університету. Вип.273. Правознавство. Збірник наук. праць. - Чернівці: Рута, 2005. - С.63-66.
108. Орловський О.Я. Соціальне забезпечення як науково-правова категорія: сучасні підходи до розуміння / О.Я. Орловський // Науковий вісник Чернівецького університету. Сер. Правознавство. Збірник наук. праць. Вип. 402: Правознавство. – Чернівці: Рута, 2007. – С.42-48.
109. Орловський О.Я. Право соціального забезпечення: новації та перспективи / О.Я. Орловський // Науковий вісник Чернівецького університету: Збірник наук. праць. Вип. 435: Правознавство. – Чернівці: Рута, 2008 р. - С. 58-62.
110. Орловський О.Я. Пенсійне законодавство України: питання застосування і ефективності / О.Я. Орловський // Науковий вісник Чернівецького університету: Збірник наук. праць. Вип. 478: Правознавство. – Чернівці: Рута, 2008 р.- С. 54-57.
111. Орловський О.Я. Концепція пенсійного страхування в Україні: необхідність вдосконалення та зміни / О.Я. Орловський // Науковий вісник Чернівецького університету: Збірник наук. праць. Вип. 492 : Правознавство. – Чернівці: Рута, 2009 р. - С. 78-83.
112. Орловський О.Я. Поняття й особливості пенсійних правовідносин / О.Я. Орловський // Науковий вісник Чернівецького університету: Збірник наук. праць. Вип. 538 : Правознавство. – Чернівці : Чернівецький нац. ун-т, 2010 р. - С. 79-85.
113. Орловський О. Я. Правова природа трансформації системи пенсійного забезпечення України / О.Я. Орловський // Науковий вісник Чернівецького університету: Збірник наук. праць. Вип. 628 : Правознавство. – Чернівці : Чернівецький нац. ун-т, 2012 р. - С. 90-94.
114. Орловський О. Я. Соціально-страхова природа пенсійних правовідносин у контексті нової моделі соціального забезпечення / О. Я. Орловський // Актуальні проблеми приватного та публічного права: монографія / Н.Д. Гетьманцева, Т.М. Ворлощенко, І.Г. Козуб та ін.; відп. ред. Н.Д. Гетьманцева. – Чернівці: Чернівецький нац. ун-т., 2012. – С.100-129.
115. Орловський О. Я. Становлення та розвиток в Україні накопичувальної системи пенсійного страхування : теоретико-правовий аналіз / О. Я. Орловський // // Науковий вісник Чернівецького університету: Збірник наук. праць. Вип. 660 : Правознавство. – Чернівці : Чернівецький нац. ун-т, 2013. - С. 87 - 92.
116. Орловський О. Я. Правові критерії ефективності запровадження в Україні накопичувальної системи пенсійного забезпечення / О. Я. Орловський // Підприємництво, господарство і право. – 2013. - № 12. – С. 80-84.
117. Пилипенко П., Кульчицька О. Проблеми правового регулювання перерахунку пенсії / П. Пилипенко, О. Кульчицька // Право України. – 2012. - № 6. – С. 60-66.
118. Постригань Т. Соціальний захист працівників в період неплатоспроможності роботодавця// Юридична Україна. – 2009. - № 5. – С. 83-88.

119. Право на пенсію та його реалізація за сучасним законодавством України: Довідник / Н. М. Хуторян, М. М. Шумило, Я. В. Сімутіна, М. П. Стадник [та ін.]; Наук. ред. Н. М. Хуторян, М. М. Шумило. - К. : Видавництво «Юридична думка», 2012. - 208 с.
120. Право соціального забезпечення в Україні: Учебник. – Луганск / Под общ. ред. Л.И. Лазор, С.Н. Прилипка, О.Н. Ярошенко, 2010. – С. 115-166.
121. Прилипка С. М. Проблеми теорії права соціального забезпечення: [монографія] / С. М. Прилипка. – Х.: Берека-Нова, 2006. – 264 с.
122. Прилипка С.М. Визначення методу права соціального забезпечення в сучасних умовах // Пробл. законності: Респ. міжвід. наук. зб. – Вип.66. – Х.: Нац. юрид. акад. України, 2004. – С. 64-72.
123. Прилипка С.М. Визначення системи права соціального забезпечення // Вісн. Академії правових наук України. – 2006. – № 1 (44). – С. 148-154.
124. Прилипка С.М. Визначення функцій права соціального забезпечення як основа реалізації конституційного права громадян на соціальний захист // Теоретичні та практичні проблеми реалізації Конституції України: Тези доповідей та наук. повідомлень учасників всеукраїнської науково-практ. конф. – Х.: Нац. юрид. акад. України, 2006. – С. 393-397.
125. Прилипка С.М. Деякі питання застосування адресної соціальної допомоги// Академія правових наук України. Державне будівництво та місцеве самоврядування: Зб. наук. пр. – Х.: Право, 2003.– № 5. – С. 130-136.
126. Прилипка С.М. Деякі питання імплементації міжнародних норм у правову систему України // Держава і право: Зб. наук. пр. – Вип.24. – К.: Ін-т держави і права ім. В.М. Корецького НАН України, 2004. – С. 258-265.
127. Прилипка С.М. Деякі питання пенсійної реформи в Україні // Пробл. законності: Респ. міжвід. наук. зб. – Вип. 46. – Х.: Нац. юрид. акад. України, 2001. – С. 88-93.
128. Прилипка С.М. Деякі питання соціального страхування // Пробл. законності: Респ. міжвід. наук. зб. – Вип. 50. – Х.: Нац. юрид. акад. України, 2001. – С. 87-92.
129. Прилипка С.М. Деякі питання щодо змісту конвенції Міжнародної організації праці №102 про мінімальні норми соціального забезпечення // Пробл. законності: Респ. міжвід. наук. зб. – Вип. 48. – Х.: Нац. юрид. акад. України, 2001. – С. 91-96.
130. Прилипка С.М. Диспозитивні елементи в праві соціального забезпечення // Трудове право України в контексті європейської інтеграції: Матеріали науково-практ. конф. – Х.: Укр. асоціація фахівців трудового права, Харків. нац. ун-т внутріш. справ, 2006. – С. 440-444.
131. Прилипка С.М. До питання вдосконалення права громадян на соціальне обслуговування. Кодифікація трудового законодавства України: стан та перспективи // Матеріали науково-практичної конф. – Х.: Укр. асоціація фахівців трудового права, Нац. ун-т внутр. справ, 2004.– С. 262-267.
132. Прилипка С.М. До питання визначення організаційно-правових форм і видів соціального забезпечення // Правова держава: Щорічн. наук. пр. – Вип.17. – К.: Ін-т держави і права ім. В.М. Корецького НАН України, 2006. – С. 242-249.
133. Прилипка С.М. До питання матеріального забезпечення пенсіонерів в умовах ринкової економіки // Держава і право: Зб. наук. пр. – Вип. 23. – К.: Ін-т держави і права ім. В.М. Корецького НАН України, 2004. – С. 216-223.
134. Прилипка С.М. До питання предмета права соціального забезпечення // Проблеми законності: Респ. міжвід. наук. зб. – Вип. 65 – Х.: Нац. юрид. акад. України, 2004. – С. 106-112.
135. Прилипка С.М. До питання принципу солідарності як основної засади у соціальному забезпеченні громадян. Форми соціально-правового захисту працівників у

службово-трудових відносинах // Матеріали науково-практ. конф. – Х.: Укр. асоціація фахівців трудового права, 2005. – С. 294-298.

136. Прилипко С.М. До питання співвідношення „приватного” та „публічного” у праві соціального забезпечення // Держава і право: Зб. наук. пр. – Вип.32. – К.: Ін-т держави і права ім. В.М. Корецького НАН України, 2006. – С. 244-250.

137. Прилипко С.М. Конвенції та рекомендації Міжнародної організації праці як джерела права соціального забезпечення // Актуальні проблеми державного управління: Зб. наук. пр. – Х.: Магістр, 2003. – №2(17). – Ч. 2. – С. 219-225.

138. Прилипко С.М. Міжнародні стандарти у соціальному забезпеченні // Матеріали міжнарод. науково-практ. конф. “Актуальні проблеми формування правової держави в Україні (До 50-ї річниці Конвенції про захист прав людини та основних свобод)”. – Х.: Нац. юрид. акад. України, 2000. – С. 88-91.

139. Прилипко С.М. Недержавне пенсійне забезпечення у системі соціального захисту в Україні // Пробл. законності: Респ. міжвід. наук. зб. – Вип. 43. – Х.: Нац. юрид. акад. України, 2000. – С. 63-66.

140. Прилипко С.М. Організаційно-правові форми соціального захисту // Пробл. законності: Респ. міжвід. наук. зб. – Вип. 59. – Х.: Нац. юрид. акад. України, 2003. – С. 44-53.

141. Прилипко С.М. Основні принципи соціального забезпечення в умовах соціальної держави та ринкової економіки // Пробл. законності: Респ. міжвід. наук. зб. – Вип. 60. – Х.: Нац. юрид. акад. України, 2003. – С. 107-115.

142. Прилипко С.М. Пенсійне страхування в Україні // Пробл. законності: Респ. міжвід. наук. зб. – Вип. 51. – Х.: Нац. юрид. акад. України, 2001. – С. 170-177.

143. Прилипко С.М. Право на пенсійне забезпечення та його реалізація в умовах ринкової економіки // Право України. – 2003. – №2. – С. 45-48.

144. Прилипко С.М. Правове регулювання зайнятості населення // Пробл. законності: Респ. міжвід. наук. зб. – Вип. – 49. – Х.: Нац. юрид. акад. України, 2001. – С. 104-113.

145. Прилипко С.М. Проблеми вдосконалення правового регулювання пенсійного забезпечення наукових працівників // Пробл. законності: Респ. міжвід. наук. зб. – Вип. 75. – Х.: Нац. юрид. акад. України, 2005. – С. 69-76.

146. Прилипко С.М. Проблеми теорії права соціального забезпечення: Моногр. – Х.: Берека-Нова, 2006. – 264 с.

147. Прилипко С.М. Розмежування права соціального забезпечення та трудового права // Право України. – №10. – 1999. – С. 58-61.

148. Прилипко С.М. Роль Пенсійного фонду України в соціальному забезпеченні населення // Пробл. законності: Респ. міжвід. наук. зб. – Вип. 64. – Х.: Нац. юрид. акад. України, 2004. – с. 44-53.

149. Прилипко С.М. Систематизація законодавства про соціальний захист // Матеріали міжнарод. науково-практич. конф. “Систематизація законодавства в Україні: проблеми теорії та практики” – К.: Ін-т законодавства Верховної Ради України, 1999. – С. 357-359.

150. Прилипко С.М. Солідарні засади у соціальному забезпеченні // Право України. – 2003. – №1. – С. 83-86.

151. Прилипко С.М. Соціальне страхування як один із механізмів реалізації конституційного права громадян на соціальний захист // Матеріали наук. конф. “Конституція України – основа модернізації держави та суспільства”. – Х.: Право, 2001. – С. 203-205.

152. Прилипко С.М. Удосконалення правового механізму соціального захисту малозабезпечених сімей // Пробл. законності: Респ. міжвід. наук. зб. – Вип.71. – Х.: Нац. юрид. акад. України, 2005. – С. 66-75.

153. Прилипко С.М. Управління у сфері загальнообов'язкового соціального страхування // Зб. наук. пр. Української академії держ. управління при Президентіві України. – Вип. 1/2001. – Х.: Укр. акад. держ. управління при Президентіві України, 2001. – С. 40-41.
154. Прилипко С.М. Шляхи вдосконалення соціального законодавства // Пробл. законності: Респ. міжвід. наук. зб. – Вип. 42. – Х.: Нац. юрид. акад. України, 2000. – С. 101-106.
155. Прилипко С.М. Юридична природа та сутність загальнообов'язкового державного соціального страхування // Правова держава: Щорічн. наук. пр. – Вип.15. – К.: Ін-т держави і права ім. В.М. Корецького НАН України, 2004. – С. 216-229.
156. Прилипко С.М., Гончарова Г.С., Жернаков В.В. Підручник з пенсійного права є, але чи є пенсійне право? // Право України. – 1998. – №9. – С. 138-140.
157. Прилипко С.М.. Право на соціальне забезпечення – одне з найважливіших соціально-економічних прав людини // Держава і право: Зб. наук. пр.– Вип. 19. – К.: Ін-т держави і права ім. В.М. Корецького НАН України, 2003. – С. 323-329.
158. Прилипко С.Н. Правоотношение по праву социального обеспечения // Пробл. законності. Респ. міжвід. наук. зб. – Вип. 58. – Х.: Нац. юрид. акад. України, 2003. – С. 61-70.
159. Приходько С. Здійснення громадянами права на соціальний захист та гарантії його забезпечення // Право України. – 2000. – № 2. – С. 20.
160. Рабінович П. М., Панкевич О. З. Соціальне право: деякі питання загальної теорії / П. М. Рабінович, О. З. Панкевич // Право України. – 2003. – № 1. – С. 104-107.
161. Рабінович П.М. Верховенство права як соціально-природничий феномен (контури ідеалу) / П.М. Рабінович // Право України. – 2010. – №10. - С. 19-24.
162. Рабінович А. Юридично значимі послуги: загальнотеоретичне поняття, класифікація / А. Рабінович // Право України. – 2010. - №8. – С. 142-146.
163. Савич О. С. Механізм реалізації альтернативних форм соціального страхування / О.С. Савич. // Держава і право : Юридичні і політичні науки : збірник наукових праць. - Київ : Інститут держави і права ім. В.М. Корецького НАН України, 2006. – Вип. 32. - С.350-360.
164. Сивак С. Конституційні гарантії права на пенсійне забезпечення і пенсійна реформа / С. Сивак // Право України. - 1997. - №12. - С.70-75
165. Сивак С. Організаційно-правові основи недержавного пенсійного забезпечення в Україні // Право України. - 1999. - №1. - С.119-121
166. Сивак С. Пенсійне страхування і пенсійна реформа / С. Сивак // Право України. – 1999. - №10. – С.61-63.
167. Сивак С. Правові підстави пенсійних правовідносин і пенсійна реформа / С. Сивак // Держава і право. Щорічник наукових праць молодих вчених. - Випуск 2. - Київ: Ін-Юре, 1999. - С.268-275.
168. Сивак С.М. Страховий стаж як пенсійний юридичний факт / С.М. Сивак // Вісник Львівського ун-ту ім. І. Франка. – Серія юрид. – Вип. 36. – Львів, 2001. – С. 404-407.
169. Синчук С.М., Бурак В.Я. Право соціального забезпечення України: навчальний посібник. – К.: Знання, КОО, 2003.
170. Сільченко С. До питання про статус страхувальника як суб'єкта правовідносин загальнообов'язкового соціального страхування в Україні / С. Сільченко // Підприємництво, господарство і право. – 2009. - № 11. – С. 65-68.
171. Сільченко С.О. Соціальне страхування: реалії та перспективи правового регулювання / С.О. Сільченко // Пробл. законності: респ. міжвідом. наук. зб. / відп. ред. В.Я. Тацій. – Х., 2009. – Вип. 102. – С. 78–86.

172. Сільченко С.О. Сучасний стан та перспективи розвитку правового регулювання пенсійного забезпечення науковців / С.О. Сільченко // Пробл. законності: Респ. міжвід. наук. зб. – Вип. 82. – Х.: Нац. юрид. акад. України, 2006. – с. 66-73.
173. Скоробагатько А.В. Історико-правовий розвиток законодавства про пенсійне забезпечення наукових працівників у період входження України до складу СРСР (1925 - 1990 роки). / А.В. Скоробагатько // Держава і право: Зб. наук, праць. - К.: Інститут держави і права ім. В.М. Корецького НАН України, 2003. - Вип. 21.-С. 381-389.
174. Скоробагатько А.В. Особливості розвитку законодавства про пенсійне забезпечення наукових працівників у період незалежності України / А.В. Скоробагатько // Держава і право: Зб. наук, праць. - К.: Інститут держави і права ім. В.М. Корецького НАН України, 2004. - Вип. 24. - С. 377 - 385.
175. Скоробагатько А.В. Регулювання пенсійного забезпечення наукових кадрів в угодах України з країнами АНД та Прибалтики. / А.В. Скоробагатько // Держава і право: Зб. наук, праць. - К.: Інститут держави і права ім. В.М. Корецького НАН України, 2004. - Вип.23. - С.268 - 276.
176. Соловійов О. Особливості соціального страхування від нещасних випадків на виробництві / О. Соловійов // Вісник Академії правових наук України – 2007. - № 1. - С.269-275.
177. Соловійов О.В. Правовий статус суб'єктів загальнообов'язкового державного соціального страхування від нещасного випадку на виробництві / О.В. Соловійов // Пробл. законності: Респ. міжвід. наук. зб. – Вип. 91. – Х.: Нац. юрид. акад. України, 2007. – с. 81-85.
178. Солопова І.В. До питання щодо змісту правовідносин з медичного обслуговування / І.В. Солопова // Південноукраїнський правничий часопис. – №3. – 2008. – С. 231-234.
179. Солопова І.В. Окремі аспекти правового регулювання медичного обслуговування населення України / І.В. Солопова // Форум права. – 2007. – № 2. – С.201–205[Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.nbuv.gov.ua/e-journals/FP/2007-2/07sivonu.pdf>.
180. Солопова І.В. Структурні елементи правовідносин з медичного обслуговування / І.В. Солопова // Право і безпека. – 2006. – №4. – С. 127-131
181. Солопова І.В. Щодо визначення поняття «медичне обслуговування» // Наше право. – № 3 (ч.1). – 2006. – С.93–97.
182. Солопова І.В. Юридичні гарантії в сфері охорони здоров'я / І.В. Солопова // Право і безпека. – 2008. – №1. – С. 84-89.
183. Стаховська Н.М. Деякі проблеми нормативного регулювання суспільних відносин з соціального обслуговування в Україні / Н.М.Стаховська // Вісник Київського університету ім. Тараса Шевченка. Серія: юридичні науки. Випуск 38. - К.: Редакційно-видавничий центр "Київський університет", 2000. - С. 51-56.
184. Стаховська Н.М. Поняття та особливості правовідносин у сфері соціального забезпечення / Н.М. Стаховська // Вісник Київського університету ім. Тараса Шевченка. Серія: юридичні науки. Випуск 40. - К.: Редакційно-видавничий центр "Київський університет", 2000. - С. 55-63.
185. Стаховська Н.М. Право громадян на соціальне забезпечення потребує судового захисту / Н.М. Стаховська // Вісник Верховного Суду України. - 2000. - № 3. - С. 31-35.
186. Стаховська Н.М. Соціальне забезпечення чи захист? / Н.М. Стаховська // Підприємництво, господарство і право. - 2000. - № 8. - С. 54-57.
187. Сташків Б. До питання про метод права соціального забезпечення / Б. Сташків // Підприємництво, господарство і право. - 2003.- № 4.- С. 53-56.
188. Сташків Б. Загальна характеристика юридичних фактів у пенсійному забезпеченні / Б. Сташків // Право України. – 1998. – №1. – С.115-119.

189. Сташків Б. Зміст соціально-забезпечувальних правовідносин / Б. Сташків // Право України. – 2003. - № 6. – С. 66-70.
190. Сташків Б. Метод права соціального забезпечення: його визначення // Б. Сташків // Право України. – 2000. - № 13. - С. 37-39.
191. Сташків Б. Механізм забезпечення прав людини у сфері соціального захисту: проблеми гарантій // Право України. – 2007. - № 9. – С. 21-24.
192. Сташків Б. Місце права соціального забезпечення в системі права України // Право України. – 2001. - № 11. – С. 98-104.
193. Сташків Б. Норми права соціального забезпечення // Право України. – 2002. - № 2. – С. 74-78.
194. Сташків Б. Об'єкти правовідносин у сфері права соціального забезпечення / Б. Сташків // Часопис Київського університету права. – 2003. - № 4. – С. 62-67.
195. Сташків Б. Поняття права соціального забезпечення / Б. Сташків // Право України. – 2000. - № 5. - С. 24-26
196. Сташків Б. Право соціального забезпечення як навчальна дисципліна / Б. Сташків // Вища школа. – 2002. - № 6. - С. 35-41.
197. Сташків Б. Право соціального забезпечення як наука / Б. Сташків // Право України. – 2002. - № 9. - С. 18-23.
198. Сташків Б. Правовідносини у сфері соціального забезпечення: Конспект лекції / Б. Сташків. – Чернігів, 2003.
199. Сташків Б. Предмет права соціального забезпечення: погляд на проблему / Б. Сташків // Право України. – 2000. - № 9. - С. 71-75.
200. Сташків Б. Соціальному обслуговуванню – законодавче закріплення / Б. Сташків // Право України. – 1997. - № 10. – С. 31-35.
201. Сташків Б. Суб'єкти правовідносин у сфері права соціального забезпечення / Б. Сташків // Право України. – 2003. - № 2. – С. 39-45.
202. Сташків Б. Теорія права соціального забезпечення: Навч. посіб. – К., 2005.
203. Сташків Б. Функції права соціального забезпечення: вимоги сьогодення /
204. Б. Сташків // Право України. – 2001. - № 7. - С. 66-69.
205. Сташків Б.І. Юридичні факти в праві соціального забезпечення: Монографія / Б. Сташків. – Чернігів, 2008. – 260 с.
206. Сташків Б.І. Право соціального обслуговування : навч. пос. – К. : Знання, 2007. – 567 с.
207. Стичинський Б. Право соціального забезпечення: проблеми становлення і розвитку / Б. Стичинський // Право України. – 2002. - № 6. - С. 85-89.
208. Стичинський Б.С. Щодо галузевої належності інституту недержавного пенсійного забезпечення / Б.С. Стичинський // Право України. – 2003. - № 8. – С. 93-97.
209. Стрепко В. Про універсальність та адресність допомог за правом соціального забезпечення / В. Стрепко // Вісник Львівського університету. – 2009. - № 48. – С. 197-202.
210. Субботенко В.К. Процедурные правоотношения в социальном обеспечении. – Томск, 1980. – 340 с.
211. Сучасний стан, шляхи і перспективи у сфері охорони здоров'я України: Парламентські слухання від 05.06.2013 р.: [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://static.rada.gov.ua/zakon/new/>.
212. Талалай Х. Соціальні послуги в контексті євроінтеграції / Х. Талалай // Соціальний захист. – 2006. - № 8. – С. 41-43.
213. Татаренко Г. Моделі соціального страхування в контексті історії / Г. Татаренко. // Підприємництво, господарство і право. – 2004. - № 7 - С. 69-72.
214. Тацій В. Імплементация европейских стандартов в галузі прав людини – важливий напрям правової політики України / В. Тацій // Право України. – 2010. – № 10. - С. 48-60.

215. Тищенко Е. Правовые проблемы солидарной системы пенсионного обеспечения в Украине / Е. Тищенко // International Scientific Journal EURO-AMERICAN SCIENTIFIC COOPERATION: research articles / Responsible editors: Tonkyh S., Pryhodko N., Mintz A. – Hamilton, Canada: «Accent Graphics Communications», 2014. – Volume 3. – 126 p. – P. 69-76.
216. Тищенко О. В. Загальнообов'язкове державне соціальне страхування в Україні: теоретично-правові проблеми / О. В. Тищенко // Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: Право. – 2014. – Т. 2. – № 24. – С. 198-200.
217. Тищенко О. В. Проблеми правового регулювання виплати пенсій за віком громадянам України, які виїхали на постійне місце проживання за кордон / О. В. Тищенко // Бюлетень Міністерства юстиції України. – 2013. – № 5 – С. 66-72.
218. Тищенко О. Тенденції розвитку законодавства про пенсійний вік / О. Тищенко // Право України. – 2012. - № 6. – С. 67-73.
219. Тищенко О. В. Дискусійні аспекти пенсійного забезпечення суддів в Україні / О. В. Тищенко // Юридичний вісник. – 2014. – № 2. – С. 109-113
220. Тополенко Н. М. Державне регулювання пенсійного забезпечення // Держава та регіони. Серія: Державне управління. – 2006. – № 2. – С. 221-226.
221. Тополенко Н.М. Зарубіжний досвід пенсійного забезпечення // Держава та регіони. Серія: Державне управління. – 2005. – № 2. – С. 197-202.
222. Тополенко Н.М. Концептуальні засади пенсійної реформи / Н.М. Тополенко // Держава та регіони. Серія: Державне управління. – 2004. – №2. – С. 110-114.
223. Тополенко Н.М. Передумови та соціально-економічні цілі реформування пенсійної системи в Україні / Н.М. Тополенко// Вісник Дніпропетровського державного фінансово-економічного інституту. – 2001. – № 1. – С. 14-16.
224. Тополенко Н.М. Проблеми пенсійної системи та шляхи подальшого її розвитку / Н.М. Тополенко // Держава та регіони. Серія: Державне управління. – 2006. – № 4. – С.166-170.
225. Хаммарберт Т. Європейські стандарти прав людини та Україна / Т. Хаммарберт // Право України. – 2010. – - №10. - С. 161-166.
226. Хижный Э. К. Старение населения и пенсионные реформы в странах «Большой семерки»: Научно-аналитический обзор / Э. К. Хижный. – М.: РАН ИНИОН, 2000. – 123 с.
227. Чутчева О.Г. Громадяни як суб'єкти соціально забезпечувальних правовідносин: теорія і практика / О.Г. Чутчева // Право України. – 2003. - № 7. – С.65-69.
228. Швець В. Поняття та система спеціального соціального захисту суддів / В. Швець // Юридична Україна. – 2006. - № 4. –С. 56-60.
229. Шумило М. М. Пенсійний вік як юридичний факт в пенсійному забезпеченні / М. М. Шумило // Вісник Одеського національного університету. – 2011. – Т. 16. Вип. 15. Правознавство. – С. 147-154.
230. Шумило М. Пенсійне забезпечення державних службовців : спроба «реформування» / М. Шумило // Право України. – 2012. - № 6. – С. 86-91.
231. Шумило М. М. Категорія справедливості в пенсійних правовідносинах / М. М. Шумило // Тенденції розвитку науки трудового права та права соціального забезпечення. Зб. наук. праць. Матеріали І міжнар. наук.-практ. конф. (Київ, 25-26 квітня 2013 р.) [за ред. проф. М. І. Іншина, проф. Н. М. Хуторян, доц. В. І. Щербини]. – К.: Ніка-Центр, 2013. – С. 670-675.
232. Шумило М. М. Криза джерел права соціального забезпечення як причина кодифікації пенсійного законодавства / М. М. Шумило // Держава і право: Збірник наукових праць. Юридичні і політичні науки. – 2010. – Вип. 49. – С. 281-286.
233. Шумило М. М. Правове регулювання пенсійного забезпечення державних службовців: [монографія] / М. М. Шумило. – К.: Ніка-Центр, 2010. – 272 с.

234. Шумило М.М. Современное состояние пенсионного законодательства в Украине / М.М. Шумило // Соц. и пенс. право. – 2011. - №4. – С. 38-40.
235. Хуторян Н.М. Нова пенсійна реформа чи наступ на пенсійні права громадян України? / Н.М. Хуторян // Правова держава. – 2011. – Вип. 22. – С. 311-316.
236. Шумна Л. Страхові внески за загальнообов'язковим державним соціальним страхуванням: поняття та їх значення для соціального забезпечення / Л. Шумна. // Підприємництво, господарство і право. – 2005. - № 6. - С. 64-66.
237. Шумна Л.П. Інвалідність та її правові наслідки / Л.П. Шумна // Актуальні проблеми політики : зб. наук. пр. – 2001. – Вип. 12. – С. 244-247.
238. Юровська В. Становлення і розвиток загальнообов'язкового державного соціального страхування на випадок безробіття / В. Юровська. // Право України. - 2004. - № 10.- С. 37-41.
239. Ярошенко О.М. Законодавство України про соціальний захист / О.М. Ярошенко // Юридична Україна. – 2008. - №9.- С. 63-67.
240. Axel Kokemoor. Sozialrecht. – Vahlen, 2014. - 218 Seiten.
241. Banting K., Boadway R. Reform of retirement income policy: International and Canadian perspectives. – Kingston, Ontario, 1997.
242. Benjamin Berkley. Win Your Social Security Disability Case: Advance Your SSD Claim and Receive the Benefits You Deserve (Sphinx Legal).
243. Bodie Z., Mitchel O., Turner Y. Securing employer-based pensions: International perspective. Philadelphia, Universiti of Pensylvania Press, 1995.
244. Hart H.L.A. The Concept of Law / H.L.A. Hart. – New York: Oxford University Press, 1997. – 315 p.
1. Hans Kelsen. Reine Rechtslehre. Mit einem der Gerechtigkeit.- 2 Aufl. Wien, 1960.
245. Ганс Кельзен. Чисте правознавство. З додатком «Проблема справедливості». Переклад з німецької Олександра Мокровського.- Київ: Юніверс, 2004.-496 с.
- Харт Х.Л.А. Концепція права. – К.: Сфера, 1998. – 236 с.
246. Frans Pennings. Introduction to European Social Security Law. - 347 pages.
247. Gillion C., Turner Y., Bailey C., Latulippe D. Social security pensions. Development and reform. International Labor Office. – Geneva, 2000.
248. Jeffrey Scott Wolfe. Social Security Disability and the Legal Professional Paperback – 2002.
249. Jörg Reinhardt. Grundkurs Sozialverwaltungsrecht für die Soziale Arbeit, 2014.
250. Klaus-Dieter Borchardt. The ABC of European Union Law. - Publications Office of the European Union, 2010. – 140 p.
251. Michael May. Aktuelle Theoriediskurse Sozialer Arbeit: Eine Einführung Taschenbuch – 2010.
252. Pieters D. European Social Security and Global Politics. – The Hague: Kluwer, 2002.
253. Solomon E. Salako. Evidence, Proof and Justice: Legal Philosophy and the Provable in English Courts. –BookBoon, 2010. – 110p.
254. Thomson West. Federal Social Security Laws, Selected Statutes & Regulations, 2014.
255. Todd Landman. Human Rights and Democracy: The Precarious Triumph of Ideals. - Bloomsbury Academic, 2013. – 192p.
256. Evidence on gender inequities in social health protection. The case of women living in rural areas / Scheil-Adlung, X.; Kuhl, Catharina; ILO, Social Security Department, 2012. –[Електронний ресурс].— Режим доступу:<http://www.social-protection.org/gimi/gess/RessourcePDF.do?ressource.ressourceId=28986>
257. Snow, Alpheus H Social Insurance[Електронний ресурс].— Режим доступу:
258. <https://archive.org/details/jstor-3307444>

259. Gruat, Jean-Victor (1997) 'Developing social protection strategies: a discussion paper'. ILO Harare: 21–25th April 1997.
260. WorldBank (1999b) 'PovertyreductionandtheWorldBank: progressinFiscal 1998'. TheWorldBank: Washington.
261. Tendler, Judith with Rodrigo Serrano (1999) 'The rise of social funds: what are they a model of?' (draft) For the MIT / UNDP Decentralisation Project, Management Development and Governance Division, UNDP: New York: 15th January 1999.
262. ResolutionsadoptedbyInternationalConferencesofLabourstatisticians / International labor organization — [Электронный ресурс].— Режим доступу:<http://www.ilo.org/global/statistics-and-databases/standards-and-guidelines/resolutions-adopted-by-international-conferences-of-labour-statisticians/lang--en/index.htm>
263. ILO survey on social dialogue and pension reform in times of crisis and beyond: Slovenia. / Guardiancich, I., 2012. —[Электронный ресурс].— Режим доступу: <http://www.ilo.org/gimi/gess/RessourcePDF.do?ressource.ressourceId=30410>
264. Can the European elderly afford the financial burden of health and long-term care? Assessing impacts and policy implications/ Scheil-Adlung, X.; Bonan, J. ; ILO Social Security Department, 2012—[Электронный ресурс].— Режим доступу: <http://www.ilo.org/gimi/gess/RessourcePDF.do?ressource.ressourceId=30228>
265. Hirose, Kenichi Pension reform in Central and Eastern Europe: in times of crisis, austerity and beyond / Edited by Kenichi Hirose; International Labour Organization, Decent Work Technical Support Team for Central and Eastern Europe. - Budapest: ILO, 2011, — [Электронный ресурс].— Режим доступу:http://www.ilo.org/wcmsp5/groups/public/---europe/---ro-geneva/---sro-budapest/documents/publication/wcms_171551.pdf
266. Social security and food security - Successful policy experiences in Brazil / Delgado, G. C, International Labour Office, Social Security Department, 2012[Электронный ресурс].— Режим доступу: <http://www.ilo.org/gimi/gess/RessourcePDF.do?ressource.ressourceId=30869>
267. Social protection concepts and approaches: implications for policy and practice in international development (2001) / Andy Norton, Tim Conway, Mick Foster // Overseas Development Institute, London— [Электронный ресурс].— Режим доступу:<http://www.odi.org/sites/odi.org.uk/files/odi-assets/publications-opinion-files/2999.pdf>
268. WorldBank (1999b) 'PovertyreductionandtheWorldBank: progressinFiscal 1998'. TheWorldBank: Washington.
269. Unicef (1995) 'Should users pay for basic services? A review of theoretical arguments and empirical evidence regarding user contributions towards basic education, primary health care, and water and sanitation'. Office of Social Policy and Economic Analysis, Unicef, New York.
270. LO (1999b) Working Party of the Social Dimensions of the Liberalisation of International Trade, 'Country Studies on the Social Impact of Globalisation: Final Report'. Geneva.
271. Department for International Development (1997) 'Eliminating World Poverty: A Challenge for the 21st Century'. Cmd no. 3789. London: Stationery Office.
272. Theatlasofsocialprotection - indicatorsofresilienceandequity— [Электронный ресурс].— Режим доступу:<http://datatopics.worldbank.org/aspire/regional-comparison>
273. Compilation of the social security laws” / Social Security Administration .[Электронный ресурс].— Режим доступу:http://www.ssa.gov/OP_Home/ssact/
274. International labor organization: Social security [Электронный ресурс].— Режим доступу:<http://www.ilo.org/global/research/topics/social-security/lang--en/index.htm>
275. Ely, Richard T. (Richard Theodore) Social law of service 1896– [Электронный ресурс].— Режим доступу: https://www.law.cornell.edu/socsec_treatise

276. Resolutions adopted by International Conferences of Labour Statisticians / International labor organization — [Электронный ресурс].— Режим доступа: <http://www.ilo.org/global/statistics-and-databases/standards-and-guidelines/resolutions-adopted-by-international-conferences-of-labour-statisticians/lang--en/index.htm>

277. Addressing inequities in access to health care for vulnerable groups in countries of the European region / Scheil-Adlung, X.; Kuhl, C. – ILO Social Security Department, 2011.— [Электронный ресурс].— Режим доступа: <http://www.ilo.org/gimi/gess/RessourcePDF.do?ressource.ressourceId=25201>

278. Tendler, Judith with Rodrigo Serrano (1999) 'The rise of social funds: what are they a model of?' (draft) For the MIT / UNDP Decentralisation Project, Management Development and Governance Division, UNDP: New York: 15th January 1999.

МЕТОДИЧНІ ВКАЗІВКИ
ДО ВИВЧЕННЯ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ
«ПРАВО СОЦІАЛЬНОГО ЗАХИСТУ»
ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 1.
ПРАВО НА СОЦІАЛЬНИЙ ЗАХИСТ: ТЕОРЕТИКО-
ПРАВОВІ ПРОБЛЕМИ ГЕНЕЗИСУ ТА РОЗВИТКУ

ТЕМА 1. ПОНЯТТЯ ТА ОРГАНІЗАЦІЙНО-ПРАВОВІ
ФОРМИ ПРАВА СОЦІАЛЬНОГО ЗАХИСТУ

При вивченні даної теми необхідно чітко усвідомити, що сукупність чинників, які створили умови для виникнення права соціального захисту як самостійної галузі права, значно впливають на **розуміння її соціального призначення**. Формування права соціального захисту пов'язане із процесами, які відбувались і відбуваються нині в усіх сферах суспільного життя. Варто проаналізувати основні історичні передумови, які зумовили генезис соціального забезпечення. Для цього студенти мають здійснити історичний аналіз формування нормативної бази, яка стала підґрунтям надання особам соціального захисту, і, у підсумку, призвела до виникнення самостійної галузі права.

Велику увагу треба приділити дослідженню сутності **соціального забезпечення як категорії, що має загальнолюдську цінність**. Потрібно наголосити, що право на соціальне забезпечення посідає особливе місце серед соціально-економічних прав людини. **Соціальні права – це комплекс прав і свобод, які визнаються суспільством і державою і закріплені у нормативних актах, якими повинна володіти кожна людина з метою забезпечення і захисту своїх певних властивостей, інтересів і можливостей, необхідних для нормального існування і розвитку, для соціально гідного життя**. Основні ознаки, які відображають соціальну сутність держави, такі: 1) здійснення правового регулювання соціальної сфери на принципах соціальної справедливості, рівності, забезпечення умов, необхідних для гідного життя людини та її розвитку; 2) наявність нормативного підґрунтя для самостійного забезпечення працездатною людиною гідного життя; 3) наявність державних гарантій підтримки непрацездатних осіб; 4) прозорий і зрозумілий механізм реалізації

соціального захисту; 5) наявність державних гарантій на гідний людини прожитковий мінімум, соціальне забезпечення; 6) всебічне забезпечення правових та економічних гарантій реалізації соціальних прав людини.

Термін «соціальне забезпечення» у спеціальній літературі вживається в різних розуміннях 1) як особлива форма розподільчих відносин 2) як функція держави 3) як правова категорія, яка може виступати у значенні суб'єктивного права громадян 4) як державна система і форма матеріального забезпечення громадян у старості, при втраті годувальника і непрацездатності тощо 5) як галузь права

За своєю правовою природою соціальне забезпечення є системою створюваних державою правових, економічних і організаційних заходів, спрямованих на компенсацію чи мінімізацію наслідків змін матеріального чи соціального стану громадян, а у випадках, передбачених законодавством України, інших категорій фізичних осіб, унаслідок настання обставин, що визнаються державою соціально-значимими. Юридичний аспект цього права виражається у конституційному обов'язку держави надати кожній людині засоби до існування в обсязі, необхідному для гідного життя.

Треба вміти розрізняти терміни "соціальне забезпечення" та "соціальний захист". При зіставленні цих двох термінів звернути увагу потрібно на те, що соціальний захист є поняттям ширшим і містить елементи, які не входять до поняття "соціальне забезпечення". З огляду на це доцільно відносити термін "соціальний захист" до функції держави, яка турбується про матеріальне забезпечення непрацездатних громадян. У широкому розумінні соціальний захист - це діяльність держави, спрямована на забезпечення соціальних, економічних, політичних та інших прав і гарантій людини незалежно від її статі, раси, віку, національності, місця проживання. Отже, соціальному захисту підлягають усі конституційні права і свободи людини. У вузькому розумінні соціальний захист – це сукупність економічних і правових гарантій, які забезпечують додержання найважливіших соціальних прав особи та досягнення соціально прийняттого рівня життя.

Право соціального захисту традиційно можна розуміти у кількох аспектах: як науку, як навчальну дисципліну і як галузь права. Як галузь право соціального захисту - це сукупність правових норм, які регулюють суспільні відносини, які виникають при наданні на відповідних умовах і у певному порядку державними та недержавними органами фізичним особам, які перебувають у складних юридично значимих ситуаціях і не мають достатніх засобів до існування, безоплатно чи на пільгових умовах різних видів матеріального забезпечення зі спеціально створених фондів.

Важливу роль при розкритті даної теми відіграє питання про функції соціального забезпечення. до них варто віднести економічну, виробничу, соціально-реабілітаційну, політичну, демографічну та профілактичну функції.

Потрібно знати організаційно-правові форми та види соціального забезпечення. **Організаційно-правові форми соціального забезпечення – це способи його фінансування і здійснення.** Їх можна виділяти за критеріями: 1) правовий механізм і конкретний спосіб акумуляції грошових коштів, за рахунок яких здійснюється соціальне забезпечення; 2) коло суб'єктів, які його отримують за рахунок джерела фінансування; 3) види забезпечення за рахунок організаційно-правової форми; 4) система органів, які надають забезпечення.

Сучасна система соціального забезпечення України функціонує у таких організаційно-правових формах: 1) загальнообов'язкове державне соціальне страхування; 2) асигнування за рахунок бюджетних коштів різних рівнів; 3) змішане соціальне забезпечення окремих категорій громадян; 4) інші форми соціального забезпечення.

Загальнообов'язкове державне соціальне страхування - це система прав, обов'язків і гарантій, яка передбачає надання соціального захисту, що включає матеріальне забезпечення громадян у разі хвороби, повної, часткової або тимчасової втрати працездатності, втрати годувальника, безробіття з незалежних від них обставин, а також у старості та в інших випадках, передбачених законом, за рахунок грошових фондів що формуються шляхом сплати страхових внесків власником або уповноваженим ним органом, громадянами, а також бюджетних та інших джерел, передбачених законом.

Основи законодавства України про загальнообов'язкове державне соціальне страхування (ст.4) та Закон України «Про загальнообов'язкове державне соціальне страхування» від 23.09.1999 року закріплюють такі види соціального страхування: **1) пенсійне страхування; 2) страхування у зв'язку з тимчасовою втратою працездатності; 3) медичне страхування; 4) страхування від нещасного випадку на виробництві та професійного захворювання, які спричинили втрату працездатності; 5) страхування на випадок безробіття.**

Метою соціального страхування є перерозподіл соціальних витрат між роботодавцями, найманими працівниками чи іншими зацікавленими особами, які підлягають соціальному страхуванню, і державою для часткової або повної компенсації потреб, які виникли при настанні страхового випадку.

Державне соціальне забезпечення передбачає надання соціальних виплат і послуг окремим громадянам за рахунок коштів Державного бюджету. Державне забезпечення має **централізований характер**, який виражається у тому, що коло забезпечуваних осіб, види забезпечення встановлюються винятково законами України, а обсяги фінансування встановлюються щорічно в Державному бюджеті України.

Соціальна допомога – це встановлені законом види матеріального забезпечення, які надаються громадянам за певних обставин та у визначених розмірах за рахунок Державного бюджету. Вона надається: на виховання дітей; при народженні дитини; по догляду за дитиною до досягнення нею 3 років; на дітей одиноких матерям; по догляду за дитиною-інвалідом; інвалідам і особам похилого віку, які не мають права на пенсію;

малозабезпеченим громадянам; як соціальне обслуговування дітей-сиріт, пенсіонерів, інвалідів.

Соціальна підтримка – це система заходів із метального забезпечення за рахунок Державного, місцевого бюджетів чи інших джерел фінансування громадян, які не набули права на пенсію чи інші види допомог, але потребують соціальної допомоги. Вона надається у вигляді матеріальної допомоги, соціального обслуговування і різних пільг найменш захищеним категоріям населення в індивідуальному порядку.

Система соціальної підтримки охоплює такі види: 1) допомога сім'ям на виховання дітей; 2) допомога непрацездатним громадянам; 3) соціальна підтримка й обслуговування громадян похилого віку та інвалідів; 4) соціальне обслуговування окремих категорій громадян.

Видами соціального забезпечення є матеріальні чи інші блага, що надаються особам у рамках певної організаційно-правової форми. Їх ділять на три групи:

1. Грошові виплати – пенсії та допомоги.

2. Натуральні види допомоги – протезування, надання засобів пересування, забезпечення продуктами харчування.

3. Соціальні послуги - комплекс заходів з надання допомоги особам, окремим соціальним групам, які перебувають у складних життєвих обставинах і не можуть самотійно їх подолати, з метою розв'язання їхніх життєвих проблем.

Велику вагу при вивченні даної теми необхідно приділити дослідженню предмета права соціального захисту.

Потрібно чітко розуміти, що предметом права соціального захисту є суспільні зв'язки, які утворюються у сфері соціального забезпечення держави. Характерними рисами суспільних відносин у сфері соціального захисту є: специфічні способи акумулювання, розподілу та використання коштів на соціальне забезпечення; загальна економічна природа відносин, оскільки вони мають розподільчий характер; специфічне коло суб'єктів цих відносин; особливості об'єкта відносин; специфіка соціальних фактів, що можуть вести до виникнення, зміни чи припинення соціально-забезпечувальних правовідносин, жорстке нормативне регулювання цих відносин.; цільовим призначенням відносин є відновлення матеріального стану особи, полегшення її існування або надання можливості для самореалізації.

Загалом до предмета права соціального захисту входять такі суспільні відносини:

1. З обов'язкового державного соціального страхування: відносини з пенсійного страхування; із соціального страхування у зв'язку з втратою працездатності; соціального страхування від нещасного випадку на виробництві та професійного захворювання, які спричинили втрату працездатності; медичного страхування; страхування від безробіття.

2. Відносини з пенсійного забезпечення окремих категорій громадян. Особливе місце у предметі посідають пенсійні відносини, які є

сукупністю таких видів: а) забезпечення пенсіями за віком, зокрема на пільгових умовах та за особливі заслуги перед Україною; б) пенсіями за спеціальним законодавством; в) пенсіями по інвалідності внаслідок загального захворювання; г) пенсійне забезпечення у разі втрати годувальника.

3. З приводу забезпечення допомогою. Допомоги – це види соціального забезпечення, які різняться за метою, джерелом виплати, порядком надання, суб'єктами тощо. Вони виникають у зв'язку з забезпеченням непрацездатних або осіб, які несуть додаткові витрати, а також осіб, які опинились у скрутному матеріальному становищі. Всі види допомог поділяються на **соціально-страхові та бюджетні соціальні допомоги.**

4. З надання громадянам натуральних соціальних послуг, медичної допомоги та лікування. До них належать: 1) стаціонарне обслуговування громадян похилого віку та інвалідів у будинках-інтернатах та інших стаціонарних установах; 2) надання соціальних послуг за місцем проживання пенсіонерам і самотнім непрацездатним громадянам територіальними центрами та відділеннями соціальної допомоги вдома; 3) забезпечення населення технічними засобами реабілітації; 4) забезпечення інвалідів автомобілями; 5) медична, професійна та соціальна реабілітація інвалідів; 6) забезпечення непрацюючих пенсіонерів санаторно-курортними путівками; 7) надання тимчасового притулку безпритульним; 8) соціальні послуги за видами загальнообов'язкового державного соціального страхування тощо. До речі, останніми роками збільшилася кількість видів соціальних послуг, що надаються найбільш вразливим верствам населення;

5. Із забезпечення громадян компенсаційними виплатами.

6. З приводу встановлення юридичних фактів, реалізації та захисту права на панівний вид соціального забезпечення.

7. Процесуальні відносини щодо захисту порушеного або ненаданого виду соціального забезпечення або послуги.

Отже, предмет права соціального забезпечення — це групи суспільних відносин, об'єднані цільовим призначенням, які виникають у зв'язку з акумулюванням і розподілом коштів із соціальних фондів через систему соціального забезпечення.

Особливу увагу при вивченні даної теми потрібно приділити питанню про метод права соціального захисту. **Метод правового регулювання права соціального захисту — це способи впливу за допомогою певних прийомів на поведінку людей у сфері соціального забезпечення, зокрема, при прийнятті державними органами відповідних юридичних норм, виникненні соціально-забезпечувальних правовідносин та реалізації фізичними особами права на конкретний вид соціального забезпечення у разі настання передбаченого законом соціального випадку.**

У праві соціального захисту використовуються два основні методи правового регулювання: **диспозитивний та імперативний. Під**

диспозитивним розуміють децентралізований спосіб впливу на суспільні відносини, за якого правове регулювання здійснюється на засадах автономії, координації юридичної рівності суб'єктів, не підпорядкованості їх між собою. **Імперативний метод** — це централізований спосіб впливу на суспільні відносини, що базується на відносинах субординації (підпорядкування) між учасниками цих відносин. За допомогою диспозитивного методу в більшості випадків регламентується поведінка громадян, а імперативного - компетенція органів соціального захисту. Правове регулювання суспільних відносин у сфері соціального забезпечення здійснюється за допомогою таких **прийомів, як дозвіл, припис, заборона**, їхня комбінація складає той чи інший метод права соціального забезпечення.

До **характерних рис методів права соціального захисту** належать такі: порядок встановлення прав і обов'язків учасників соціально-забезпечувальних правовідносин; правовий статус суб'єктів правовідносин у соціальному забезпеченні; особливий характер юридичних фактів, що виступають як підстави виникнення, зміни чи припинення соціально-забезпечувальних правовідносин; заходи примусу в праві соціального забезпечення; за допомогою відносин здійснюється соціальне забезпечення за рахунок Державного та місцевого бюджетів, фондів соціального страхування тощо.

Визнаючи право соціального захисту за всіма юридичними ознаками самостійною галуззю права, необхідно вміти відмежовувати її від суміжних галузей, передусім від трудового, адміністративного та фінансового. При цьому варто розуміти, що основними критеріями розмежування галузей у системі права слугують предмет і метод правового регулювання.

Право соціального захисту має також обґрунтовану систему, тобто **науково обґрунтований, об'єктивно існуючий зв'язок інститутів і норм, які складають у цілому єдину самостійну галузь права**. Норми права соціального захисту поділяються на загальну й особливу частини. До загальної частини належать норми, які містять вказівки на сферу впливу і предмет регулювання, принципи права соціального захисту. Особливу частину складають норми, що визначають умови надання окремих видів забезпечення.

Контрольні запитання та завдання

1. Дайте визначення поняття права соціального захисту як галузі права.
2. Назвіть організаційно-правові форми соціального захисту.
3. Які групи суспільних відносин входять до предмета права соціального захисту?
4. У чому полягають особливості методу права соціального захисту?
5. Розкрийте місце права соціального захисту у системі права України.
6. Якою є система права соціального захисту?

ТЕМА 2. ДЖЕРЕЛА ПРАВА СОЦІАЛЬНОГО ЗАХИСТУ

Джерела права соціального захисту – це витoki формування цієї галузі права, система факторів, які визначають зміст і форми вираження правових норм у сфері соціального забезпечення населення. Майте на увазі, що в Україні створено єдину державну систему соціального забезпечення, яка передбачає централізоване правове регулювання, що гарантує повсюдно на всій території країни однакові умови та норми, рівні можливості здійснення громадянами свого одного з найважливіших конституційних прав - права на соціальне забезпечення.

Залежно від цілеспрямованості, нормативно-правові акти, що є джерелами права соціального забезпечення, можна класифікувати за рядом ознак: за органами правотворчості, за формою акту, за сферою дії, за юридичною силою акту, за колом регульованих правовідносин, за дією нормативного акту у часі і в просторі, за колом осіб, за характером нормативних положень тощо.

Отже, джерелами права соціального захисту є нормативно-правові акти й акти договірної характеру, які ухвалюються компетентними державним чи іншими уповноваженими органами з метою врегулювання соціально-забезпечувальних відносин.

Потрібно вміти охарактеризувати основні джерела права соціального захисту. Основним джерелом права соціального забезпечення України, як і будь-якої іншої галузі права, є **Конституція України. Статтею 46 Конституції гарантовано право громадян на соціальний захист**, що включає право на забезпечення їх у разі повної, часткової або тимчасової втрати працездатності, втрати годувальник, безробіття із незалежних від них обставин, а також у старості та в інших випадках, передбачених законом. Серед інших конституційних положень, що визначають сферу соціального захисту, варто відзначити приписи статей 48, 49, 50, 52, 55, 92, 124 та інших.

Згідно зі ст. 92 Конституції України, основи соціального захисту, форми і види пенсійного забезпечення визначаються виключно **законами України**. За юридичною силою і призначенням закони поділяються на конституційні та звичайні; за змістом розрізняють закони загальні та спеціальні; за терміном дії закони класифікуються на постійні і строкові. Зауважимо, що у праві соціального захисту на сьогодні прийнято надзвичайно багато законодавчих актів, які врегульовують соціально-забезпечувальні відносини.

Надзвичайно важливим питанням у контексті даної теми є характеристика **міжнародних актів і договорів як джерел права соціального захисту**. Особливу увагу зверніть на міжнародні стандарти ООН у сфері соціального захисту: **Загальна декларація прав людини від 10 грудня 1948 року; Міжнародний пакт про економічні, культурні та соціальні права від 16 грудня 1966 року; Женевська декларація прав дитини 1924 року та Декларація захисту прав дитини 20 грудня 1959 року; Декларація соціального прогресу і розвитку, проголошена**

резолюцією Генеральної Асамблеї ООН 11 грудня 1969 року; Декларація про права інвалідів від 9 грудня 1975 року.

Серед актів МОП як джерел права соціального захисту можна виділити: Конвенція №102 «Про мінімальні норми соціального забезпечення» від 28 червня 1952 року; Конвенція №117 «Про основні цілі і норми соціальної політики» 22 червня 1962 року; Конвенція №118 «Про рівноправність громадян держави та іноземців і осіб без громадянства в галузі соціального забезпечення» 28 червня 1962 року; Конвенція №157 «Про встановлення міжнародної системи збереження прав у галузі соціального забезпечення» 21 червня 1982 року.

До основних регіональних актів як міжнародних стандартів сфери соціального забезпечення належать **Європейська соціальна хартія, ухвалена 18 жовтня 1961 року** (переглянута 1996 року); Європейський кодекс соціального забезпечення 16 квітня 1964 року.

Окремі питання пенсійного забезпечення регулюються **двосторонніми угодами України та інших держав.**

Серед підзаконних актів як джерел права соціального захисту потрібно знати **постанови Верховної Ради України, Укази Президента України, акти Кабінету Міністрів України, нормативно-правові акти, видані центральними органами державної влади, насамперед Міністерством соціальної політики України, акти Пенсійного фонду, акти Фонду соціального страхування, акти місцевих органів виконавчої влади та місцевого самоврядування.**

На сучасному етапі розвитку України важливого значення набувають локальні нормативні акти як джерела права соціального забезпечення. Головна їх мета – це підвищення рівня соціального захисту громадян на відповідних рівнях, а також на рівні конкретного підприємства. Вони передбачають додаткові, більш підвищені заходи соціального захисту громадян порівняно з державними. Тому до джерел права соціального захисту можна віднести і деякі **акти соціального партнерства**, зокрема соціально-партнерські угоди та колективні договори.

Стосовно ідеї віднесення до системи джерел права соціального захисту актів судової влади йде широка дискусія. Рішення вищих судових установ хоча поки і не є джерелами права у формальному розумінні, проте виступають джерелами правотворчості. Особливе значення для удосконалення законодавства мають рішення Конституційного суду України з питань відповідності Конституції законів та інших актів, про розподіл компетенції між державними органами, по скаргам на порушення конституційних прав свобод громадян. Не можна не відзначити особливе значення для правозастосування постанова Пленуму Верховного суду України. Досить часто вони містять положення, які заповнюють прогалини діючого законодавства.

Контрольні запитання та завдання

1. Дайте визначення поняття джерел права соціального захисту.

2. За якими підставами можна класифікувати джерела права соціального захисту?
3. Назвіть основні міжнародні стандарти у сфері права соціального захисту.
4. Розкрийте роль Конституції України як основного джерела права соціального захисту.
5. Які Ви знаєте закони, що належать до джерел права соціального захисту?
6. Яка роль локальних джерел у сфері права соціального захисту?
7. Чи належать до системи джерел права соціального захисту акти судової влади? Обґрунтуйте свою позицію.

ТЕМА 3. ПРИНЦИПИ ПРАВА СОЦІАЛЬНОГО ЗАХИСТУ

При вивченні даної теми зверніть увагу на значення та роль принципів правового регулювання соціального забезпечення, з'ясуйте їх правову природу.

Добре вивчіть підстави для класифікації принципів права соціального захисту. Зокрема, за сферою дії принципи прийнято класифікувати в такий спосіб: загальноправові, властиві всім галузям права; міжгалузеві, що відображають загальні риси декількох галузей права; галузеві, що характеризують специфіку конкретної галузі; внутрішньогалузеві, що стосуються окремих інститутів галузі.

Принципи права соціального захисту відображають об'єктивно сформовані закономірності розвитку суспільства, стан економіки, впливають зі змісту соціальної політики держави в сфері матеріального забезпечення непрацездатних громадян, дають узагальнену характеристику галузі. Вони не статичні, зі зміною характеру соціально-забезпечувальних відносин змінюються і правові принципи — одні відмирають, інші з'являються, треті, діючі, наповнюються новим змістом.

Під принципами права соціального захисту належить розуміти основні ідеї, керівні начала, що, з одного боку, характеризують внутрішню єдність даної галузі права, а другого — вказують основні тенденції її розвитку.

Основні ознаки принципів права соціального захисту такі: 1) *принципи є найбільш загальними, вихідними положеннями, які мають фундаментальне значення в урегулюванні соціально-забезпечувальних відносин;* 2) *вони визначають спрямованість, зміст інститутів права соціального захисту;* 3) *принципи права виражають правові ідеї, які складають завдання інституту соціального забезпечення;* 4) *вони поширюються на всі правовідносини, що складають предмет даної галузі права;* 5) *принцип прямо або опосередковано відображені у нормах права соціального захисту;* 6) *взаємозв'язок та обумовленість принципів;* 7) *основою для формування основних положень права соціального захисту служать соціальні ризики.*

Загальні (основні) принципи за своїм характером можуть бути різними залежно від того, яку сукупну ознаку права вони відображають (соціально-

економічну, політичну, спеціально-юридичну тощо). До них відносяться такі принципи: людина, її права і свободи являються вищою цінністю; визнання, дотримання і захист прав і свобод людини і громадянина – обов'язок держави; визнання і гарантованість прав і свобод людини і громадянина згідно загальновизнаним принципам і нормам міжнародного права; приналежність основних прав і свобод людини кожному від народження і їх невідчужуваність. Права та свободи людини і громадянина являються безпосередньо діючими і визначають зміст і застосування законів, діяльність законодавчої і виконавчої влади, місцевого самоврядування і забезпечуються правосуддям; рівність усіх перед законом і судом; рівність прав і свобод чоловіка та жінки і рівні можливості для їх реалізації; право кожного на життя; гарантованість кожному судовий захист прав і свобод; право кожного на відшкодування державою шкоди, нанесеної незаконними діями (чи бездіяльністю) органів державної влади чи їх посадових осіб. До загальних принципів права, як правило, відносять також принципи соціальної справедливості; гуманізму; законності та юридичної гарантованості прав і свобод особи; зафіксованих у законі; єдності юридичних прав і обов'язків; демократизму.

До міжгалузевих принципів належать: право на захист від безробіття; право на охорону здоров'я; державна підтримка сім'ї, материнства і дитинства; право громадян похилого віку, інвалідів на соціальний захист; право на захист від бідності. Указані принципи являються загальними для галузей права, що регулюють суспільні відносини, в яких громадяни реалізують надані їм соціально-економічні права. До числа таких галузей відносяться насамперед трудове право та право соціального захисту.

Галузеві принципи відображають суть і пронизують зміст норм конкретної галузі права. На їх основі створюються і реалізуються норми, які в сукупності формують і таку галузь, як право соціального захисту. Таким чином, галузеві принципи – це як би нижчий поверх в загальній системі принципів права, це принципи, що конкретизують базові ідеї більш високого порядку. До галузевих принципів права соціального захисту належать: принцип законодавчого визначення умов і порядку здійснення соціального захисту; принцип врахування вимог норм міжнародних договорів України у сфері соціального захисту; принцип суспільної доцільності соціального захисту відповідно до соціальних ризиків; принцип заборони звуження змісту й обсягу соціальних виплат і послуг при прийнятті нових законів або внесення змін у чинні; принцип всезагальності права на соціальний захист; принцип універсальності, багатоманітності форм і видів соціального забезпечення; принцип диференціації підстав і норм соціального забезпечення; принцип забезпечення пенсіями та допомогами на рівні прожиткового мінімуму; принцип фінансування соціального забезпечення за рахунок обов'язкових страхових внесків і недержавних фондів, а також державного та місцевих бюджетів та з інших джерел; принцип соціально-трудової реабілітації громадян, які частково втратили працездатність та

стимулювання їх трудової діяльності; принцип охорони та захисту права особи на соціальне забезпечення.

Контрольні запитання та завдання

1. Дайте визначення поняття принципу права соціального захисту, розкрийте їх значення.
2. Розкрийте сутність конституційних (основних) принципів права соціального забезпечення.
3. У чому полягає зміст принципів правового регулювання соціального забезпечення?
4. У чому полягає зміст принципу загальності права на соціальне забезпечення?
5. Як реалізується у нормах права соціального захисту принцип диференціації соціального забезпечення?

ТЕМА 4. ПРАВОВІДНОСИНИ У СФЕРІ СОЦІАЛЬНОГО ЗАХИСТУ

Розглядаючи питання даної теми, потрібно мати на увазі, що правовідносини у сфері соціального захисту є одним з видів суспільних відносин і особливою формою здійснення права на соціальне забезпечення. Велику увагу приділіть дослідженню поняття даних правовідносин, з'ясуєте їх правову природу.

Правовідносини у сфері соціального захисту - це врегульовані нормами права соціального забезпечення соціально-забезпечувальні відносини громадян (сім'ї) з органами соціального забезпечення, соціального захисту з питань призначення і виплати пенсій, допомог, соціальних компенсацій і надання соціальних послуг у натуральному вигляді. Це юридичні зв'язки суб'єктів права соціального забезпечення, в яких один суб'єкт-громадянин (сім'я) — реалізує свої права на певний вид соціального забезпечення, а другий суб'єкт — орган соціального забезпечення — зобов'язаний забезпечити цю реалізацію.

Потрібно знати підстави для класифікації правовідносин у сфері соціального захисту. Зокрема, їх можна класифікувати за такими критеріями: 1) **за характером** правовідносин, обумовлених їх метою; 2) **за видами** соціального забезпечення (конкретні види пенсій, допомог, соціальних компенсацій і соціальних послуг, що є об'єктом правовідносин); 3) **за строками** правовідносин (ті, що тривають постійно; до встановленого терміну (тобто періодичні) і разові).

Можна також класифікувати правовідносини і **за формами** соціального забезпечення: а) державне соціальне страхування; б) соціальне забезпечення з державного і місцевого; в) додаткові види добровільного страхування (додаткові пенсії, послуги, допомоги).

Виходячи з характеру і цілей, правовідносини по соціальному забезпеченню поділяються на три види: 1) **основні матеріальні** правовідносини по виплаті вже призначених пенсій, допомог, соціальних

компенсацій і наданню соціальних послуг; 2) передуючі, як правило, основним **процедурні** правовідносини по встановленню юридичних фактів, їхніх складів для права на визначений вид соціального забезпечення і призначення цього забезпечення або відмови в його наданні; 3) **процесуальні** правовідносини по вирішенню спорів у сфері соціального захисту.

Процесуальні правовідносини можуть бути двох видів залежно від того, хто є їх другим суб'єктом, який розглядає спір: а) правовідносини громадянина (сім'ї) з вищестоящим органом соціального захисту, якому оскаржуються дії органу нижчестоящого; б) правовідносини громадянина (сім'ї) із судом по розгляду спору, якщо громадянин (сім'я) звернувся до судового органу щодо захисту свого права на соціальне забезпечення. **Основні матеріальні правовідносини** є ядром усієї системи правовідносин по соціальному забезпеченню. **Процедурні правовідносини** обслуговують основні матеріальні правовідносини по соціальному забезпеченню, існують для їх встановлення або зміни. Процесуальні правовідносини виникають лише тоді, коли виникає спір між суб'єктами основних чи процедурних правовідносин і громадянин звертається у вищий орган соціального захисту або у суд.

Основні матеріальні правовідносини можна класифікувати за **видами забезпечення** в такий спосіб: 1) пенсійні; 2) по виплаті допомог, соціальних компенсацій; 3) по наданню соціальних послуг. Кожний із зазначених трьох видів правовідносин можна класифікувати по конкретних видах соціального забезпечення. Так, існують **пенсійні правовідносини** по виплаті призначеної пенсії: 1) у солідарній системі пенсійного страхування: а) за віком; б) по інвалідності внаслідок загального захворювання; г) у разі втрати годувальника; 2) у накопичувальній системі пенсійного забезпечення по виплаті довічних пенсій і одноразової виплати; 3) у системі недержавного пенсійного забезпечення.

Правовідносини по виплаті допомог і соціальних компенсацій можна класифікувати: 1) за джерелом фінансування виплат: страхові допомоги та державні соціальні допомоги; 2) за видами допомог і компенсацій і строками їх виплати: *одноразового характеру за виплатою*: а) допомога при народженні дитини; б) допомога на поховання; *періодичні за виплатою*: 1) допомога по вагітності і пологам; 2) допомога по тимчасовій непрацездатності; *щомісячні виплати*: а) допомога малозабезпеченим сім'ям; б) допомога по безробіттю.

Велику увагу при вивченні даної теми потрібно приділити структурним елементам правовідносин у сфері соціального захисту, зокрема їх суб'єктам, об'єктам, підставам виникнення, зміни та припинення, а також змісту.

Суб'єктом правовідносин у сфері соціального захисту є його **учасник, який володіє суб'єктивними правами й обов'язками** відповідно до законодавства про соціальне забезпечення та здатен їх реалізувати. Щоб стати суб'єктом правовідносини по соціальному забезпеченню, громадянин повинен мати таку передумову для цього, як володіння **правосуб'єктністю**,

що складається з правоздатності (здатності мати права й обов'язки у сфері соціального захисту), дієздатності (здатності здійснювати вказані права і обов'язки) і деліктоздатності (здатності нести відповідальність за правопорушення у сфері соціального захисту).

Суб'єкти права соціального забезпечення — це учасники (суб'єкти) правовідносин по соціальному забезпеченню, що мають соціально-забезпечувальну правосуб'єктність на даний вид забезпечення.

Об'єктом правовідносини по соціальному забезпеченню є конкретне соціальне благо (вид забезпечення), з приводу якого встановлений юридичний зв'язок суб'єктів. **У процедурних правовідносинах** по призначенню пенсій, допомог, компенсацій послуг об'єктом є встановлення права на даний вид забезпечення і призначення його або встановлення певного юридичного факту (МСЕК встановлює факт інвалідності). В **основних матеріальних правовідносинах** об'єктом буде реалізація прав на даний вид забезпечення, тобто одержання його грошима або в натуральному вигляді. **У процесуальних правовідносинах** об'єктом є право, що оспорується.

Підставами виникнення, зміни та припинення правовідносин по соціальному забезпеченню є передбачені законом юридичні факти і їхні склади (тобто їхній комплекс). **Юридичні факти** в соціальному забезпеченні — це конкретні життєві факти, обставини, закріплені в законодавстві про соціальне забезпечення як такі, що мають визначені правові наслідки для соціального забезпечення за різними видами забезпечення.

Змістом основних матеріальних правовідносин є суб'єктивне право громадянина (сім'ї) вимагати надання йому на. у визначеному розмірі пенсії, допомоги, компенсації чи послуги і обов'язок другого суб'єкта — відповідного органу — надати вид забезпечення у встановленому розмірі.

Змістом процедурних правовідносин є суб'єктивне право громадянина (сім'ї) на процедуру перевірки юридичних фактів і встановлення його права на відповідний вид соціального забезпечення та винесення рішення про його призначення й обов'язок другого суб'єкта — відповідного органу — провести цю процедуру і призначити пенсію чи інший вид забезпечення.

Змістом процесуальних правовідносин є процесуальні дії суб'єктів по розгляду спору про соціальне забезпечення та винесення рішення про відновлення порушеного права громадянина на соціальне забезпечення або відмови у ньому, якщо немає правопорушення.

Контрольні запитання та завдання

1. Дайте визначення поняття правовідносин у сфері соціального захисту.
2. Проведіть класифікацію правовідносин у сфері соціального захисту.
3. Розкрийте специфіку об'єктів та суб'єктів правовідносин у сфері соціального захисту.
4. У чому полягає загальна і спеціальна правосуб'єктність сторін правовідносин у сфері соціального захисту?
5. Розкрийте зміст правовідносин у сфері соціального захисту.

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 2. МЕХАНІЗМ РЕАЛІЗАЦІЇ ПРАВА ОСОБИ НА ОКРЕМІ ВИДИ СОЦІАЛЬНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ

ТЕМА 1. СТРАХОВИЙ СТАЖ

Розглядаючи питання страхового стажу, необхідно зосередити увагу на тому, він є юридичним фактом у складному юридичному складі, що породжує виникнення або зміну правовідносин у зв'язку з призначенням і виплатою практично всіх видів соціального забезпечення. Згідно ст.9 Основ законодавства України про загальнообов'язкове державне соціальне страхування від 14 січня 1998 року **страховий стаж - це період (строк), протягом якого особа підлягає загальнообов'язковому державному соціальному страхуванню та сплачуються внески (нею, роботодавцем) на страхування, якщо інше не передбачено законодавством.** Страховий стаж має кількісну і якісну характеристики. Тривалість у роках відображає **кількісний бік**. **Якісний бік** виражається в особливостях виробничих умов (шкідливі умови праці), кліматичних зон і територій, в яких здійснювалась трудова діяльність. З врахуванням цих характеристик розрізняють загальний і спеціальний (професійний) страховий стаж.

Загальний страховий стаж – загальна сумарна тривалість трудової або іншої діяльності, при виконанні якої сплачувались страхові внески, а також інших періодів, вказаних у законі. Цей вид стажу має юридичне значення при визначенні права на пенсію, допомог по тимчасовій непрацездатності, по вагітності і пологам. студентам важливо пам'ятати, що періоди трудової діяльності та інші періоди, що враховувалися до стажу роботи для призначення пенсії *до набрання чинності* Законом України «Про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування» від 9 липня 2003 року, зараховуються до страхового стажу в порядку і на умовах, передбачених законодавством, що діяло раніше.

Спеціальний (професійний) страховий стаж – це сумарна тривалість періодів трудової діяльності зі сплатою страхових внесків на робочих місцях з важкими, шкідливими й іншими особливими умовами праці, в особливих природно-кліматичних зонах або територіях з особливим статусом. Відповідно до Прикінцевих положень Закону України «Про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування» пенсійне забезпечення застрахованих осіб, які працювали або працюють на підземних роботах, на роботах з особливо шкідливими і особливо важкими умовами праці за списком №1 та на інших роботах із шкідливими і важкими умовами праці за списком №2 виробництв, робіт, професій, посад і показників, затверджених Кабінетом Міністрів України та за результатами атестації робочих місць, на посадах, що дають право на призначення пенсії за віком

на пільгових умовах або за вислугу років, які відповідно до законодавства, що діяло раніше, мали право на пенсію на пільгових умовах або за вислугу років, здійснюється згідно з окремим законодавчим актом через професійні та корпоративні фонди. До запровадження пенсійного забезпечення через професійні та корпоративні фонди пенсійне забезпечення таких осіб здійснюється за нормами Закону України «Про пенсійне забезпечення» 1991 року. Відповідно для визначення права пільгову пенсію використовується спеціальний (професійний) стаж і вислуга років.

Особливим видом професійного стажу є вислуга років. Вона слугує юридичним фактом, що дає право на пенсію незалежно від віку або по досягненню встановленого законом віку. До кола суб'єктів, які користуються таким правом входять державні службовці, військовослужбовці-контрактники, професійні рятівники, працівники цивільної авіації тощо. Як правило, пенсія за вислугу років призначається після припинення професійної діяльності, у зв'язку з якою вона призначена.

Важливо звернути увагу і на порядок вирахування страхового стажу. Страховий стаж обчислюється територіальними органами Пенсійного фонду відповідно до вимог цього Закону за даними, що містяться в системі персоніфікованого обліку, а за періоди до впровадження системи персоніфікованого обліку — на підставі документів та в порядку, визначеному законодавством, що діяло до набрання чинності Законом «Про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування». Страховий стаж розраховується за спеціальною формулою з урахуванням коефіцієнта страхового стажу.

Коефіцієнт страхового стажу, що застосовується для обчислення розміру пенсії, визначається із заокругленням до п'яти знаків після коми за формулою:

$$K_c = \frac{C_m \times V_c}{100\% \times 12}, \text{ де:}$$

де K_c — коефіцієнт страхового стажу; C_m — сума місяців страхового стажу; V_c — визначена відповідно до цього Закону величина оцінки одного року страхового стажу (у відсотках). За період участі тільки в солідарній системі величина оцінки одного року страхового стажу дорівнює 1 %, а за період участі в солідарній і накопичувальній системах пенсійного страхування — 0,8 %.

Потрібно знати порядок підтвердження страхового стажу. Доказами страхового стажу визнаються документи та покази свідків. До документів прирівнюються дані індивідуального (персоніфікованого) обліку у системі соціального страхування. відповідно до ст.9 основ законодавства України про загальнообов'язкове державне соціальне страхування страховий стаж обчислюється за даними, що містяться в **системі персоніфікованого обліку відомостей про застрахованих осіб** Державного реєстру загальнообов'язкового державного соціального страхування, а за періоди до

запровадження системи персоніфікованого обліку відомостей про застрахованих осіб - у порядку та на умовах, передбачених законодавством, що діяло раніше. **Персоніфікований облік у системі загальнообов'язкового державного пенсійного страхування є складовою частиною Державного реєстру загальнообов'язкового державного соціального страхування**, порядок ведення якого встановлюється Законом України "Про збір та облік єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування". Зверніть увагу, що, що на кожну застраховану особу відкривається персональна облікова картка, в якій використовується постійний ідентифікаційний номер Державного реєстру фізичних осіб – платників податків та інших обов'язкових платежів. Вона зберігається в Пенсійному фонді протягом усього життя особи, а після її смерті - протягом 75 років на паперових носіях та в електронному вигляді за наявності засобів, що гарантують ідентичність паперової та електронної форми документа.

Необхідно також знати порядок підтвердження наявного трудового стажу для призначення пенсій за відсутності трудової книжки або відповідних записів у ній. **Основним документом, що підтверджує стаж роботи, є трудова книжка.** За відсутності трудової книжки або відповідних записів у ній трудовий стаж встановлюється **на підставі інших документів, виданих за місцем роботи, служби, навчання, а також архівними установами.** У разі коли документи про трудовий стаж не збереглися, підтвердження трудового стажу здійснюється органами Пенсійного фонду на підставі показань свідків. За відсутності трудової книжки, а також у тих випадках, коли в трудовій книжці відсутні необхідні записи або містяться неправильні чи неточні записи про періоди роботи, для підтвердження трудового стажу приймаються довідки, витяги із наказів, особові рахунки і відомості на видачу заробітної плати, посвідчення, характеристики, письмові трудові договори і угоди з позначками про їх виконання та інші документи, які містять відомості про періоди роботи. При встановленні тривалості трудового стажу *за показами свідків* застосовуються такі правила: якщо неможливо одержати документи про стаж у зв'язку з воєнними діями, стихійними чи лихами іншими надзвичайними обставинами, то для підтвердження стажу, у тому числі такого, що дає право на пенсію на пільгових умовах і за вислугу років, досить показів двох і більше свідків, що знають заявника по спільній роботі на одному підприємстві, в установі, організації, чи колгоспі одній системі; якщо неможливо одержати документи про стаж через повну ліквідацію юридичної особи або відсутності архівних даих з інших причин, то свідки повинні представити документи про свою роботу за час, у відношенні якого вони підтверджують роботу заявника.

Контрольні запитання та завдання

1. Дайте визначення поняття страхового стажу та розкрийте його юридичне значення.
2. Які Ви знаєте види страхового стажу?

3. Які види суспільно-корисної діяльності зараховуються до тривалості страхового стажу?

4. З'ясуйте правила і порядок підтвердження страхового стажу.

ТЕМА 2. ЄДИНИЙ ВНЕСОК НА ЗАГАЛЬНООБОВ'ЯЗКОВЕ ДЕРЖАВЕ СОЦІАЛЬНЕ СТРАХУВАННЯ

При вивченні даної теми добре з'ясуйте правову природу єдиного соціального внеску як консолідованого платежу, його юридичне значення, роль у системі соціального страхування.

Єдиний внесок на загальнообов'язкове державне соціальне страхування - консолідований страховий внесок, збір якого здійснюється до системи загальнообов'язкового державного соціального страхування в обов'язковому порядку та на регулярній основі з метою забезпечення захисту у випадках, передбачених законодавством, прав застрахованих осіб на отримання страхових виплат (послуг) за діючими видами загальнообов'язкового державного соціального страхування. Збір та ведення обліку єдиного внеску здійснюються за принципами: *законодавчого визначення умов і порядку його сплати; обов'язковості сплати; законодавчого визначення розміру єдиного внеску; прозорості та публічності діяльності органу, що здійснює збір та веде облік єдиного внеску; захисту прав та законних інтересів застрахованих осіб; державного нагляду за збором та веденням обліку єдиного внеску; відповідальності платників єдиного внеску та органу, що здійснює збір та веде облік єдиного внеску, за порушення норм Закону, а також за невиконання або неналежне виконання покладених на них обов'язків.*

Зверніть увагу на категорії платників єдиного внеску на соціальне страхування, знати їх права й обов'язки. Зокрема, Платниками єдиного внеску є: **роботодавці; працівники - громадяни України, іноземці** (якщо інше не встановлено міжнародними договорами, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України) та **особи без громадянства; фізичні особи, які виконують роботи** (надають послуги) **на підприємствах, в установах та організаціях, в інших юридичних осіб**, чи у фізичних осіб - підприємців або осіб, які забезпечують себе роботою самостійно, за цивільно-правовими договорами (крім фізичних осіб - підприємців, якщо виконувані ними роботи (надані послуги) відповідають видам діяльності відповідно до відомостей з Єдиного державного реєстру юридичних осіб та фізичних осіб – підприємців); **фізичні особи - підприємці**, в тому числі ті, які обрали спрощену систему оподаткування; **особи, які провадять незалежну професійну діяльність**, а саме наукову, літературну, артистичну, художню, освітню або викладацьку, а також медичну, юридичну практику, в тому числі адвокатську, нотаріальну діяльність, або особи, які провадять релігійну (місіонерську) діяльність, іншу подібну діяльність та отримують дохід від цієї діяльності;

громадяни України, які працюють у розташованих за межами України дипломатичних представництвах і консульських установах України; особи, які працюють на виборних посадах в органах державної влади, органах місцевого самоврядування, об'єднаннях громадян та отримують заробітну плату (винагороду) за роботу на такій посаді; батьки - вихователі дитячих будинків сімейного типу, прийомні батьки, якщо вони отримують грошове забезпечення відповідно до законодавства; особи, які отримують допомогу по тимчасовій непрацездатності; особи, які проходять строкову військову службу у Збройних Силах України, інших утворених відповідно до закону військових формуваннях, Службі безпеки України, органах Міністерства внутрішніх справ України та службу в органах і підрозділах цивільного захисту; особи, які доглядають за дитиною до досягнення нею трирічного віку та відповідно до закону отримують допомоги по догляду за дитиною до досягнення нею трирічного віку та/або при народженні дитини; один з непрацюючих працездатних батьків, усиновителів, опікун, піклувальник, які фактично здійснюють догляд за дитиною-інвалідом, а також непрацюючі працездатні особи, які здійснюють догляд за інвалідом І групи або за престарілим, який за висновком медичного закладу потребує постійного стороннього догляду або досяг 80-річного віку, якщо такі непрацюючі працездатні особи отримують допомогу або компенсацію відповідно до законодавства.

З'ясуйте ґрунтовно порядок нарахування, обчислення та сплати єдиного внеску. Єдиний внесок нараховується для платників **на суму нарахованої кожній застрахованій особі заробітної плати** за видами виплат, які включають основну та додаткову заробітну плату, інші заохочувальні та компенсаційні виплати, у тому числі в натуральній формі, що визначаються відповідно до Закону України "Про оплату праці", та суму винагороди фізичним особам за виконання робіт (надання послуг) за цивільно-правовими договорами;

Для платників **фізичних осіб-підприємців** (крім фізичних осіб - підприємців, які обрали спрощену систему оподаткування) внесок нараховується **на суму доходу (прибутку, отриманого від їх діяльності, що підлягає обкладенню податком на доходи фізичних осіб. При цьому сума єдиного внеску не може бути меншою за розмір мінімального страхового внеску за місяць, у якому отримано дохід (прибуток).** Нарахування єдиного внеску здійснюється в межах максимальної величини бази нарахування єдиного внеску, встановленої Законом. варто пам'ятати, що Постановою Кабінету Міністрів України від 22 грудня 2010 р. №1170 було затверджено Перелік видів виплат, що здійснюються за рахунок коштів роботодавців, на які не нараховується єдиний внесок на загальнообов'язкове державне соціальне страхування

Обчислення єдиного внеску здійснюється на підставі бухгалтерських та інших документів, відповідно до яких провадиться нарахування (обчислення) або які підтверджують нарахування

(обчислення) виплат (доходу), на які відповідно до Закону нараховується єдиний внесок.

Обчислення єдиного внеску територіальними органами Пенсійного фонду здійснюється на підставі актів перевірки правильності нарахування та сплати єдиного внеску, звітності, що подається платниками до територіальних органів Пенсійного фонду, бухгалтерських та інших документів, що підтверджують суми виплат (доходу), на суми яких (якого) відповідно до Закону нараховується єдиний внесок.

Сплата єдиного внеску здійснюється виключно у національній валюті шляхом внесення відповідних сум єдиного внеску на рахунки територіальних органів Пенсійного фонду, відкриті в центральному органі виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері казначейського обслуговування бюджетних коштів, для його зарахування.

Юридичні особи-платники єдиного внеску зобов'язані сплачувати єдиний внесок, нарахований за календарний місяць, не пізніше 20 числа наступного місяця, крім гірничих підприємств, які зобов'язані сплачувати єдиний внесок, нарахований за календарний місяць, не пізніше 28 числа наступного місяця. Платники єдиного внеску - фізичні особи-підприємці зобов'язані сплачувати єдиний внесок, нарахований за календарний рік, до 10 лютого наступного року, крім фізичних осіб - підприємців, які обрали спрощену систему оподаткування, та членів сімей таких осіб, які беруть участь у провадженні ними підприємницької діяльності, які сплачують єдиний внесок, нарахований за календарний квартал, до 20 числа місяця, що настає за кварталом, за який сплачується єдиний внесок.

Тепер зверніть увагу на методику визначення розміру єдиного внеску. **Єдиний внесок для платників роботодавців – юридичних осіб встановлюється у відсотках до визначеної бази нарахування єдиного внеску (за винятком винагороди за цивільно-правовими договорами) відповідно до класів професійного ризику виробництва, до яких віднесено платників єдиного внеску, з урахуванням видів їх економічної діяльності. Для бюджетних установ єдиний внесок встановлюється у розмірі 36,3 відсотка визначеної бази нарахування. Для платників, які використовують працю осіб за цивільно-правовими договорами встановлюється єдиний внесок у розмірі 34,7 відсотка винагороди за цивільно-правовими договорами.**

Для платників-найманих працівників єдиний внесок встановлюється у розмірі 3,6 відсотка визначеної бази нарахування єдиного внеску. Для найманих працівників - інвалідів, які працюють на підприємствах УТОГ, УТОС, єдиний внесок встановлюється у розмірі 2,85 відсотка бази нарахування єдиного внеску. Для працівників які виконують роботи за відповідними договорами про виконання робіт єдиний внесок встановлюється у розмірі 2,6 відсотка винагороди за цивільно-правовими договорами.

Для платників, які працюють на посадах, робота на яких зараховується до стажу, що дає право на одержання пенсії за вислугу років за спеціальними законами встановлюється єдиний внесок у розмірі 6,1 відсотка визначеної бази нарахування єдиного внеску.

Для платників-фізичних осіб-підприємців та осіб, які забезпечують себе роботою самостійно встановлюється у розмірі 34,7 відсотка визначеної бази нарахування єдиного внеску.

Добре засвойте на порядок розподілу єдиного внеску на види соціального страхування. також студенти повинні знати механізм адміністрування єдиного внеску, компетенцію Пенсійного фонду та центрального органу виконавчої влади, що забезпечує формування та реалізує державну податкову і митну політику у питаннях ведення обліку надходжень від сплати єдиного внеску та здійснення контролю за його сплатою.

Контрольні запитання та завдання

1. Дайте визначення поняття єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування.
2. Розкрийте принципи ведення збору і ведення обліку єдиного внеску на соціальне страхування.
3. Назвіть категорії платників єдиного внеску на соціальне страхування.
4. Визначте порядок нарахування, обчислення і сплати єдиного внеску.
5. Які органи здійснюють адміністрування єдиного внеску на соціальне страхування?

ТЕМА 3. ПЕНСІЙНЕ СТРАХУВАННЯ В УКРАЇНІ. ПЕНСІЇ У СОЛІДАРНІЙ СИСТЕМІ ЗАГАЛЬНООБОВ'ЯЗКОВОГО ДЕРЖАВНОГО ПЕНСІЙНОГО СТРАХУВАННЯ

При вивченні даної теми необхідно зрозуміти об'єктивну зумовленість трансформації системи пенсійного забезпечення України. Важливо знати чинники пенсійної реформи, яка проводиться в Україні, її основні новели та положення, які суттєво модернізували умови пенсійного забезпечення. При цьому варто звернути увагу на нормативну основу пенсійної реформи. знати основні законодавчі акти, які визначають пенсійні нововведення останнього періоду.

Важливо вміти охарактеризувати структуру пенсійної системи України та прорев'ювати порівняльну характеристику її рівнів. Система пенсійного забезпечення в Україні складається з трьох рівнів. Перший рівень — **солідарна система загальнообов'язкового державного пенсійного страхування**, що базується на засадах солідарності й субсидування та

здійснення виплати пенсій і надання соціальних послуг за рахунок коштів Пенсійного фонду на умовах та в порядку, передбачених цим Законом. Другий рівень **-накопичувальна система загальнообов'язкового державного пенсійного страхування**, що базується на засадах накопичення коштів застрахованих осіб у Накопичувальному фонді або у відповідних недержавних пенсійних фондах - суб'єктах другого рівня системи пенсійного забезпечення та здійснення фінансування витрат на оплату договорів страхування довічних пенсій і одноразових виплат на умовах та в порядку, передбачених законом. Третій рівень — **система недержавного пенсійного забезпечення**, що базується на засадах добровільної участі громадян, роботодавців та їх об'єднань у формуванні пенсійних накопичень з метою отримання громадянами пенсійних виплат на умовах та в порядку, передбачених законодавством про недержавне пенсійне забезпечення.

Зверніть увагу, що перший та другий рівні системи пенсійного забезпечення в Україні становлять систему загальнообов'язкового державного пенсійного страхування. Другий та третій рівні системи пенсійного забезпечення в Україні становлять систему накопичувального пенсійного забезпечення.

При вивченні теми варто розуміти правову природу та соціальне призначення пенсії на сучасному етапі, визначати її ознаки та особливості. Крім того, велику увагу приділіть питанню визначення поняття пенсії. **Пенсійні виплати** - грошові виплати в системі загальнообов'язкового державного пенсійного страхування, що здійснюються у вигляді пенсії, довічної пенсії або одноразової виплати. **Пенсія** - щомісячна пенсійна виплата в солідарній системі загальнообов'язкового державного пенсійного страхування, яку отримує застрахована особа в разі досягнення нею передбаченого законом пенсійного віку чи визнання її інвалідом, або отримують члени її сім'ї у випадках, визначених законом.

Важливо пам'ятати, що пенсії, інші види соціальних виплат та допомоги, що є основним джерелом існування, мають забезпечувати рівень життя, **не нижчий від прожиткового мінімуму, встановленого законом**

За рахунок коштів Пенсійного фонду в солідарній системі призначаються такі пенсійні виплати: 1) пенсія за віком; 2) пенсія по інвалідності внаслідок загального захворювання (у тому числі каліцтва, не пов'язаного з роботою, інвалідності з дитинства); 3) пенсія у зв'язку з втратою годувальника.

За рахунок коштів накопичувальної системи пенсійного страхування, що обліковуються на накопичувальних пенсійних рахунках Накопичувального фонду або на індивідуальних пенсійних рахунках у відповідних недержавних пенсійних фондах - суб'єктах другого рівня системи пенсійного забезпечення, здійснюються такі пенсійні виплати, як **довічні пенсії й одноразова виплата.**

У солідарній системі надаються соціальні послуги за рахунок коштів Пенсійного фонду. До соціальних послуг, передбачених Законом, належить **допомога на поховання пенсіонера**.

Крім того, студенти повинні знати особливості правового статусу суб'єктів солідарної системи, тобто **застрахованих осіб, страхувальників і страховика**.

Основним видом пенсійної виплати у солідарній системі є **пенсія за віком** - це довічна щомісячна виплата, що є основним джерелом засобів існування для осіб, що досягли пенсійного віку і мають **необхідний страховий стаж**. Підкреслимо такі ознаки пенсії за віком, регулярність, систематичність, періодичність, диференційованість розміру залежно від страхового стажу та розміру середнього заробітку, законодавче обмеження мінімального та максимального розміру пенсії, можливість призначення пенсії на загальних та пільгових умовах і інші характерні риси.

Загальні умови призначення пенсії за віком встановлено у статті 26 Закону України "Про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування": **особи мають право на призначення пенсії за віком після досягнення віку 60 років та наявності страхового стажу не менше 15 років**. Підвищення пенсійного віку для жінок з 55 до 60 років, запроваджене ще Законом України "Про заходи щодо законодавчого забезпечення реформування пенсійної системи" № 3668-VI 8 липня 2011 року, здійснюється поетапно, один раз на шість місяців.

Закон передбачає два способи обрахунку **розміру пенсії за віком**. Це дає особі можливість самій обрати спосіб, який забезпечує найбільший розмір пенсії. **Перший спосіб**. Розмір пенсії за віком визначається за формулою $\Pi = Зп \times Кс$, де Π - розмір пенсії, у гривнях; $Зп$ - заробітна плата (дохід) застрахованої особи, визначена відповідно до статті 40 цього Закону, з якої обчислюється пенсія, у гривнях; $Кс$ - коефіцієнт страхового стажу застрахованої особи, визначений відповідно до статті 25 цього Закону. Розмір пенсії за віком, обчислений відповідно до частини першої цієї статті, не обмежується. **Другий спосіб**. За бажанням застрахованої особи частина розміру пенсії за віком за період страхового стажу, **набутого до дня набрання чинності Законом України «Про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування»**, може бути визначена відповідно до **раніше чинного законодавства**, а частина розміру пенсії за період страхового стажу, **набутого після набрання чинності Законом**, - **відповідно до цього Закону**.

Максимальний розмір пенсії (з урахуванням надбавок, підвищень, додаткової пенсії, цільової грошової допомоги, пенсії за особливі заслуги перед Україною, індексації та інших доплат до пенсії, встановлених законодавством, крім доплати до надбавок окремим категоріям осіб, які мають особливі заслуги перед Батьківщиною) не може перевищувати **десяти прожиткових мінімумів, установлених для осіб, які втратили працездатність**.

Мінімальний розмір пенсії за віком за наявності у чоловіків 35 років, а у жінок 30 років страхового стажу

встановлюється в розмірі прожиткового мінімуму для осіб, які втратили працездатність, визначеного законом. У

Закон передбачає механізм підвищення розміру пенсії за віком у разі **відстрочки** часу її призначення. Особі, яка набула право на пенсію за віком, але після досягнення пенсійного віку виявила бажання працювати й одержувати пенсію з більш пізнього віку, пенсія за віком призначається з урахуванням страхового стажу на день звернення за призначенням пенсії з підвищенням розміру пенсії за віком, на такий відсоток: **на 0,5% - за кожний повний місяць страхового стажу після досягнення пенсійного віку у разі відстрочення виходу на пенсію на строк до 60 місяців; на 0,75% - за кожний повний місяць страхового стажу після досягнення пенсійного віку у разі відстрочення виходу на пенсію на строк понад 60 місяців.**

Під пільговим пенсійним забезпеченням потрібно розуміти можливість вийти на пенсію за віком або в більш ранньому віці при загальній незмінній тривалості трудового стажу, або при зниженні вимог до віку і до тривалості страхового стажу. У пункті 2 **Прикінцевих положень** Закону України від 9 липня 2003 року встановлено, що пенсійне забезпечення застрахованих осіб, які працювали або працюють на підземних роботах, на роботах з особливо шкідливими і особливо важкими умовами праці за Списком № 1 та на інших роботах із шкідливими і важкими умовами праці за Списком № 2 виробництв, робіт, професій, посад і показників, затверджених Кабінетом Міністрів України, та за результатами атестації робочих місць, на посадах, що дають право на призначення пенсії за віком на пільгових умовах або за вислугу років, які відповідно до законодавства, що діяло раніше, мали право на пенсію на пільгових умовах або за вислугу років, **здійснюється згідно з окремим законодавчим актом через професійні та корпоративні фонди.** Тимчасово, до прийняття відповідного закону, встановлено умови пільгового пенсійного забезпечення за віком для окремих категорій осіб. Студенти повинні знати дані категорії осіб та вміти визначити основи їх пенсійного забезпечення.

Важливо охарактеризувати умови пенсійного забезпечення за віком осіб, зайнятих на роботах з особливо шкідливими й особливо важкими умовами праці,— за Списком № 1 та на інших роботах із шкідливими і важкими умовами праці за Списком № 2 виробництв, робіт, професій, посад і показників, затверджених Кабінетом Міністрів України, та за результатами атестації робочих місць. Варто наголосити, що **Закон України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо пенсійного забезпечення»** від 2 березня 2015 року суттєво змінив умови пільгового пенсійного забезпечення жінок. **Це стосується підвищення на 5 років пільгового пенсійного віку для жінок та збільшення страхового стажу для осіб, які мають право на пільгову пенсію, а також поетапне підвищення на 5 років страхового стажу, необхідного для призначення пенсії за вислугу років.** При цьому встановлено механізм **поетапного** підвищення пенсійного віку для жінок та страхового стажу. Студенти повинні знати умови пенсійного забезпечення даних категорій осіб, що визначені статтею 13 Закону України «Про пенсійне

забезпечення» від 5 листопада 1991 року. Зокрема, **працівники, зайняті повний робочий день на підземних роботах, на роботах з особливо шкідливими і особливо важкими умовами праці, — за списком №1 виробництв, робіт, професій, посад і показників, затверджуваним Кабінетом Міністрів України, і за результатами атестації робочих місць мають право на пенсійне забезпечення за віком після досягнення 50 років і при стажі роботи для чоловіків не менше 25 років, з них не менше 10 років на зазначених роботах, і для жінок не менше 20 років, з них не менше 7 років 6 місяців на зазначених роботах. Працівники, зайняті повний робочий день на інших роботах із шкідливими і важкими умовами праці, - за списком №2 виробництв, робіт, професій, посад і показників, затверджуваним Кабінетом Міністрів України, і за результатами атестації робочих місць - після досягнення 55 років і при стажі роботи для чоловіків не менше 30 років, з них не менше 12 років 6 місяців на зазначених роботах, і для жінок не менше 25 років, з них не менше 10 років на зазначених роботах.**

Окремими видом пенсійного забезпечення у солідарній системі є пенсія по інвалідності внаслідок загального захворювання.

Пенсії по інвалідності можна визначити як щомісячні грошові виплати непрацездатним з Пенсійного фонду, що призначаються у випадку встановлення медичним органом однієї з трьох груп інвалідності, що потягнула повну чи часткову втрату працездатності.

Пенсії по інвалідності притаманні спільні риси, характерні для інших видів пенсії. Вона призначається на тривалий час або безстроково особам, що втратили працездатність, виплачується щомісяця в грошовій формі, залежить від заробітку й зумовлена трудовою діяльністю людини. За основу пенсії по інвалідності, на відміну від пенсії за віком, узяті чітко виражена непрацездатність громадянина. Це означає, що пенсія по інвалідності призначається тільки в результаті перевірки та оцінки медичним органом стану здоров'я та індивідуальної працездатності людини. Зі встановленням інвалідності зв'язане виникнення права на пенсію.

Зверніть увагу на медичні, соціальні та правові критерії інвалідності. **Інвалідність** у юридичній літературі визначається як засвідчений медичним органом стан здоров'я, при якому громадянин унаслідок хронічного чи захворювання анатомічних дефектів, що викликають стійке, незважаючи на лікування, порушення функцій організму, змушений припинити професійну працю або може трудитися при значній зміні звичайних умов праці. Підставою для встановлення інвалідності є стійке порушення функцій організму, що приводить хворого до необхідності припинити професійну працю чи значно змінити умови праці. До значних змін у роботі відносяться ті, котрі приводять до втрати, зниження кваліфікації або різкого скорочення обсягу трудової діяльності. Тобто чином поняттям “інвалідність” охоплюються медичні, правові та соціальні критерії, що характеризують втрату працездатності. Під працездатністю розуміється здатність організму людини до праці, залежна від стану її здоров'я. Про інвалідність мова йде

тоді, коли розлад функцій організму під впливом хвороби чи внаслідок анатомічного дефекту спричиняють соціальні наслідки —припинення професійної роботи у звичайних чи умовах зміну її, призначення різних видів соціальної допомоги, встановлення пільг.

Інвалідність як категорія непрацездатності має своє законодавче визначення поняття. Так, відповідно до Закону України “Про основи соціальної захищеності інвалідів в Україні” **інвалідом** вважається особа зі стійким розладом функцій організму, зумовленим захворюванням, наслідком травм або уроджених дефектів, що приводить до обмеження життєдіяльності, необхідності соціальної допомоги і захисту.

З’ясуйте порядок установа інвалідності. Встановлення інвалідності проводиться **медико-соціальною експертною комісією (МСЭК)**, функції якої регламентуються спеціальною Інструкцією “Про встановлення груп інвалідності”, затвердженій Міністерством охорони здоров’я України за погодженням з Федерацією профспілок України 28 грудня 1991 р. Направлення хворих на огляд у МСЭК видається лікарсько-консультаційною комісією (ВКК) відповідного лікувально-профілактичної установи Міністерства охорони здоров’я України за місцем проживання чи лікування, що підтверджує стійкий або невідворотний характер захворювання. При визнанні хворого інвалідом інвалідність встановлюється з дня надходження в МСЭК документів, на підставі яких приймається відповідне рішення. У рішенні вказується група і причина інвалідності. Інвалідність класифікується на **три групи**: перша, друга і третя. Диференціація інвалідності по групах є одним зі способів підходу до цього питання як в Україні, так і в деяких зарубіжних країнах, де встановлюється тільки відсоток утрати працездатності. Установлення групи інвалідності залежить від ступеня втрати працездатності. В Інструкції “Про встановлення груп інвалідності” перераховані конкретні анатомічні дефекти і соціальні підстави для встановлення тієї чи іншої групи інвалідності. Встановлення групи інвалідності як юридичного факту має значення для визначення розміру пенсії по інвалідності.

Для пенсійного забезпечення по інвалідності юридичне значення має також причина інвалідності. У деяких випадках для призначення пенсії по інвалідності має юридичне значення час настання інвалідності. Воно вказується в рішенні МСЭК про встановлення групи інвалідності. Законодавством передбачені строки встановлення групи інвалідності. Інвалідність може бути встановлена на **визначені строки** (1—3 роки) чи **безстроково**. Документом про встановлення інвалідності є **акт обстеження інваліда** МСЭК. Такий документ надсилається в районне управління праці та соціальної політики за місцем призначення пенсії та є підставою для розгляду питання про призначення пенсії. Особливу увагу при вивченні даної теми потрібно зосередити на дослідженні видів і розмірів пенсії по інвалідності, а також умови її призначення. Підставою для призначення пенсії по інвалідності є встановлена медичним органом інвалідність. Пенсія по інвалідності призначається з дня встановлення інвалідності, якщо

звернення за нею відбулося не пізніше 3 місяців із дня встановлення інвалідності.

Пенсія по інвалідності призначається в разі настання інвалідності, що спричинила повну або часткову втрату працездатності внаслідок загального захворювання (в тому числі каліцтва, не пов'язаного з роботою, інвалідності з дитинства) за наявності страхового стажу, передбаченого статтею 32 Закону. Пенсія по інвалідності призначається незалежно від того, коли настала інвалідність: у період роботи, до влаштування на роботу чи після припинення роботи. Пенсія по інвалідності від нещасного випадку на виробництві та професійного захворювання призначається відповідно до Закону України "Про загальнообов'язкове державне соціальне страхування від нещасного випадку на виробництві та професійного захворювання, які спричинили втрату працездатності"

Особи, визнані інвалідами, мають право на пенсію по інвалідності, залежно від групи інвалідності, **за наявності відповідного страхового стажу на час настання інвалідності або на день звернення за пенсією.** Тривалість страхового стажу диференційована залежно від **групи інвалідності.** Зокрема, для інвалідів I групи до досягнення особою 25 років включно - 1 рік страхового стажу; від 26 років до досягнення особою 28 років включно - 2 роки і т.д. Для інвалідів II та III груп до досягнення особою 23 років включно - 1 рік страхового стажу; від 24 років до досягнення особою 26 років включно - 2 роки і т.д. Якщо інвалідність настала в період проходження строкової військової служби, то пенсія по інвалідності призначається особі незалежно від наявності страхового стажу.

Пенсія по інвалідності залежно від групи інвалідності призначається в таких розмірах: інвалідам I групи - **100 відсотків пенсії за віком;** інвалідам II групи - **90 відсотків пенсії за віком;** інвалідам III групи - **50 відсотків пенсії за віком.**

Пенсії по інвалідності внаслідок трудового каліцтва або професійного захворювання призначаються і виплачуються Фондом соціального страхування відповідно до Закону України «Про загальнообов'язкове державне соціальне страхування» від 23 вересня 1999 року на підставі **акту розслідування нещасного випадку за формою Н 1 та висновку МСЕК про ступінь втрати працездатності застрахованого.** Правом на таку пенсію користаються особи, що підлягають обов'язковому державному соціальному страхуванню, тобто працюючі на умовах трудового найму на всіх виробництвах незалежно від форм власності і видів підприємств і організацій.

Під пенсією при втраті годувальника розуміються щомісячні виплати з Пенсійного фонду, що призначаються в зв'язку з втратою годувальника непрацездатним членам сім'ї, що знаходились на утриманні померлого годувальника.

Головна особливість пенсії при втраті годувальника полягає в тому, що пенсійне забезпечення членів сім'ї носить похідний характер від права на пенсію іншої особи, що була годувальником. Право на пенсію при втраті

годувальника мають всі сім'ї, чиї годувальники належали до категорій осіб, що підлягали загальнообов'язковому державному соціальному страхуванню.

Пенсія у зв'язку з втратою годувальника призначається **непрацездатним членам сім'ї померлого годувальника, які були найого утриманні, за наявності в годувальника на день смерті страхового стажу, який був би необхідний йому для призначення пенсії по III групі інвалідності**, а в разі смерті пенсіонера або осіб, проходили сткову військову службу, незалежно від тривалості страхового стажу. При цьому дітям пенсія у зв'язку з втратою годувальника призначається незалежно від того, чи були вони на утриманні годувальника.

Потрібно знати умови пенсійного забезпечення у разі втрати годувальника: **1) втрата годувальника, засвідчена у встановленому законом порядку; 2) належність до непрацездатних членів сім'ї; 3) перебування на утриманні у померлого годувальника; 4) наявність у годувальника на день смерті страхового стажу, який був би необхідний йому для призначення пенсії по III групі інвалідності.**

Під терміном “втрата годувальника” розуміється смерть, безвісна відсутність, засвідчені у встановленому порядку органом ДРАЦС чи судом.

Непрацездатними членами сім'ї вважаються: 1) чоловік (дружина), батько, мати, якщо вони є інвалідами або досягли пенсійного віку, передбаченого статтею 26 цього Закону; 2) діти (у тому числі діти, які народилися до спливу 10 місяців з дня смерті годувальника) померлого годувальника, які не досягли 18 років або старші цього віку, якщо вони стали інвалідами до досягнення 18 років. Діти, які навчаються на денній формі навчання у вищих навчальних закладах I—IV рівнів акредитації та професійно-технічних навчальних закладах, до закінчення такими дітьми навчальних закладів, але не довше ніж до досягнення ними 23 років, та діти-сироти — до досягнення ними 23 років незалежно від того, навчаються вони чи ні; 3) чоловік (дружина), а в разі їх відсутності — один із батьків або брат чи сестра, дідусь чи бабуся померлого годувальника незалежно від віку і працездатності, якщо він (вона) не працюють і зайняті доглядом за дитиною (дітьми) померлого годувальника до досягнення нею (ними) 8 років.

До членів сім'ї, які вважаються такими, що були на утриманні померлого годувальника, відносять непрацездатних членів сім'ї, якщо вони: **1) були на повному утриманні померлого годувальника; 2) одержували від померлого годувальника допомогу, що була для них постійним і основним джерелом засобів до існування.**

Усиновлені діти мають право на пенсію у зв'язку з втратою годувальника нарівні з рідними дітьми. Пасинок і падчерка мають право на пенсію у зв'язку з втратою годувальника нарівні з рідними дітьми, якщо вони не одержували аліментів від батьків. Неповнолітні діти, які мають право на пенсію у зв'язку з втратою годувальника, зберігають це право і в разі їх усиновлення.

Пенсія у зв'язку з втратою годувальника призначається в розмірі: **на одного непрацездатного члена сім'ї — 50 % пенсії за віком померлого**

годувальника; на двох та більше непрацездатних членів сім'ї — 100 % пенсії за віком померлого годувальника, що розподіляється між ними рівними частками.

Дітям-сиротам пенсія у зв'язку з втратою годувальника призначається в розмірах, визначених виходячи з розміру пенсії за віком кожного з батьків.

Пенсія у зв'язку з втратою годувальника призначається на весь період, протягом якого член сім'ї померлого годувальника вважається непрацездатним, а членам сім'ї, які досягли пенсійного віку, - довічно. На всіх членів сім'ї, які мають право на пенсію у зв'язку з втратою годувальника, призначається одна спільна пенсія. На вимогу члена сім'ї із загальної суми пенсії виділяється його частка, яка виплачується окремо.

Зверніть увагу і на механізм **обчислення заробітної плати для призначення пенсії**. Так, для обчислення пенсії враховується заробітна плата (дохід) **за весь період страхового стажу починаючи з 1 липня 2000 року**. За бажанням пенсіонера та за умови підтвердження довідки про заробітну плату первинними документами у період до 1 січня 2016 року або в разі, якщо страховий стаж починаючи з 1 липня 2000 року становить менше 60 місяців, для обчислення пенсії також враховується заробітна плата (дохід) за будь-які 60 календарних місяців страхового стажу підряд до 1 липня 2000 року незалежно від перерв.

Механізм обчислення заробітку досить складний. При цьому застосовується декілька формул. Основна формула: $Зп = Зс \cdot (Ск : К)$, де $Зп$ - заробітна плата (дохід) застрахованої особи для обчислення пенсії, у гривнях; $Зс$ - середня заробітна плата працівників, зайнятих у галузях економіки України, за календарний рік, що передує року звернення за призначенням пенсії; $Ск$ — сума коефіцієнтів заробітної плати (доходу) за кожний місяць ($Кз + Кз + Кз + \dots + Кз$); $К$ - кількість місяців страхового стажу, за які розраховано коефіцієнти заробітної плати (доходу) застрахованої особи. Студентам варто знати порядок обчислення середньої заробітної плати, яка враховується при обчисленні пенсії. **$Зс$ - середня заробітна плата (дохід) в Україні, з якої сплачено страхові внески, за три календарні роки, що передують року звернення за призначенням пенсії.**

Важливе і питання щодо порядку призначення та виплати пенсії у солідарній системі. Потрібно знати, що пенсія призначається з **дня звернення за пенсією**. При цьому у законі встановлено випадки, коли пенсія призначається з **більш, раннього строку**: **пенсія за віком** призначається з дня, що настає за днем досягнення пенсійного віку, якщо звернення за пенсією відбулося **не пізніше трьох місяців** з дня досягнення особою пенсійного віку; **пенсія по інвалідності** призначається з дня встановлення інвалідності, якщо звернення за пенсією відбулося **не пізніше трьох місяців** з дня встановлення інвалідності; **пенсія у зв'язку з втратою годувальника** призначається з дня, що настає за днем смерті годувальника, якщо звернення про призначення такого виду пенсії надійшло **протягом 12 місяців з дня смерті годувальника**.

Пенсії **індексуються** відповідно до законодавства про індексацію грошових доходів населення. Крім індексації пенсії, щороку починаючи з 1 березня поточного року у разі, якщо середня заробітна плата (дохід) в Україні, з якої сплачено страхові внески, за минулий рік зросла, здійснюється перерахунок раніше призначених пенсій із застосуванням заробітної плати, з якої призначено (попередньо перераховано) пенсію, підвищеної на коефіцієнт, який відповідає не менш як 20 відсоткам показника зростання середньої заробітної плати (доходу) в Україні, з якої сплачено страхові внески, порівняно з попереднім роком, але не менше зростання рівня інфляції (індексу споживчих цін) за минулий рік. З 1 січня 2016 року у разі збільшення розміру прожиткового мінімуму для осіб, які втратили працездатність, визначеного законом, підвищується розмір пенсії (крім пенсіонерів, які працюють (провадять діяльність, пов'язану з отриманням доходу, що є базою нарахування єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування). Перерахунок пенсії проводиться з дня встановлення нового розміру прожиткового мінімуму. Пенсіонерам, які працюють (провадять діяльність, пов'язану з отриманням доходу, що є базою нарахування єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування), після звільнення з роботи або припинення такої діяльності пенсія перераховується з урахуванням прожиткового мінімуму для осіб, які втратили працездатність, визначеного законом на дату звільнення з роботи або припинення такої діяльності.

У разі, якщо застрахована особа після призначення пенсії продовжувала працювати, перерахунок пенсії проводиться з урахуванням не менш як 24 місяців страхового стажу після призначення (попереднього перерахунку) пенсії незалежно від перерв у роботі. Перерахунок пенсії проводиться із заробітної плати (доходу), з якої обчислена пенсія. **Указані норми не поширюються на пенсіонерів, яким призначено пенсію за вислугу років на умовах, передбачених Законом України "Про пенсійне забезпечення", та які не досягли пенсійного віку, встановленого статтею 26 Закону України від 9 липня 2003 року.**

Особливу увагу зверніть на вивчення порядку звернення за призначенням пенсії, строків її призначення та механізму виплати. Постановою Правління Пенсійного фонду України від 25.11. 2005 року було затверджено Порядок подання та оформлення документів для призначення (перерахунку) пенсій відповідно до Закону України "Про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування". Студенти повинні знати механізм подання документів для оформлення пенсії. строки розгляду документів.

Заява про призначення (перерахунок) пенсії та необхідні документи подаються до територіального органу Пенсійного фонду або до уповноваженого ним органу чи уповноваженій особі в порядку, визначеному правлінням Пенсійного фонду за погодженням із центральним органом виконавчої влади, що забезпечує формування державної політики у сферах трудових відносин, соціального захисту населення, особисто або через представника, який діє на підставі виданої йому довіреності, посвідченої

нотаріально. Днем звернення за призначенням пенсії вважається день прийняття органом, що призначає пенсію, відповідної заяви. До заяви про призначення пенсії за віком додаються такі документи: документ про присвоєння реєстраційного номера облікової картки платника податків або свідоцтво про загальнообов'язкове державне соціальне страхування; документи про стаж, що визначені Порядком підтвердження наявного трудового стажу для призначення пенсій за відсутності трудової книжки або відповідних записів у ній (за період роботи, починаючи з 01 січня 2004 року, структурний підрозділ, відповідальний за ведення персоніфікованого обліку (далі - відділ персоніфікованого обліку), надає структурному підрозділу, відповідальному за призначення пенсії, довідку з бази даних реєстру застрахованих осіб Державного реєстру загальнообов'язкового державного соціального страхування); для підтвердження заробітної плати відділом персоніфікованого обліку надаються індивідуальні відомості про застраховану особу за період з 01 липня 2000 року; документи про місце проживання (реєстрації) особи; документи, які засвідчують особливий статус особи; документ уповноваженого органу Російської Федерації про те, що особі не призначалась пенсія за місцем реєстрації на території Автономної Республіки Крим та м. Севастополя, та особисту декларацію про відсутність громадянства держави-окупанта.

Ознайомтеся зі строками звернення за призначенням пенсії. Заява про призначення пенсії за віком може бути подана застрахованою особою **не раніше ніж за місяць до досягнення пенсійного віку**. Пенсія призначається з дня звернення за пенсією, крім таких випадків, коли пенсія призначається з більш раннього строку: пенсія за віком призначається з дня, що настає за днем досягнення пенсійного віку, якщо звернення за пенсією відбулося **не пізніше трьох місяців з дня досягнення особою пенсійного віку**; пенсія по інвалідності призначається з дня встановлення інвалідності, якщо звернення за пенсією відбулося **не пізніше трьох місяців з дня встановлення інвалідності**; пенсія у зв'язку з втратою годувальника призначається з дня, що настає за днем смерті годувальника, **якщо звернення про призначення такого виду пенсії надійшло протягом 12 місяців з дня смерті годувальника**. Пенсія призначається довічно або на період, протягом якого пенсіонер має право на виплату пенсії.

Посадова особа підприємства, установи, організації зобов'язана не пізніше місяця до дня досягнення працівником пенсійного віку письмово повідомити його про виникнення права на пенсію за віком, у тому числі на пільгових умовах. У 10-денний строк з дня одержання заяви про призначення пенсії посадова особа підприємства, установи, організації оформляє всі необхідні документи і направляє їх до органу, що призначає пенсію, за місцезнаходженням підприємства, установи, організації або передає документи працівнику для їх подачі до органу, що призначає пенсію, за місцем проживання (реєстрації). **Не пізніше 10 днів** після надходження заяви та за наявності документів, необхідних для призначення, перерахунку, переведення з одного виду пенсії на інший та поновлення виплати пенсії

орган, що призначає пенсію, розглядає подані документи та приймає рішення щодо призначення, перерахунку, переведення з одного виду пенсії на інший, поновлення раніше призначеної пенсії без урахування періоду, за який відсутня інформація про сплату страхових внесків до Пенсійного фонду України. Право особи на одержання пенсії установлюється на підставі **всебічного, повного і об'єктивного розгляду** всіх поданих документів органом, що призначає пенсію. Орган, що призначає пенсію, **не пізніше 10 днів** після винесення рішення видає або направляє адміністрації підприємства, установи, організації або особі повідомлення про призначення, відмову в призначенні, перерахунку, переведенні з одного виду пенсії на інший із зазначенням причин відмови та порядку його оскарження. Документом, який підтверджує призначення особі пенсії, є пенсійне посвідчення, що видається органом, що призначає пенсію.

Потрібно знати встановлені законом строки виплати пенсії. Пенсія виплачується **щомісяця** організаціями, що здійснюють виплату і доставку пенсій, у строк **не пізніше 25 числа місяця**, за який виплачується пенсія, виключно в грошовій формі за зазначеним у заяві місцем фактичного проживання пенсіонера в межах України або перераховується на визначений цією особою банківський рахунок у порядку, передбаченому законодавством.

Необхідно знати підстави припинення виплати пенсії. Виплата пенсії за рішенням територіальних органів Пенсійного фонду або за рішенням суду **припиняється**: якщо пенсія призначена на підставі документів, що містять недостовірні відомості; на весь час проживання пенсіонера за кордоном, якщо інше не передбачено міжнародним договором України, згода на обов'язковість якого надана Верховною Радою України; у разі смерті пенсіонера; у разі неотримання призначеної пенсії протягом 6 місяців підряд. Поновлення виплати пенсії здійснюється за рішенням територіального органу Пенсійного фонду **протягом 10 днів** після з'ясування обставин та наявності умов для відновлення її виплати.

Відрахування з пенсії проводяться в установленому законом порядку на підставі судових рішень, ухвал, постанов і вироків (щодо майнових стягнень), виконавчих написів нотаріусів та інших рішень і постанов, виконання яких відповідно до закону провадиться в порядку, встановленому для виконання судових рішень. З пенсії може бути відраховано **не більш як 50 відсотків** її розміру: на утримання членів сім'ї (аліменти), на відшкодування збитків від розкрадання майна підприємств і організацій, на відшкодування пенсіонером шкоди, заподіяної каліцтвом або іншим ушкодженням здоров'я, а також у зв'язку зі смертю потерпілого, на повернення переплачених сум заробітної плати в передбачених законом випадках. З усіх інших видів стягнень може бути відраховано **не більш як 20 відсотків пенсії**.

Контрольні питання та завдання

1. Дайте визначення поняття пенсії за віком.
2. Які умови виникнення права на пенсію за віком?

3. Який порядок обчислення розмірів пенсії за віком?
4. Розкрийте порядок призначення і виплати пенсії за віком.
5. Який порядок перерахунку пенсії за віком?
6. Які Ви знаєте особливості пільгового пенсійного забезпечення за віком окремих категорій працівників?
7. Розкрийте поняття пенсії по інвалідності внаслідок загального захворювання.
8. Які умови призначення пенсії по інвалідності внаслідок загального захворювання Вам відомі?
9. Які розміри пенсії по інвалідності?
10. Розкрийте юридичне значення терміна “втрата годувальника”.
11. Назвіть коло осіб, які мають право на пенсію у разі втрати годувальника.
12. Розкрийте поняття утримання.
13. Які умови призначення пенсії на випадок втрати годувальника Вам відомі?
14. У якому розмірі виплачується пенсія у разі втрати годувальника?
15. Розкрийте механізм визначення заробітної плати для обчислення пенсії у солідарній системі.
16. Які строки звернення за призначенням пенсії у солідарній системі?
17. Наведіть перелік документів, необхідних для призначення пенсії за віком.

ТЕМА 4. ПЕНСІНІ ВИПЛАТИ У НАКОПИЧУВАЛЬНІЙ СИСТЕМІ ПЕНСІЙНОГО СТРАХУВАННЯ ТА У СИСТЕМІ НЕДЕРЖАВНОГО ПЕНСІЙНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ

Вивчення даної теми передбачає аналіз студентами сутності накопичувальної системи пенсійного страхування як окремого самостійного рівня пенсійної системи України. **Накопичувальна система загальнообов'язкового державного пенсійного страхування** базується на засадах накопичення коштів застрахованих осіб у Накопичувальному фонді або у відповідних недержавних пенсійних фондах - суб'єктах другого рівня системи пенсійного забезпечення та здійснення фінансування витрат на оплату договорів страхування довічних пенсій і одноразових виплат на умовах та в порядку, передбачених законом. На даний час питання запровадження другого рівня пенсійної системи України статочно не вирішене. При цьому відповідно до п.9 Прикінцевих положень Закону України “Про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування” прийняття закону про спрямування частини страхових внесків до Накопичувального фонду здійснюється лише після виконання таких **умов**: забезпечення виплати пенсій у солідарній системі в розмірі, передбаченому частиною третьою статті 46 Конституції України; збалансованості бюджету Пенсійного фонду відповідно до міжнародних стандартів бухгалтерського

обліку; створення інституційних компонентів функціонування накопичувальної системи пенсійного страхування, у тому числі: повного впровадження системи персоніфікованого обліку та створення системи автоматизованого звітування щодо стану накопичувальних пенсійних рахунків застрахованих осіб з урахуванням стану пенсійних активів; створення програмно-технічного комплексу для системи збирання страхових внесків до Накопичувального фонду, сумісного з системою електронних переказів банків; прийняття законодавчих актів, необхідних для функціонування накопичувальної системи пенсійного страхування; призначення всіх членів Ради Накопичувального фонду; проведення тендерів та укладання договорів з компаніями з управління активами, зберігачем та аудитором Накопичувального фонду; набуття досвіду роботи системи недержавного пенсійного забезпечення; забезпечення фінансування з державного бюджету втраченої частини страхових коштів у солідарній системі у зв'язку з перерахуванням частини страхових внесків до Накопичувального фонду.

Законом України «Про заходи щодо законодавчого забезпечення реформування пенсійної системи» від 8 липня 2011 року передбачено, що Страхові внески до Накопичувального пенсійного фонду є складовою частиною єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування, сплаченого учасниками накопичувальної системи пенсійного страхування, і підлягають спрямуванню до Накопичувального пенсійного фонду в таких розмірах: **у рік запровадження перерахування - 2 відсотки бази нарахування єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування, встановленого для таких учасників, кожного наступного року - у розмірі, збільшеному на 1 відсоток, до досягнення 7 відсотків і подальшої сплати у зазначеному розмірі.**

Учасник накопичувальної системи пенсійного страхування - фізична особа, яка сплачує страхові внески до накопичувальної системи загальнообов'язкового державного пенсійного страхування та прийняла рішення про спрямування цих внесків до пенсійного фонду - суб'єкта другого рівня у порядку, встановленому Законом України "Про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування"

Згідно зі ст.1 Закону України «Про заходи щодо законодавчого забезпечення реформування пенсійної системи», **учасниками накопичувальної системи загальнообов'язкового державного пенсійного страхування є особи, які підлягають загальнообов'язковому державному пенсійному страхуванню згідно із Законом України "Про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування", яким на дату запровадження перерахування страхових внесків до Накопичувального пенсійного фонду виповнилося не більш як 35 років та які сплачують внески/за яких сплачуються внески до накопичувальної системи пенсійного страхування.**

Іншим суб'єктом накопичувальної системи є Накопичувальний фонд. **Накопичувальний пенсійний фонд** - цільовий позабюджетний фонд, який

акумулює страхові внески застрахованих осіб, що обліковуються на накопичувальних пенсійних рахунках та інвестуються з метою отримання інвестиційного доходу на користь застрахованих осіб, пенсійні активи якого використовуються для оплати договорів страхування довічних пенсій або одноразових виплат застрахованим особам, а у випадках, передбачених Законом, членам їхніх сімей чи спадкоємцям та на інші цілі, передбачені Законом.

Накопичувальний фонд створюється Пенсійним фондом як цільовий позабюджетний фонд. Адміністративне управління Накопичувальним фондом здійснює **виконавча дирекція Пенсійного фонду**. Управління пенсійними активами Накопичувального фонду здійснюється **компаніями з управління активами**.

Кошти накопичувальної системи пенсійного страхування є **власністю учасників накопичувальної системи пенсійного страхування** в сумі, що обліковується на їх накопичувальних пенсійних рахунках в Накопичувальному фонді або на індивідуальних пенсійних рахунках у відповідних недержавних пенсійних фондах - суб'єктах другого рівня системи пенсійного забезпечення.

Особливої уваги заслуговує і питання укладення договорів страхування довічних пенсій. **Договір страхування довічної пенсії укладається між учасником накопичувальної системи пенсійного страхування та страховою організацією відповідно до законодавства про страхову діяльність, після досягнення учасником накопичувальної системи пенсійного страхування віку, передбаченого статтею 26 Закону України «Про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування».**

Для укладення договору страхування довічної пенсії учасник накопичувальної системи пенсійного страхування **подає страховій організації протягом місяця до досягнення віку, передбаченого статтею 26 Закону, заяву за формою, встановленою страховою організацією, та довідку Пенсійного фонду** про суму коштів, облікованих на його накопичувальному пенсійному рахунку в Накопичувальному фонді, або відповідно довідку адміністратора недержавного пенсійного фонду про суму коштів на його індивідуальному пенсійному рахунку у відповідному недержавному пенсійному фонді - суб'єкті другого рівня системи пенсійного забезпечення. Учасник накопичувальної системи пенсійного страхування інформує територіальний орган Пенсійного фонду або адміністратора недержавного пенсійного фонду - суб'єкта другого рівня системи пенсійного забезпечення **про обрану страхову організацію** та подає письмову **заяву** про перерахування зазначеній організації коштів з накопичувальної системи пенсійного страхування. Територіальний орган Пенсійного фонду або адміністратор відповідного недержавного пенсійного фонду - суб'єкта другого рівня системи пенсійного забезпечення **зобов'язаний не пізніше як через три робочих дні після надходження такої заяви надати розпорядження зберігачу щодо перерахування обраних страховій організації коштів учасника накопичувальної**

системи пенсійного страхування. У разі відмови учасника накопичувальної системи пенсійного страхування від укладення такого договору, крім випадків такої відмови у разі відстрочення дати призначення пенсії за віком відповідно до цього Закону, територіальний орган Пенсійного фонду або адміністратор недержавного пенсійного фонду самостійно укладає договір страхування довічної пенсії з установленим періодом на умовах, що є найбільш вигідними для учасника накопичувальної системи пенсійного страхування, із страховою організацією

Потрібно знати види пенсійних виплат, які особа отримуватиме за рахунок коштів накопичувальної системи пенсійного страхування. Зокрема, застрахована особа, яка відповідно до закону є учасником накопичувальної системи пенсійного страхування, має право на отримання **довічної пенсії або одноразової виплати** за рахунок коштів накопичувальної системи пенсійного страхування, що обліковуються на її накопичувальному пенсійному рахунку в Накопичувальному фонді або на індивідуальному пенсійному рахунку у відповідному недержавному пенсійному фонді - суб'єкті другого рівня системи пенсійного забезпечення, **за умови досягнення пенсійного віку**, передбаченого статтею 26 Закону, а в разі відстрочення часу призначення пенсії за віком у період після досягнення такого віку - з дня закінчення строку відстрочення дати призначення пенсії за віком у солідарній системі.

У разі, якщо сума належних учаснику накопичувальної системи пенсійного страхування на момент набуття права на пенсію пенсійних коштів не досягає мінімальної суми коштів, необхідної для оплати договору страхування довічної пенсії, визначеної національною комісією, що здійснює державне регулювання у сфері ринків фінансових послуг, то ця особа (а в разі її смерті - члени її сім'ї чи спадкоємці) має право на отримання **одноразової виплати**. На вимогу учасника накопичувальної системи пенсійного страхування одноразова виплата здійснюється в разі виїзду цієї особи за кордон на постійне місце проживання. Одноразова виплата здійснюється протягом десяти робочих днів з дня надходження заяви та необхідних документів.

Страхова організація, що здійснює виплати довічних пенсій, зобов'язана пропонувати учаснику накопичувальної системи пенсійного страхування такі **види довічних пенсій: довічна пенсія з установленим періодом, довічна обумовлена пенсія, довічна пенсія подружжя.**

Довічна пенсія з установленим періодом - щомісячна виплата, яка здійснюється протягом життя пенсіонера, але не менше ніж протягом десяти років з дня її призначення. У разі смерті пенсіонера право на отримання призначеної довічної пенсії протягом установленого періоду мають спадкоємці, зазначені в договорі страхування довічної пенсії або визначені відповідно до Цивільного кодексу України. **Довічна обумовлена пенсія - щомісячна виплата, яка здійснюється протягом життя пенсіонера.** У разі, якщо загальна сума довічної обумовленої пенсії, виплаченої пенсіонеру на момент смерті, є

меншою, ніж сума, обумовлена в договорі страхування довічної пенсії, різниця коштів між зазначеними сумами виплачується спадкоємцям, зазначеним у договорі страхування довічної пенсії або визначеним відповідно до Цивільного кодексу України. **Довічна пенсія подружжя** - щомісячна виплата, яка здійснюється протягом життя пенсіонера, а після його смерті - його чоловіку (дружині), який (яка) досягли пенсійного віку, протягом їх життя. Учасник накопичувальної системи пенсійного страхування має право вільного вибору одного з видів довічних пенсій. Вид довічної пенсії, обраний учасником накопичувальної системи пенсійного страхування, зазначається в договорі страхування довічної пенсії.

Окремої уваги потребує вивчення сутності системи недержавного пенсійного забезпечення. **Система недержавного пенсійного забезпечення** - це складова частина системи накопичувального пенсійного забезпечення, яка ґрунтується на засадах добровільної участі фізичних та юридичних осіб, крім випадків, передбачених законами, у формуванні пенсійних накопичень з метою отримання учасниками недержавного пенсійного забезпечення додаткових до загальнообов'язкового державного пенсійного страхування пенсійних виплат.

Недержавне пенсійне забезпечення здійснюється:

1) **пенсійними фондами** шляхом укладення пенсійних контрактів між адміністраторами пенсійних фондів та вкладниками таких фондів ;

2) **страховими організаціями** шляхом укладення договорів страхування довічної пенсії з учасниками фонду, страхування ризику настання інвалідності або смерті учасника фонду

3) **банківськими установами** відповідно до цього Закону та законодавства про банківську діяльність шляхом укладення договорів про відкриття пенсійних депозитних рахунків для накопичення пенсійних заощаджень у межах суми, визначеної для відшкодування вкладів Фондом гарантування вкладів фізичних осіб, що встановлюється згідно із законом.

Суб'єктами недержавного пенсійного забезпечення є: недержавні пенсійні фонди; страхові організації, вкладники та учасники пенсійних фондів, учасники накопичувальної системи пенсійного страхування; вкладники пенсійних депозитних рахунків; засновники пенсійних фондів; органи державного нагляду і контролю у сфері недержавного пенсійного забезпечення; адміністратори пенсійних фондів компанії з управління активами аудиторії; особи, які надають консультаційні та агентські послуги.

З'ясуйте особливості правового статусу недержавних пенсійних фондів, їх види та порядок створення. **Недержавний пенсійний фонд** - юридична особа, яка має статус неприбуткової організації (непідприємницького товариства), функціонує та провадить діяльність виключно з метою накопичення пенсійних внесків на користь учасників пенсійного фонду з подальшим управлінням пенсійними активами, а також здійснює пенсійні виплати учасникам зазначеного фонду. **Недержавний пенсійний фонд** -

суб'єкт другого рівня системи пенсійного забезпечення - недержавний пенсійний фонд, який створений та діє відповідно до законодавства про недержавне пенсійне забезпечення, відповідає вимогам закону для отримання ліцензії на надання послуг у накопичувальній системі пенсійного страхування. Недержавне пенсійне забезпечення є для пенсійних фондів **виключним видом діяльності**. За видами пенсійні фонди можуть утворюватися як **відкриті пенсійні фонди, корпоративні пенсійні фонди та професійні пенсійні фонди**. Студенти мають знати особливості створення кожного з цих видів пенсійних фондів, їх засновників та учасників, а також процедуру реєстрації.

При вивченні теми слід знати правову природу й роль пенсійного контракту та пенсійної схеми у системі недержавного пенсійного забезпечення. **Пенсійний контракт** є договором між пенсійним фондом та його вкладником, який укладається від імені пенсійного фонду його адміністратором та згідно з яким здійснюється недержавне пенсійне забезпечення учасника або декількох учасників фонду за рахунок пенсійних внесків такого вкладника. Відповідно до пенсійного контракту **адміністратор зобов'язується** від імені пенсійного фонду: здійснювати недержавне пенсійне забезпечення учасника (учасників) фонду на умовах, визначених законодавством, пенсійною схемою та пенсійним контрактом; забезпечувати ведення персоніфікованого обліку учасників фонду; надавати учасникові фонду інформацію про стан його індивідуального пенсійного рахунку. **Вкладник фонду** за пенсійним контрактом **зобов'язується**: сплачувати на користь учасника (учасників) фонду пенсійні внески у порядку, встановленому законодавством, пенсійною схемою та пенсійним контрактом; відшкодовувати пенсійному фонду збитки, завдані внаслідок порушення вкладником фонду умов законодавства, пенсійної схеми та пенсійного контракту; виконувати інші умови, визначені пенсійним контрактом.

Істотними умовами пенсійного контракту є: дані паспорта громадянина України або паспортних документів іноземця вкладника фонду та реєстраційний номер його облікової картки платника податків; посилення на обрану вкладником фонду пенсійну схему; строк дії пенсійного контракту, умови його зміни та розірвання; порядок розрахунків між пенсійним фондом та учасником фонду у разі дострокового розірвання пенсійного контракту або ліквідації пенсійного фонду; права, обов'язки, відповідальність сторін та порядок розв'язання спорів; розмір пенсійних внесків та умови його зміни.

Пенсійна схема - документ, який визначає умови та порядок недержавного пенсійного забезпечення учасників фонд. Умови та порядок недержавного пенсійного забезпечення, що здійснюється пенсійними фондами, визначаються **пенсійними схемами**, які розробляються з дотриманням вимог Закону про пенсійне страхування та інших нормативно-правових актів з питань недержавного пенсійного забезпечення. Пенсійні схеми та зміни до них підлягають реєстрації в Державній комісії з регулювання ринків фінансових послуг України.

Пенсійна схема повинна відображати: опис всіх видів та умов здійснення пенсійних виплат; порядок визначення розміру пенсійних виплат; порядок та строки сплати пенсійних внесків, у тому числі можливість їх зміни за умовами пенсійного контракту; умови та порядок участі у пенсійній схемі; права та обов'язки вкладника, учасника фонду за даною пенсійною схемою.

Окремої уваги заслуговує питання щодо видів епенсійних виплат у системі недержавного пенсійного забезпечення. **Пенсійна виплата** - грошова виплата учасникові недержавного пенсійного забезпечення або його спадкоємцям, що здійснюється за рахунок накопичених у недержавному пенсійному фонді й облікованих на індивідуальному пенсійному рахунку грошових коштів. Підставами для здійснення пенсійних виплат пенсійними фондами є: 1) досягнення учасником фонду пенсійного віку, визначеного відповідно до Закону; 2) визнання учасника фонду інвалідом; 3) медично підтверджений критичний стан здоров'я (онкозахворювання, інсульт тощо) учасника фонду; 4) виїзд учасника фонду на постійне проживання за межі України; 5) смерть учасника фонду. Пенсійний вік, що визначається учасником фонду, може бути меншим від пенсійного віку, який надає право на пенсію за загальнообов'язковим державним пенсійним страхуванням, **але не більше ніж на 10 років**, якщо інше не визначено законом. Пенсійний вік, що визначається учасником фонду, може бути більшим від пенсійного віку, який надає право на пенсію за загальнообов'язковим державним пенсійним страхуванням.

Пенсійні фонди відповідно до Закону можуть здійснювати такі види пенсійних виплат: **1) пенсія на визначений строк; 2) одноразова пенсійна виплата. Пенсія на визначений строк** - пенсійні виплати, що здійснюються періодично протягом визначеного строку у порядку та у випадках, визначених законом. Виплата пенсії **на визначений строк** здійснюється адміністратором пенсійного фонду: 1) за бажанням учасника фонду, який має право на отримання пенсійних виплат відповідно до його заяви; 2) на вимогу учасника фонду (з дня виникнення у нього права згідно з умовами пенсійного контракту на страхування довічної пенсії, якщо придбання довічного ануїтету може негативно вплинути на розмір пенсійних виплат). **Пенсійна виплата може здійснюватися адміністратором одноразово на вимогу учасника фонду в разі:** медично підтвердженого критичного стану здоров'я (онкозахворювання, інсульт тощо) або настання інвалідності учасника фонду; коли сума належних учаснику фонду пенсійних коштів на дату настання пенсійного віку учасника фонду не досягає мінімального розміру суми пенсійних накопичень, встановленого Державною комісією з регулювання ринків фінансових послуг України; виїзду учасника фонду на постійне проживання за межі України. Пенсійна виплата також здійснюється одноразово спадкоємцям учасника фонду.

ТЕМА 5. ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ СПЕЦІАЛЬНИХ ПЕНСІЙ

У системі пенсійного забезпечення України, крім страхових пенсій, поки що існує особливий вид пенсійних виплат, які здійснюються стосовно окремих категорій громадян. Вони називаються **спеціальними пенсіями**, оскільки право на них, порядок призначення і виплат визначається спеціальним законодавством. Ознаки спеціальних пенсій такі: виплачуються **за рахунок різних джерел**; право на спеціальні пенсії виникає за наявності **спеціального стажу роботи на відповідних посадах**; виплачуються, як правило, **у підвищеному розмірі**, порівняно із страховими пенсіями; умови призначення спеціальних пенсій, їх розміри та категорії осіб, які мають на них право, **визначені спеціальними законами; суб'єктами** одержання спеціальних пенсій є: особи, звільнені з військової служби, особи начальницького і рядового складу органів внутрішніх справ, та деякі інші особи; особи, які виконують обов'язки державної служби; науково-педагогічні працівники; особи, які мають особливі заслуги перед Україною; особи, які постраждали внаслідок Чорнобильської катастрофи; обов'язковою умовою призначення спеціальних пенсій є **звільнення громадянина з посади, яка дає право на таку пенсію**.

Особливої уваги на сучасному етапі заслуговує розгляд питання про пенсійне забезпечення **осіб, звільнених з військової служби**. Умови, норми і порядок пенсійного забезпечення громадян України із числа осіб, які перебували на військовій службі, службі в органах внутрішніх справ, державній пожежній охороні, Державній службі спеціального зв'язку та захисту інформації України, органах і підрозділах цивільного захисту, податковій міліції чи Державній кримінально-виконавчій службі України, та деяких інших осіб визначає Закон України «Про пенсійне забезпечення осіб, звільнених з військової служби та деяких інших осіб» від 9 квітня 1992 року. Студенти повинні пам'ятати, що військовослужбовці, які мають право на пенсію за Законом при наявності встановленої Законом **вислуги** на військовій службі, службі в органах внутрішніх справ і в державній пожежній охороні, службі в Державній службі спеціального зв'язку та захисту інформації України, в органах і підрозділах цивільного захисту, податкової міліції, Державної кримінально-виконавчої служби України мають **право на довічну пенсію за вислугу років**. Військовослужбовці, особи, які мають право на пенсію за Законом, які стали інвалідами за умов, передбачених Законом, набувають **право на пенсію по інвалідності**. Члени сімей військовослужбовців, осіб, які мають право на пенсію за Законом, які загинули чи померли або пропали безвісти, мають право на **пенсію в разі втрати годувальника**. При цьому військовослужбовцям, особам, які мають право на пенсію, які мають право на пенсійне забезпечення, **пенсії призначаються і виплачуються після звільнення їх зі служби**. Студенти

мають звернути увагу, що **пенсіонерам з числа військовослужбовців та осіб, які отримують пенсію, у разі призову їх на військову службу під час часткової чи загальної мобілізації, на особливий період або прийняття на військову службу за контрактом у разі виникнення кризової ситуації, що загрожує національній безпеці, оголошення рішення про проведення мобілізації та (або) введення воєнного стану на строк до закінчення особливого періоду або до оголошення рішення про демобілізацію до Збройних Сил України, інших утворених відповідно до законів України військових формувань, органів та підрозділів цивільного захисту виплата пенсій на час такої служби не припиняється.**

Вивчіть умови пенсійного забезпечення військовослужбовців за вислугу років. Акцентуйте увагу на тому, що пенсія за вислугу років призначається **назалежно від віку**. Закон установлює поетапне підвищення вислуги років для військовослужбовців, залежно від дати народження, **з 20 до до 25 років**, один раз на шість місяців. Згідно зі ст.12 Закону, пенсія за вислугу років призначається:

а) особам офіцерського складу, прапорщикам і мічманам, військовослужбовцям надстрокової служби та військової служби за контрактом, іншим особам, **незалежно від віку**, якщо вони звільнені зі служби:

а) військовослужбовцям **незалежно від віку**, якщо вони звільнені зі служби: наприклад, з 1 жовтня 2015 року по 30 вересня 2016 року і на день звільнення мають вислугу 22 календарних роки та 6 місяців і більше; з 1 жовтня 2020 року або після цієї дати і на день звільнення мають вислугу **25 календарних років і більше**. Розмір пенсії у даному разі становить: **за вислугу 20 років - 50 процентів**, а звільненим у відставку за віком або за станом здоров'я - 55 процентів відповідних сум грошового забезпечення; за кожний рік вислуги **понад 20 років - 3 проценти відповідних сум грошового забезпечення**;

б) військовослужбовцям у разі досягнення ними на день звільнення зі служби **45-річного віку**, за наявності у них страхового стажу **25 років і більше**, з яких *не менше ніж 12 календарних років і 6 місяців* становить військова служба. Розмір пенсії: за страховий стаж **25 років - 50 процентів і за кожний повний рік стажу понад 25 років - 1 процент відповідних сум грошового забезпечення**.

в) військовослужбовцям при досягненні **45-річного віку і за наявності в них вислуги 20 календарних років і більше**, які звільняються з військової служби відповідно до Закону України "Про державні гарантії соціального захисту військовослужбовців, які звільняються зі служби у зв'язку з реформуванням Збройних Сил України, та членів їхніх сімей"- за вислугу **20 років - 50 процентів відповідних сум грошового забезпечення з збільшенням цього розміру на 3 проценти за кожний повний рік вислуги понад 20 років, але не більше ніж 65 процентів відповідних сум грошового забезпечення**;

г) військовослужбовцям, які займали посади льотного складу та плаваючого складу підводних човнів Збройних Сил не менше 20 років, незалежно від віку в разі, якщо вони мають на день звільнення зі служби вислугу 20 років і більше,

Пенсії по інвалідності особам, які мають право на пенсію за Законом, призначаються в разі, **якщо інвалідність настала в період проходження ними служби** або не пізніше трьох місяців після звільнення зі служби, або якщо інвалідність настала пізніше тримісячного терміну після звільнення зі служби, але внаслідок захворювання (травми, поранення, контузії, каліцтва тощо), яке виникло в період проходження військової служби чи під час перебування в полоні або заручником, якщо полонення чи захоплення заручником не було добровільним і особа, яка має право на пенсію, перебуваючи в полоні або заручником, не вчинила злочину проти миру і людства. Залежно від причини інвалідності інваліди з числа військовослужбовців, осіб, які мають право на пенсію за цим Законом поділяються на такі категорії: 1) **інваліди війни** – розмір пенсії становить а) інвалідам війни **I групи - 100 процентів, II групи - 80 процентів, III групи - 60 процентів** відповідних сум грошового забезпечення (заробітку); 2) **інші інваліди з числа військовослужбовців** - I групи - 70 процентів, II групи - 60 процентів, III групи - 40 процентів відповідних сум грошового забезпечення (заробітку).

Пенсії в разі втрати годувальника сім'ям військовослужбовців, осіб, які мають право на пенсію призначаються, **якщо годувальник помер у період проходження служби** або не пізніше 3 місяців після звільнення зі служби чи пізніше цього строку, але внаслідок поранення, контузії, каліцтва або захворювання, одержаних у період проходження служби, а сім'ям пенсіонерів з числа цих військовослужбовців, осіб, які мають право на пенсію за Законом, - якщо годувальник помер у період одержання пенсії або не пізніше 5 років після припинення її виплати. Право на пенсію в разі втрати годувальника мають непрацездатні члени сімей загиблих, померлих або таких, що пропали безвісти військовослужбовців, осіб, які мають право на пенсію, які перебували на їх утриманні. Пенсії в разі втрати годувальника призначаються в таких розмірах:

а) **членам сімей військовослужбовців, осіб, звільнених з військової служби, інших осіб, які мають право на пенсію, які загинули (померли) внаслідок поранення, контузії або каліцтва, одержаних при захисті Батьківщини, ліквідації наслідків Чорнобильської катастрофи або виконанні інших обов'язків військової служби (службових обов'язків), або внаслідок захворювання, пов'язаного з перебуванням на фронті, у партизанських загонах і з'єднаннях та підпільних організаціях і групах, визнаних такими законодавством України, ліквідацією наслідків Чорнобильської катастрофи чи участю у бойових діях у мирний час, які є непрацездатними та перебували**

на утриманні загиблого (померлого) годувальника (при цьому дітям незалежно від того, чи перебували вони на утриманні загиблого (померлого) годувальника), - **70 процентів грошового забезпечення (заробітної плати) загиблого (померлого) годувальника на одного непрацездатного члена сім'ї.** Якщо на утриманні загиблого (померлого) годувальника перебували двоє і більше членів сім'ї, пенсія призначається у розмірі **90 процентів грошового забезпечення (заробітної плати) загиблого (померлого) годувальника, що розподіляється між ними рівними частками, але не менше ніж 40 процентів на кожного непрацездатного члена сім'ї;**

б) сім'ям військовослужбовців, осіб, які мають право на пенсію за Законом, які померли внаслідок каліцтва, одержаного в результаті нещасного випадку, не пов'язаного з виконанням обов'язків військової служби (службових обов'язків), або внаслідок захворювання, пов'язаного з проходженням служби, - 30 процентів заробітку годувальника на кожного непрацездатного члена сім'ї.

При вивченні теми добре з'ясуйте умови пенсійного забезпечення державних службовців. На одержання пенсії державних службовців мають право чоловіки, які досягли віку **62 роки**, та жінки, які досягли пенсійного віку, встановленого статтею 26 Закону України "Про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування", за наявності страхового стажу, необхідного для призначення пенсії за віком у мінімальному розмірі, у тому числі стажу державної служби не менш як **10 років**, та які на час досягнення зазначеного віку працювали на посадах державних службовців, а також особи, які мають не менш як **20 років стажу роботи на посадах, віднесених до категорій посад державних службовців, незалежно від місця роботи на час досягнення зазначеного віку.**

Пенсія державним службовцям призначається в розмірі **60 відсотків суми їх заробітної плати, з якої було сплачено єдиний внесок на загальнообов'язкове державне соціальне страхування**

Зверніть увагу, що тимчасово, у період з 1 квітня 2015 року по 31 грудня 2015 року: особам, на яких поширюється дія Закону про держслужбу (крім інвалідів I та II груп, інвалідів війни III групи та учасників бойових дій, осіб, на яких поширюється дія пункту 1 статті 10 Закону України "Про статус ветеранів війни, гарантії їх соціального захисту", у період роботи на посадах, які дають право на призначення пенсії/щомісячного довічного грошового утримання у порядку та на умовах, передбачених Законом про держслужбу, законами України "Про статус народного депутата України", "Про прокуратуру", "Про судоустрій і статус суддів", пенсії, не виплачуються;

у період роботи на інших посадах/роботах пенсія, призначена особам відповідно до цієї статті (крім інвалідів I та II груп, інвалідів війни III групи та учасників бойових дій, осіб, на яких поширюється дія пункту 1 статті 10 Закону України "Про статус ветеранів війни, гарантії їх соціального захисту"), розмір якої

перевищує **150 відсотків прожиткового мінімуму**, встановленого для осіб, які втратили працездатність, виплачується в розмірі **85 відсотків призначеного розміру**, але не менше **150 відсотків прожиткового мінімуму**, встановленого для осіб, які втратили працездатність.

Максимальний розмір пенсії не може перевищувати **десяти прожиткових мінімумів**, установлених для осіб, які втратили працездатність.

Необхідно знати умови пенсійного забезпечення державних службовців по інвалідності та у разі втрати годувальника.

Закон України «Про прокуратуру» від 14.10.2014 року встановлює норму, що прокурори мають право на пенсійне забезпечення за вислугу років незалежно від віку за наявності на день звернення відповідної вислуги років. при цьому також застосоване поетапне підвищення вислуги років з 20 до 25 років, років і стажу перебування на посаді прокурорсько-слідчого працівника з 10 до 15 років. Зокрема, прокурори мають право на пенсійне забезпечення **за вислугу років незалежно від віку** за наявності на день звернення вислуги років не менше: з 1 жовтня 2015 року по 30 вересня 2016 року - 22 роки 6 місяців, у тому числі стажу роботи на посадах прокурорів не менше 12 років 6 місяців; з 1 жовтня 2020 року і пізніше - 25 років, у тому числі стажу роботи на посадах прокурорів не менше 15 років.

Згідно зі ст. 141 Закону України «Про судоустрій і статус суддів» від 07.07.2010р., судді, який вийшов у відставку, після досягнення **чоловіками віку 62 роки, жінками - пенсійного віку**, встановленого статтею 26 Закону України "Про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування", виплачується **пенсія** на умовах, передбачених статтею 37 Закону України "Про державну службу", або за його **вибором щомісячне довічне грошове утримання**. Щомісячне довічне грошове утримання виплачується судді у розмірі **60 відсотків грошового утримання** судді, який працює на відповідній посаді.

Потрібно знати у мови пенсійного забезпечення **наукових і науково-педагогічних працівників**. Відповідно до ст.24 Закону України «Про наукову і науково-технічну діяльність» від 13.12.1991 року Пенсія науковому (науково-педагогічному) працівнику призначається за наявності страхового стажу, необхідного для призначення пенсії за віком у мінімальному розмірі, **після досягнення чоловіками віку 62 роки за наявності стажу наукової роботи не менш як 20 років, жінками - пенсійного віку**, встановленого статтею 26 Закону України "Про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування", **за наявності стажу наукової роботи не менш як 15 років**. Розмір пенсії становить **60 відсотків** від сум заробітної плати наукового (науково-педагогічного) працівника.

Згідно зі ст. Закону України «Про статус і соціальний захист громадян, які постраждали внаслідок Чорнобильської катастрофи» від 28.01.1991 року, пенсії особам, віднесеним до категорій 1, 2, 3, 4, встановлюються у

вигляді: а) **державної пенсії**; б) **додаткової пенсії за шкodu, заподіяну здоров'ю**, яка призначається після виникнення права на державну пенсію.

Особам, віднесеним до категорії 1, призначається **щомісячна додаткова пенсія за шкodu, заподіяну здоров'ю**, у розмірах: інвалідам І групи - **30 процентів** прожиткового мінімуму для осіб, які втратили працездатність; інвалідам ІІ групи - **20 процентів** прожиткового мінімуму для осіб, які втратили працездатність; інвалідам ІІІ групи, дітям-інвалідам, а також хворим внаслідок Чорнобильської катастрофи на променеву хворобу - **15 процентів** прожиткового мінімуму для осіб, які втратили працездатність.

При вивченні цієї теми потрібно знати умови пенсійного забезпечення **за особливі заслуги перед Україною**. З'ясуйте категорії громадян України, які мають право на даний вид пенсії, та види пенсійного забезпечення, що закріплені Законом України «Про пенсії за особливі заслуги перед Україною» від 01.06.2000 року. Пенсія за особливі заслуги встановлюється як надбавка до розміру пенсії, на яку має право особа згідно із законом, у певних розмірах прожиткового мінімуму, визначеного для осіб, які втратили працездатність. Варто знати і процедуру призначення та виплати даної пенсії.

Контрольні запитання та завдання

1. Які категорії громадян мають право на пенсійне забезпечення за спеціальними законодавчими актами?
2. Які види пенсійного забезпечення передбачені для осіб, звільнених з військової служби?
3. Розкрийте умови пенсійного забезпечення за вислугу років для осіб, звільнених з військової служби.
4. Які умови пенсійного забезпечення державних службовців Вам відомі?
5. Розкрийте умови пенсійного забезпечення прокурорів.
6. Які умови пенсійного забезпечення встановлені для наукових та науково-педагогічних працівників?
7. Які види пенсійного забезпечення встановлені для осіб, що постраждали внаслідок аварії на ЧАЕС?
8. Які категорії громадян мають право на пенсію за особливі заслуги перед Україною?

ТЕМА 6. СТРАХОВІ СОЦІАЛЬНІ ДОПОМОГИ

При вивченні даної теми потрібно акцентувати увагу на умови та види матеріального забезпечення, які надаються у системі різних видів соціального страхування, на фінансову основу виплати страхових допомог.

Закон України «Про загальнообов'язкове державне соціальне страхування» від 23.09.1999р.№1105 визначає правові, фінансові та організаційні засади загальнообов'язкового державного соціального страхування, гарантії працюючих громадян щодо їх соціального захисту у

зв'язку з тимчасовою втратою працездатності, вагітністю та пологами, від нещасного випадку на виробництві та професійного захворювання, охорони життя та здоров'я. Закон закріплює такі види соціального страхування: **у зв'язку з тимчасовою втратою працездатності; від нещасного випадку на виробництві та професійного захворювання, які спричинили втрату працездатності; медичне.**

Грунтовно ознайомтеся з соособливостями правового статусу **Фонду соціального страхування, який є** органом, що здійснює керівництво та управління загальнообов'язковим державним соціальним страхуванням від нещасного випадку, у зв'язку з тимчасовою втратою працездатності та медичним страхуванням, провадить акумуляцію страхових внесків, контроль за використанням коштів, забезпечує фінансування виплат за цими видами загальнообов'язкового державного соціального страхування. Управління Фондом здійснюється на паритетній основі державою, представниками застрахованих осіб і роботодавців. Безпосереднє управління Фондом здійснюють його **правління та виконавча дирекція**. Студенти мають звернути увагу на завдання Фонду, його права, обов'язки та відповідальність.

Потрібно знати права, обов'язки та відповідальність роботодавця як страхувальника, та застрахованих осіб.

За страхуванням у зв'язку з тимчасовою втратою працездатності надаються такі види матеріального забезпечення та соціальних послуг: **допомога по тимчасовій непрацездатності** (включаючи догляд за хворою дитиною); **допомога по вагітності та пологах**; **допомога на поховання**; оплата лікування в реабілітаційних відділеннях санаторно-курортного закладу після перенесених захворювань і травм.

Допомога по тимчасовій непрацездатності надається застрахованій особі у формі матеріального забезпечення, яке повністю або частково компенсує втрату заробітної плати (доходу), у разі настання в неї одного з таких страхових випадків: 1) **тимчасової непрацездатності** внаслідок захворювання або травми, не пов'язаної з нещасним випадком на виробництві; 2) **необхідності догляду за хворою дитиною**; 3) **необхідності догляду за хворим членом сім'ї**; 4) догляду за дитиною віком до трьох років або дитиною-інвалідом віком до 18 років у разі хвороби матері або іншої особи, яка доглядає за цією дитиною; 5) карантину, накладеного органами санітарно-епідеміологічної служби; 5) **тимчасового переведення застрахованої особи** відповідно до медичного висновку на легшу, нижчеоплачувану роботу.

Наголосимо, що допомога по тимчасовій непрацездатності внаслідок захворювання або травми, не пов'язаної з нещасним випадком на виробництві та професійним захворюванням, виплачується Фондом застрахованим особам **починаючи з шостого дня непрацездатності** за весь період до відновлення працездатності або до встановлення медико-соціальною експертною комісією (далі - МСЕК) інвалідності (встановлення іншої групи, підтвердження раніше встановленої групи інвалідності), незалежно від звільнення застрахованої особи в період втрати

працездатності у порядку та розмірах, встановлених законодавством. Оплата перших п'яти днів тимчасової непрацездатності внаслідок захворювання або травми, не пов'язаної з нещасним випадком на виробництві, здійснюється за **рахунок коштів роботодавця**.

Зверніть увагу на умови надання допомоги по тимчасовій непрацездатності та тривалість її виплати. Допомога по тимчасовій непрацездатності **по догляду за хворою дитиною віком до 14 років** виплачується застрахованій особі з першого дня за період, протягом якого дитина за висновком лікаря потребує догляду, **але не більше як за 14 календарних днів** (якщо дитина потребує стаціонарного лікування, виплачується застрахованій особі з першого дня **за весь час її перебування в стаціонарі разом з хворою дитиною**).

Допомога по тимчасовій непрацездатності по догляду за хворим членом сім'ї (крім догляду за хворою дитиною віком до 14 років) надається застрахованій особі з першого дня, **але не більш як за 3 календарні дні**, а у виняткових випадках, з урахуванням тяжкості хвороби члена сім'ї та побутових обставин, - **не більш як за 7 календарних днів**.

Допомога по тимчасовій непрацездатності в разі захворювання матері або іншої особи, яка фактично здійснює догляд за дитиною віком до трьох років або дитиною-інвалідом віком до 18 років, надається застрахованій особі, яка здійснює догляд за дитиною, **з першого дня за весь період захворювання**. У разі **тимчасового переведення** застрахованої особи відповідно до медичного висновку на легшу, нижчеоплачувану роботу цій особі надається допомога по тимчасовій непрацездатності **з першого дня за час такої роботи, але не більш як за два місяці**.

Зверніть увагу на розмір допомоги по тимчасовій непрацездатності. Допомога по тимчасовій непрацездатності виплачується застрахованим особам залежно від страхового стажу в таких розмірах: **60 відсотків** середньої заробітної плати (доходу) - застрахованим *особам, які мають страховий стаж до п'яти років*; **80 відсотків** середньої заробітної плати (доходу) - застрахованим *особам, які мають страховий стаж від п'яти до восьми років*; **100 відсотків** середньої заробітної плати (доходу) - застрахованим *особам, які мають страховий стаж понад вісім років*; **100 відсотків** середньої заробітної плати (доходу) - застрахованим особам, віднесеним до 1-4 категорій осіб, які постраждали внаслідок Чорнобильської катастрофи; одному з батьків або особі, що їх замінює та доглядає хвору дитину віком до 14 років, яка потерпіла від Чорнобильської катастрофи; ветеранам війни та особам, на яких поширюється чинність Закону України "Про статус ветеранів війни, гарантії їх соціального захисту; особам, віднесеним до жертв нацистських переслідувань відповідно до Закону України "Про жертви нацистських переслідувань"; донорам, які мають право на пільгу.

Допомога по вагітності та пологах надається застрахованій особі у формі матеріального забезпечення, яке компенсує втрату

заробітної плати (доходу) за період відпустки у зв'язку з вагітністю та пологами. Допомога по вагітності та пологах застрахованій особі виплачується за весь період відпустки у зв'язку з вагітністю та пологами, тривалість якої становить **70 календарних днів до пологів і 56** (у разі ускладнених пологів або народження двох чи більше дітей - 70) календарних днів після пологів. Жінкам, віднесеним до 1-4 категорій осіб, які постраждали внаслідок Чорнобильської катастрофи, допомога по вагітності та пологах виплачується за 180 календарних днів зазначеної відпустки (90 - до пологів та 90 - після пологів). Допомога по вагітності та пологах виплачується застрахованій особі, яка усиновила дитину **протягом двох місяців з дня її народження**, зазначеного у свідоцтві про народження, за період з дня усиновлення і до **закінчення 56 календарних днів** (70 календарних днів у разі одночасного усиновлення двох і більше дітей, 90 календарних днів - для жінок, віднесених до 1-4 категорій осіб, які постраждали внаслідок Чорнобильської катастрофи). Допомога по вагітності та пологах надається застрахованій особі **у розмірі 100 відсотків середньої заробітної плати (доходу), і не залежить від страхового стажу.**

Допомога на поховання надається у разі смерті застрахованої особи, а також членів сім'ї, які перебували на її утриманні. **у розмірі, що встановлюється правлінням Фонду**, але не менше розміру прожиткового мінімуму, встановленого законом.

У системі соціального страхування **від нещасного випадку на виробництві та професійного захворювання, що спричинили втрату працездатності** страховими виплатами є грошові суми, які Фонд виплачує застрахованому чи особам, які мають на це право, у разі настання страхового випадку. Страховим випадком є **нещасний випадок на виробництві або професійне захворювання**, що спричинили застрахованому професійно зумовлену фізичну чи психічну травму за обставин, зазначених у законі, з настанням яких виникає право застрахованої особи на отримання матеріального забезпечення та/або соціальних послуг.

Зазначені грошові суми складаються із: **страхової виплати втраченого заробітку** (або відповідної його частини) залежно від ступеня втрати потерпілим професійної працездатності (далі - **щомісячна страхова виплата**); 2) **страхової виплати в установлених випадках одноразової допомоги потерпілому** (членам його сім'ї та особам, які перебували на утриманні померлого); **страхової виплати дитині, яка народилася інвалідом внаслідок травмування на виробництві або професійного захворювання її матері під час вагітності**; **страхових витрат на медичну та соціальну допомогу**

Ступінь втрати працездатності потерпілим установлюється МСЕК за участю Фонду соціального страхування від нещасних випадків і визначається у відсотках професійної працездатності, яку мав потерпілий до ушкодження здоров'я. Сума щомісячної страхової виплати встановлюється відповідно до **ступеня втрати професійної працездатності**

та середньомісячного заробітку, що потерпілий мав до ушкодження здоров'я. Якщо внаслідок нещасного випадку або професійного захворювання потерпілий тимчасово втратив працездатність, Фонд фінансує всі витрати на його лікування. Допомога по тимчасовій непрацездатності виплачується в розмірі **100 відсотків середнього заробітку** (оподаткованого доходу). При цьому перші п'ять днів тимчасової непрацездатності оплачуються власником або уповноваженим ним органом за рахунок коштів підприємства, установи, організації.

У разі стійкої втрати професійної працездатності, встановленої МСЕК, Фонд проводить **одноразову страхову виплату потерпілому, розмір якої визначається відповідно до ступеня втрати професійної працездатності, виходячи з 17 розмірів прожиткового мінімуму для працездатних осіб**, встановленого законом на день настання права потерпілого на страхову виплату. У разі якщо при подальших обстеженнях МСЕК потерпілому встановлено інший, вищий ступінь втрати стійкої професійної працездатності з урахуванням іншої професійної хвороби або іншого каліцтва, пов'язаного з виконанням трудових обов'язків, йому провадиться **одноразова виплата, розмір якої визначається відповідно до відсотка, на який збільшено ступінь втрати працездатності, щодо попереднього обстеження МСЕК, виходячи з розрахунку 17 розмірів прожиткового мінімуму для працездатних осіб**, встановленого законом на день настання права потерпілого на страхову виплату.

У разі смерті потерпілого внаслідок нещасного випадку на виробництві виплачується **одноразова допомога його сім'ї у сумі, що дорівнює 100 розмірам прожиткового мінімуму для працездатних осіб**, встановленого законом на день настання права на страхову виплату, та одноразова допомога кожній особі, яка перебувала на його утриманні, а також на його дитину, яка народилася протягом не більше як десятимісячного строку після смерті потерпілого, у сумі, що дорівнює **20 розмірам прожиткового мінімуму для працездатних осіб**, встановленого законом на день настання права на страхову виплату.

Фонд фінансує витрати на медичну та соціальну допомогу, у тому числі на додаткове харчування, придбання ліків, спеціальний медичний, постійний сторонній догляд, побутове обслуговування, протезування, медичну реабілітацію, санаторно-курортне лікування, придбання спеціальних засобів пересування тощо, якщо потребу в них визначено висновками МСЕК та індивідуальною програмою реабілітації інваліда (у разі її складення).

Законом України «Про загальнообов'язкове державне соціальне страхування на випадок безробіття» від 02.03.2000 р. у системі **соціального страхування на випадок безробіття** передбачені такі види страхових виплат: допомога по безробіттю; допомогна на поховання безробітного. Вивчіть умови та порядок призначення даних видів допомог, тривалість їх виплати.

Право на допомогу по безробіттю **залежно від страхового стажу** мають застраховані особи, визнані в установленому порядку безробітними,

страховий стаж яких протягом 12 місяців, що передували реєстрації особи як безробітної, становить не менше ніж шість місяців за даними Державного реєстру загальнообов'язкового державного соціального страхування. Таким застрахованим особам розмір допомоги по безробіттю визначається у відсотках до їх середньої заробітної плати (доходу), визначеної відповідно до порядку обчислення середньої заробітної плати (доходу) для розрахунку виплат за загальнообов'язковим державним соціальним страхуванням, затвердженого Кабінетом Міністрів України, залежно від страхового стажу, але не менше ніж мінімальний розмір допомоги по безробіттю, встановлений правлінням Фонду для цієї категорії осіб: до 2 років - 50 відсотків; від 2 до 6 років - 55 відсотків; від 6 до 10 років - 60 відсотків; понад 10 років - 70 відсотків. Допомога по безробіттю виплачується залежно від тривалості безробіття у відсотках до визначеного розміру: перші 90 календарних днів - 100 відсотків; протягом наступних 90 календарних днів - 80 відсотків; у подальшому - 70 відсотків.

Застраховані особи, визнані в установленому порядку безробітними, які протягом 12 місяців, що передували реєстрації особи як безробітної, за даними Державного реєстру загальнообов'язкового державного соціального страхування мають страховий стаж менше шести місяців або звільнені з останнього місця роботи з підстав, передбачених статтею 37, пунктами 3, 4, 7 і 8 статті 40, статтями 41 і 45 Кодексу законів про працю України, молодь, яка закінчила або припинила навчання у загальноосвітніх, професійно-технічних і вищих навчальних закладах, звільнилася із строкової військової або альтернативної (невійськової) служби і яка потребує сприяння у працевлаштуванні на перше робоче місце у разі реєстрації в установленому порядку відповідних осіб як безробітних, зареєстровані (взяті на облік) внутрішньо переміщені особи, яка не мають документів, необхідних для надання статусу безробітного мають право на допомогу по безробіттю у мінімальному розмірі. Допомога по безробіттю таким особам виплачується у мінімальному розмірі, який установлюється правлінням Фонду

Загальна тривалість виплати допомоги по безробіттю не може перевищувати 360 календарних днів протягом двох років, а для молоді внутрішньо переміщених осіб - 180 календарних днів. Для осіб передпенсійного віку (за 2 роки до настання права на пенсію) тривалість виплати допомоги по безробіттю не може перевищувати 720 календарних днів.

Допомога по безробіттю може виплачуватися одноразово для організації підприємницької діяльності безробітними, які не можуть бути працевлаштовані у зв'язку з відсутністю на ринку праці підходящої роботи, крім молоді, яка припинила навчання або звільнилась з строкової військової служби. Ця допомога виплачується особам, яким виповнилося 18 років, за їх бажанням. Одноразова виплата допомоги по безробіттю для організації безробітним підприємницької діяльності здійснюється у

розмірі допомоги по безробіттю, **нарахованої відповідно у розрахунку на рік.** Одноразова виплата допомоги по безробіттю для організації безробітним підприємницької діяльності здійснюється **протягом 14 днів після дня здійснення державної реєстрації юридичної особи, фізичної особи - підприємця.**

Допомога на поховання у разі смерті безробітного або особи, яка перебувала на його утриманні, виплачується особам, які здійснювали поховання, у розмірі прожиткового мінімуму.

Контрольні питання та завдання

1. Розкрийте правовий статус Фонду соціального страхування.
2. Які види матеріального забезпечення передбачено за соціальним страхуванням у зв'язку з тимчасовою втратою працездатності?
3. Назвіть страхові випадки, які є підставою для надання допомоги по тимчасовій непрацездатності.
4. Який розмір допомоги по тимчасовій непрацездатності?
5. Які умови призначення допомоги по вагітності та пологах?
6. Які страхові виплати передбачені за соціальним страхуванням від нещасного випадку на виробництві та професійного захворювання, що спричинили втрату працездатності?
7. Назвіть умови призначення та розмір допомоги по безробіттю.

ТЕМА 7. ДЕРЖАВНА СОЦІАЛЬНА ДОПОМОГА

Вивчаючи дану тему, зверніть увагу, що державні соціальні допомоги фінансуються за рахунок коштів державного або місцевого бюджетів. Вони надаються з метою матеріальної підтримки осіб, доходи яких нижче від прожиткового рівня або частково компенсують витрати, що їх понесла особа у зв'язку з настанням соціального ризику. Основним джерелом виплати є **кошти Державного бюджету чи місцевих бюджетів; законодавче визначення суб'єктів, які мають право на допомоги, нормативне визначення умов та порядку надання; метою надання є матеріальна підтримка або компенсація витрат, пов'язаних з настанням соціального ризику; розмір допомог, як правило, співвідноситься з величиною прожиткового мінімуму або гарантованим забезпеченням такого мінімуму; адресний характер.**

Потрібно знати види державних соціальних допомог: державні соціальні допомоги особам, які не мають права на пенсію, та інвалідам; допомога малозабезпеченим сім'ям; допомоги дітям-інвалідам та інвалідам з дитинства; допомога на догляд за інвалідами внаслідок психічного захворювання; державні допомоги сім'ям з дітьми; субсидії на оплату житлово-комунальних послуг; державна допомога на поховання.

Відповідно до Закону України «Про державну соціальну допомогу інвалідам з дитинства та дітям-інвалідам» від 16.11.2000 року, право на державну соціальну допомогу **мають інваліди з дитинства і діти-інваліди віком до 18 років.** Державна соціальна допомога призначається у таких розмірах: **інвалідам з дитинства I групи - 100 відсотків прожиткового**

мінімуму для осіб, які втратили працездатність; **інвалідам з дитинства II групи** - 80 відсотків прожиткового мінімуму для осіб, які втратили працездатність; **інвалідам з дитинства III групи** - 60 відсотків прожиткового мінімуму для осіб, які втратили працездатність; **на дітей-інвалідів віком до 18 років** - 70 відсотків прожиткового мінімуму для осіб, які втратили працездатність. Державна соціальна допомога інвалідам з дитинства призначається **на весь час інвалідності**, встановленої органами медико-соціальної експертизи. На дітей-інвалідів державна соціальна допомога призначається на строк, зазначений у медичному висновку, який видається у порядку, встановленому центральним органом виконавчої влади, що забезпечує формування державної політики у сфері охорони здоров'я, але не більш як по місяць досягнення дитиною-інвалідом 18-річного віку.

Заява про призначення державної соціальної допомоги подається інвалідом з дитинства **до управління праці та соціального захисту населення за місцем проживання**. До заяви про призначення державної соціальної допомоги повинні бути додані документи про вік і місце проживання інваліда з дитинства або дитини-інваліда, документи про місце проживання батьків, усиновителів, опікуна або піклувальника, який подав заяву, а також довідка медико-соціальної експертизи або медичний висновок, видані у встановленому порядку. Державна соціальна допомога інвалідам з дитинства або на дітей-інвалідів віком до 18 років призначається місцевою державною адміністрацією, а виплата щомісячно.

Окремим видом державної допомоги цього виду є **допомога малозабезпечій особі**.

Відповідно до Закону України «Про державну соціальну допомогу особам, які не мають права на пенсію, та інвалідам» від 18.05.2004 року державна соціальна допомога призначається особі, яка: 1) **визнана інвалідом** в установленому порядку; 2) є **інвалідом I групи**, середньомісячний сукупний дохід якого **не перевищує 115 відсотків прожиткового мінімуму** для осіб, які втратили працездатність;

Розмір державної соціальної допомоги інвалідам встановлюється виходячи з розміру прожиткового мінімуму для осіб, які втратили працездатність: інвалідам I групи - **100 відсотків**; інвалідам II групи - **80 відсотків**; інвалідам III групи - **60 відсотків**;

Зверніть увагу на умови призначення допомоги на догляд. **Державна соціальна допомога на догляд призначається**: інвалідам війни з числа військовослужбовців; особам, які належать до інвалідів війни відповідно до статті 7 Закону України "Про статус ветеранів війни, гарантії їх соціального захисту"; особам, яким призначено пенсії за вислугу років відповідно до Закону України "Про пенсійне забезпечення осіб, звільнених з військової служби та деяких інших осіб"; самотнім малозабезпеченим особам; малозабезпеченим інвалідам I групи.

Приділіть увагу умовам призначення допомоги малозабезпеченим сім'ям. **Державна соціальна допомога малозабезпеченим сім'ям** – щомісячна допомога, яка надається малозабезпеченим сім'ям у грошовій

формі в розмірі, що залежить від величини середньомісячного сукупного доходу сім'ї. Згідно із Законом України «Про державну соціальну допомогу малозабезпеченим сім'ям» від 01.06.2000 р., **малозабезпеченою є сім'я, яка з поважних або незалежних від неї причин має середньомісячний сукупний дохід нижчий від прожиткового мінімуму для сім'ї. Прожитковий мінімум для сім'ї - це** визначена для кожної сім'ї залежно від її складу сума прожиткових мінімумів, розрахованих та затверджених відповідно до Закону України "Про прожитковий мінімум" для осіб, які відносяться до основних соціальних і демографічних груп населення.

А тепер постарайтеся засвоїти процедуру звернення за призначенням допомоги. Заява про надання державної соціальної допомоги подається уповноваженим представником сім'ї до місцевої державної адміністрації або до виконавчого комітету сільської, селищної ради. До заяви про надання державної соціальної допомоги додаються: документ, що засвідчує особу; довідка про склад сім'ї; декларація про доходи та майно осіб, які входять до складу сім'ї; довідка про наявність та розмір земельної частки (паю).

Розмір державної соціальної допомоги визначається **як різниця між прожитковим мінімумом для сім'ї та її середньомісячним сукупним доходом**, який обчислюється за методикою, встановленою центральним органом виконавчої влади, що забезпечує формування державної політики у сферах трудових відносин, соціального захисту населення, але цей розмір **не може бути більшим ніж 75 відсотків прожиткового мінімуму для сім'ї**. До стабілізації економічного становища в Україні розмір державної соціальної допомоги визначається з **урахуванням рівня забезпечення прожиткового мінімуму**. Державна соціальна допомога призначається **на шість місяців**.

Розмір державної соціальної допомоги **збільшується на кожну дитину віком до 13 років на 250 гривень, на кожну дитину віком від 13 до 18 років - на 500 гривень**. Максимальний розмір державної соціальної допомоги з урахуванням збільшення її розміру на кожну дитину, яка входить до складу малозабезпеченої сім'ї, **не може перевищувати прожитковий мінімум для сім'ї**.

Особливої уваги потребує з'ясування порядку надання державної допомоги **сім'ям з дітьми**, який визначає Закон України «Про державну допомогу сім'ям з дітьми» від 21.11.1992 року. Законом визначає такі види державної допомоги сім'ям з дітьми: допомога у зв'язку з вагітністю та пологами; допомога при народженні дитини; допомога при усиновленні дитини; допомога по догляду за дитиною до досягнення нею трирічного віку; допомога на дітей, над якими встановлено опіку чипіклування; допомога на дітей саодиноким матерям. Постановою КМУ від 27 грудня 2001 р. №1751 затверджено Порядок призначення і виплати державної допомоги сім'ям з дітьми.

Право на державну допомогу у зв'язку з вагітністю та пологами мають за цим Законом усі жінки (у тому числі неповнолітні), **які не застраховані в системі загальнообов'язкового державного соціального страхування**. Підставою для призначення жінкам допомоги у зв'язку з

вагітністю та пологами є видана в установленому порядку **довідка лікувального закладу встановленого зразка**. Допомога у зв'язку з вагітністю та пологами призначається, якщо звернення за нею надійшло не пізніше шести місяців з дня закінчення відпустки у зв'язку з вагітністю та пологами, і виплачується жінкам за весь період відпустки, тривалість якої становить **70 календарних днів до пологів і 56 (у разі ускладнених пологів або народження двох чи більше дітей - 70) календарних днів після пологів**. Допомога у зв'язку з вагітністю та пологами **надається у розмірі 100 відсотків** середньомісячного доходу (стипендії, грошового забезпечення, допомоги по безробіттю тощо) жінки, але **не менше 25 відсотків** від розміру встановленого законом прожиткового мінімуму для працездатної особи із розрахунку на місяць.

Допомога при народженні дитини надається одному з батьків дитини (опікуну), який постійно проживає разом з дитиною. Допомога батькам при народженні дитини призначається на підставі **свідоцтва про народження дитини**. Для призначення допомоги при народженні дитини до органу праці та соціального захисту населення за умови пред'явлення паспорта або іншого документа, що посвідчує особу, та свідоцтва про народження дитини подається одним з батьків (опікуном), з яким постійно проживає дитина, **заява** за формою, встановленою центральним органом виконавчої влади, що забезпечує формування державної політики у сферах трудових відносин, соціального захисту населення, та **копія свідоцтва про народження дитини**. Даний перелік документів є вичерпним.

Допомога при народженні дитини призначається у розмірі **41280 гривень**. Виплата допомоги здійснюється одноразово у сумі **10320 гривень**, решта суми допомоги виплачується протягом наступних 36 місяців рівними частинами у порядку, встановленому Кабінетом Міністрів України. Особам, які на 30 червня 2014 року мали право на отримання допомоги при народженні дитини у розмірі, встановленому на першу дитину, після досягнення дитиною двох років на наступні 12 місяців призначається **щомісячна допомога у розмірі 130 гривень**, у порядку, встановленому Кабінетом Міністрів України.

Право на **допомогу при усиновленні дитини** має особа, яка є громадянином України, постійно проживає на її території та усиновила дитину з числа дітей-сиріт або дітей, позбавлених батьківського піклування (якщо усиновлювачами є подружжя - один з них на їх розсуд). Допомога призначається на підставі рішення про усиновлення дитини у розмірі, встановленому для виплати **допомоги при народженні дитини**.

Допомога на дітей, над якими встановлено опіку чи піклування, призначається особам, призначеним в установленому законом порядку опікунами чи піклувальниками дітей, які позбавлені батьківського піклування. Така допомога вважається власністю дитини і призначається на підставі **рішення про встановлення опіки чи піклування**. Допомога на

дітей, над якими встановлено опіку чи піклування, надається у розмірі, що становить два прожиткових мінімуми для дитини відповідного віку.

Право на допомогу на дітей одиноким матерям мають одинокі матері (які не перебувають у шлюбі), одинокі усиновлювачі, якщо у свідоцтві про народження дитини або документі про народження дитини, виданому компетентними органами іноземної держави, за умови його легалізації в установленому законодавством порядку (рішенні про усиновлення дитини), відсутній запис про батька (матір) або запис про батька (матір) проведено в установленому порядку органом державної реєстрації актів цивільного стану за вказівкою матері (батька, усиновлювача) дитини. Допомога на дітей одиноким матерям, одиноким усиновлювачам, матері (батьку) у разі смерті одного з батьків, які мають дітей віком до 18 років (якщо діти навчаються за денною формою навчання у загальноосвітніх, професійно-технічних, а також вищих навчальних закладах I-IV рівнів акредитації, - до закінчення такими дітьми навчальних закладів, але не довше ніж до досягнення ними 23 років), надається у розмірі, що дорівнює різниці між 50 відсотками прожиткового мінімуму для дитини відповідного віку та середньомісячним сукупним доходом сім'ї в розрахунку на одну особу за попередні шість місяців, але не менше 30 відсотків прожиткового мінімуму для дитини відповідного віку.

Зверніть увагу на порядок призначення і виплати допомоги державної соціальної допомоги особам, які не мають права на пенсію, та інвалідам, а також надання державної соціальної допомоги на догляд. **Державна соціальна допомога особам, які не мають права на пенсію, та інвалідам** - щомісячна державна допомога, що надається у грошовій формі особам, які не мають права на пенсію, та інвалідам. Відповідно до Закону України «Про державну соціальну допомогу особам, які не мають права на пенсію, та інвалідам» від 18.05.2004р. **особою, яка не має права на пенсію**, вважається особа, яка досягла віку **63 років та не має права на пенсію** відповідно до чинного законодавства. Відповідно до ст.3 Закону призначаються такі види державної соціальної допомоги: **державна соціальна допомога особам, які не мають права на пенсію, та інвалідам**; **державна соціальна допомога на догляд**.

Варто звернути увагу на те, що державна соціальна допомога призначається особі, яка: **досягла віку**, встановленого Законом та **не має права на пенсію** відповідно до чинного законодавства або **визнана інвалідом** в установленому порядку; 2) **не одержує пенсію або соціальні виплати**, що призначаються для відшкодування шкоди, заподіяної ушкодженням здоров'я на виробництві, передбачені Законом України "Про загальнообов'язкове державне соціальне страхування" ; є **малозабезпеченою особою**; є **інвалідом I групи**, середньомісячний сукупний дохід якого **не перевищує 115 відсотків прожиткового мінімуму** для осіб, які втратили працездатність.

Розмір державної соціальної допомоги особам, які не мають права на пенсію, та інвалідам встановлюється виходячи з розміру прожиткового мінімуму для осіб, які втратили працездатність: жінкам, яким **присвоєно звання "Мати-героїня", - 100 відсотків; священнослужителям, церковнослужителям та особам, які протягом не менше десяти років до введення в дію Закону України "Про свободу совісті та релігійні організації" займали виборні або за призначенням посади у релігійних організаціях, офіційно визнаних в Україні та легалізованих згідно з законодавством України, за наявності архівних документів відповідних державних органів та релігійних організацій або показань свідків, які підтверджують факт такої роботи, - 50 відсотків; особам, які досягли віку, встановленого Законом, - 30 відсотків.**

Контрольні питання та завдання

1. Які види державних соціальних допомог Вам відомі?
2. Які особи мають право на державну соціальну допомогу інвалідам з дитинства та дітям-інвалідам і який її розмір?
3. Яким категоріям осіб передбачено надання допомоги на догляд?
4. Дайте визначення поняття малозабезпеченої сім'ї.
5. Які види державної допомоги встановлені законом сім'ям з дітьми?
6. Розкрийте порядок призначення та розмір доомоги при народженні дитини.
7. Які умови надання допомоги на дітей одиноким матерям?
8. Розкрийте зміст поняття «особа, яка не має права на пенсію».

ТЕМА 8. СОЦІАЛЬНЕ ОБСЛУГОВУВАННЯ

Вивчаючи дану тему, з'ясуйте для себе поняття соціальних послуг, їх види та форми надання. Закон України «Про соціальні послуги» від 19.06.2003 р. визначає **соціальне обслуговування** як систему соціальних заходів, яка передбачає сприяння, підтримку і послуги, що надають соціальні служби окремим особам чи групам населення для подолання або пом'якшення життєвих труднощів, підтримки їх соціального статусу та повноцінної життєдіяльності. **Соціальні послуги** - комплекс заходів з надання допомоги особам, окремим соціальним групам, які перебувають у складних життєвих обставинах і не можуть самотійно їх подолати, з метою розв'язання їхніх життєвих проблем.

Основними формами надання соціальних послуг є **матеріальна допомога та соціальне обслуговування.** Матеріальна допомога надається особам, що знаходяться у складній життєвій ситуації, у вигляді грошової або натуральної допомоги: продуктів харчування, засобів санітарії і особистої гігієни, засобів догляду за дітьми, одягу, взуття та інших предметів першої необхідності, палива, а також технічних і допоміжних засобів реабілітації.

Соціальне обслуговування здійснюється: за місцем проживання особи (вдома); у стаціонарних інтернатних установах та закладах; у

реабілітаційних установах та закладах; в установах та закладах денного перебування; в установах та закладах тимчасового або постійного перебування; у територіальних центрах надання соціальних послуг; в інших закладах соціальної підтримки (догляду).

Потрібно знати **види соціальних послуг**: соціально-побутові послуги; психологічні послуги; соціально-педагогічні послуги; соціально-медичні послуги; соціально-економічні послуги; юридичні послуги; послуги з працевлаштування; інформаційні послуги; інші соціальні послуги.

Право на отримання соціальних послуг мають громадяни України, а також іноземці та особи без громадянства, які проживають в Україні на законних підставах та перебувають у складних життєвих обставинах, у тому числі особи, на яких поширюється дія Закону України "Про біженців та осіб, які потребують додаткового або тимчасового захисту". **Суб'єктами**, що надають соціальні послуги, є підприємства, установи, організації та заклади незалежно від форми власності та господарювання, фізичні особи - підприємці, які відповідають критеріям діяльності суб'єктів, що надають соціальні послуги, а також фізичні особи, які надають соціальні послуги. Соціальні послуги можуть надаватися як за **плату, так і безоплатно**. Соціальні послуги державними та комунальними суб'єктами, а також іншими суб'єктами, що надають соціальні послуги із залученням бюджетних коштів, у обсягах, визначених державними стандартами соціальних послуг, безоплатно надаються: **громадянам, які не здатні до самообслуговування** у зв'язку з похилим віком, хворобою, інвалідністю і не мають рідних, які повинні забезпечити їм догляд і допомогу; **громадянам, які перебувають у складних життєвих обставинах** у зв'язку із безробіттям і зареєстровані в державній службі зайнятості як такі, що шукають роботу, бездомністю, стихійним лихом, катастрофами, особам, яких визнано біженцями або особами, які потребують додаткового захисту, якщо середньомісячний дохід цих осіб нижчий, ніж встановлений прожитковий мінімум; дітям та молоді, які знаходяться у складній життєвій ситуації у зв'язку з інвалідністю, хворобою, сирітством, безпритульністю, малозабезпеченістю, конфліктами і жорстоким ставленням у сім'ї. Соціальні послуги понад обсяги, визначені державними стандартами, надаються за плату.

Особливу увагу потрібно приділити правовому регулюванню **волонтерської діяльності** в Україні. Це надзвичайно важлива ланка у системі сучасної підтримки Збройних Сил України, військовослужбовців, які беруть участь у зоні проведення АТО та інших категорій населення. Згідно Закону України «Про волонтерську діяльність» від 19.04.2011р. **волонтерська діяльність - добровільна, соціально спрямована, неприбуткова діяльність, що здійснюється волонтерами шляхом надання волонтерської допомоги. Волонтерська допомога - роботи та послуги, що безоплатно виконуються і надаються волонтерами** Волонтерська діяльність є **формою благодійної діяльності** і ґрунтується на принципах законності, гуманності, рівності, добровільності, безоплатності,

неприбутковості. **Волонтером** є фізична особа, яка добровільно здійснює соціально спрямовану неприбуткову діяльність шляхом надання волонтерської допомоги.

Волонтери надають волонтерську допомогу на базі організації чи установи, яка залучає до своєї діяльності волонтерів, на підставі **договору про провадження волонтерської діяльності**, укладеного з такою організацією чи установою, або без такого договору. Волонтери можуть надавати волонтерську допомогу індивідуально, при цьому вони зобов'язані повідомляти отримувачів волонтерської допомоги про те, що вони не співпрацюють з організаціями та установами, що залучають до своєї діяльності волонтерів. **Отримувачами** волонтерської допомоги є фізичні та юридичні особи, що є неприбутковими організаціями, які отримують таку допомогу.

При вивченні системи соціальних послуг зверніть увагу на особливості соціального захисту **бездомних осіб і безпритульних дітей**. Правові основи реалізації даними категоріями осіб своїх прав і свобод визначає закон України «Про основи соціального захисту бездомних осіб і безпритульних дітей» від 2 червня 2005 р. Студенти повинні знати, що **бездомна особа** - особа, яка перебуває у соціальному становищі бездомності. До бездомних осіб належать безпритульні особи та особи, які мають притулок. Безпритульна особа - повнолітня особа, яка проживає на вулиці, в парках, підвалах, під'їздах будинків, на горищах, об'єктах незавершеного будівництва, в інших місцях, непризначених та непридатних для проживання, у тому числі жилих приміщеннях, що перебувають в аварійному стані. **Безпритульні діти** - діти, які були покинуті батьками, самі залишили сім'ю або дитячі заклади, де вони виховувалися, і не мають певного місця проживання. **Реінтеграцією** бездомних осіб і безпритульних дітей - процес повернення бездомних осіб і безпритульних дітей до життя в суспільстві як повноправних його членів.

Запам'ятайте, що суб'єктами, які забезпечують реінтеграцію бездомних осіб, можуть надаватися такі послуги: **тимчасовий притулок, соціальні, медичні, юридичні, освітні, реабілітаційні**. Закладами соціального захисту для бездомних осіб є: будинок нічного перебування; центр реінтеграції бездомних осіб; соціальний готель; інші заклади, що надають послуги бездомним особам. Закладами соціального захисту для безпритульних дітей є: притулок для дітей служби у справах дітей; центр соціально-психологічної реабілітації дітей; соціально-реабілітаційний центр (дитяче містечко).

Треба зупинитися на вивченні системи **реабілітаційних послуг інвалідам**. Відповідно до Закону України «Про реабілітацію інвалідів в Україні» від 06.10.2005 р., **реабілітація інвалідів** - система медичних, психологічних, педагогічних, фізичних, професійних, трудових, фізкультурно-спортивних, соціально-побутових заходів, спрямованих на надання особам допомоги у відновленні та компенсації порушених або втрачених функцій організму для досягнення і підтримання соціальної та

матеріальної незалежності, трудової адаптації та інтеграції в суспільство, а також забезпечення інвалідів технічними та іншими засобами реабілітації і виробами медичного призначення. **Реабілітаційними** є послуги, спрямовані на відновлення оптимального фізичного, інтелектуального, психічного і соціального рівня життєдіяльності особи з метою сприяння її інтеграції в суспільство.

Відповідно до Державної типової програми реабілітації інвалідів можуть здійснюватися такі **види реабілітаційних заходів** щодо інвалідів, дітей-інвалідів: медичні, фізичні; психологічні; професійні; трудові; психолого-педагогічні; фізкультурно-спортивні; Основними **формами** реабілітаційних заходів є: **надання реабілітаційних послуг; забезпечення технічними та іншими засобами реабілітації, виробами медичного призначення; матеріальне забезпечення.**

Індивідуальна програма реабілітації інваліда розробляється відповідно до Державної типової програми реабілітації інвалідів для повнолітніх інвалідів - медико-соціальною експертною комісією, для дітей-інвалідів - лікарсько-консультативними комісіями лікувально-профілактичних закладів. Визначення конкретних обсягів, методів і термінів проведення реабілітаційних заходів, які повинні бути здійснені щодо інваліда, дитини-інваліда, кошторис витрат за рахунок бюджетних коштів чи загальнообов'язкового державного соціального страхування, а також контроль за виконанням індивідуальної програми реабілітації інваліда в межах своїх повноважень здійснюють медико-соціальні експертні комісії (лікарсько-консультативні комісії лікувально-профілактичних закладів - щодо дітей-інвалідів), місцева державна адміністрація, служби зайнятості, реабілітаційні установи, розпорядники відповідних коштів. Індивідуальна програма реабілітації інваліда **обов'язкова для виконання** органами виконавчої влади, органами місцевого самоврядування, реабілітаційними установами, підприємствами, установами, організаціями, в яких працює або перебуває інвалід, дитина-інвалід, незалежно від їх відомчої підпорядкованості, типу і форми власності. Для отримання реабілітаційних послуг, визначених індивідуальною програмою реабілітації інваліда, в реабілітаційній установі державної або комунальної форми власності інвалід, законний представник дитини-інваліда повинен звернутися з письмовою заявою до місцевої державної адміністрації за місцем проживання.

Фінансування заходів з реабілітації інвалідів, дітей-інвалідів, витрат на утримання реабілітаційних установ здійснюється за рахунок коштів державного та місцевих бюджетів, цільових страхових фондів, засновників реабілітаційних установ, добровільних пожертвувань та інших джерел, передбачених законом. Щорічно при формуванні державного і місцевих бюджетів визначаються видатки на реалізацію індивідуальних програм реабілітації інвалідів, дітей-інвалідів, а також на функціонування реабілітаційних установ - для відповідних розпорядників коштів.

Контрольні запитання та завдання

1. Дайте визначення поняття «соціальні послуги».
2. Які види соціальних послуг Вам відомі?
3. Розкрийте правові основи здійснення волонтерської діяльності в Україні.
4. Які форми реінтеграції бездомних осіб і безпритульних дітей Ви знаєте?
5. Назвіть заклади соціального захисту для бездомних осіб і безпритульних дітей.
6. Розкрийте види реабілітаційних послуг інвалідам.

Питання до іспиту з курсу «Право соціального захисту»

1. Поняття права соціального захисту.
2. Сутність соціального забезпечення та його поняття.
3. Функції права соціального захисту.
4. Організаційно-правові форми і види соціального забезпечення
5. Предмет права соціального захисту.
6. Місце права соціального захисту у системі права України.
7. Метод права соціального захисту та його ознаки.
8. Система права соціального захисту.
9. Поняття та види джерел права соціального захисту.
10. Конституція України як основне джерело права соціального захисту.
11. Акти міжнародно-правового регулювання соціального захисту.
12. Закони України як джерела права соціального захисту.
13. Підзаконні акти у системі джерел права соціального захисту.
14. Акти Конституційного суду України та судової практики у правовому регулюванні соціально-забезпечувальних відносин.
15. Поняття принципів права соціального захисту, їх класифікація та значення.
16. Галузеві принципи права соціального захисту та їх зміст.
17. Конституційні (основні) принципи права соціального захисту.
18. Поняття і система правовідносин у сфері соціального захисту.
19. Суб'єкти правовідносин у сфері соціального захисту.
20. Об'єкти правовідносин у сфері соціального захисту.
21. Зміст правовідносин у сфері соціального захисту
22. Матеріальні правовідносини у сфері соціального захисту.
23. Процедурні правовідносини у сфері соціального захисту.
24. Процесуальні правовідносини у сфері соціального захисту.
25. Підстави виникнення, зміни та припинення правовідносин у сфері соціального захисту
26. Поняття та юридичне значення страхового стажу у праві соціального захисту.
27. Види страхового стажу.
28. Обчислення страхового стажу.

29. Підтвердження та докази страхового (трудового) стажу.
30. Сутність єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування, принципи його збору та ведення обліку.
31. Платники єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування, їх права й обов'язки.
32. Порядок нарахування і строки сплати єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування.
33. Розмір єдиного внеску на загальнообов'язкове соціальне страхування та пропорції його розподілу.
34. Адміністрування єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування.
35. Система пенсійного забезпечення України та її рівні.
36. Суб'єкти системи пенсійного забезпечення України.
37. Пенсія за віком: поняття, ознаки, умови надання:
38. Особливості пільгового пенсійного забезпечення за віком окремих категорій громадян.
39. Умови пільгового пенсійного забезпечення за віком осіб, які працювали у шкідливих та важких умовах праці за Списками №1 та №2.
40. Пенсії по інвалідності у солідарній системі: поняття, умови призначення, розмір.
41. Пенсії у зв'язку з втратою годувальника у солідарній системі: поняття, умови призначення, розмір.
42. Порядок визначення заробітної плати для призначення пенсії.
43. Порядок звернення за призначенням пенсії у солідарній системі.
44. Періодичність і порядок виплати пенсій у солідарній системі.
45. Припинення і поновлення виплати пенсій.
46. Сутність, особливості й умови запровадження в Україні накопичувальної системи пенсійного страхування.
47. Суб'єкти накопичувальної системи пенсійного страхування.
48. Види пенсійних виплат за рахунок коштів накопичувальної системи пенсійного страхування.
49. Порядок укладення й оплати договору страхування довічної пенсії у накопичувальній системі пенсійного забезпечення.
50. Умови та порядок отримання одноразової виплати у накопичувальній системі пенсійного страхування.
51. Довічні пенсії у накопичувальній системі пенсійного страхування.
52. Поняття та принципи системи недержавного пенсійного забезпечення.
53. Суб'єкти системи недержавного пенсійного забезпечення
54. Недержавні пенсійні фонди: поняття, види, органи управління.
55. Пенсійний контракт і пенсійна схема.
56. Пенсійні виплати у системі недержавного пенсійного забезпечення: види, умови та строки їх здійснення.
57. Спеціальне пенсійне забезпечення в Україні: правові основи та

суб'єкти.

58. Види пенсійного забезпечення осіб, звільнених з військової служби та деяких інших осіб.

59. Пенсія за вислугу років особам, звільненим з військової служби та деяким іншим особам.

60. Пенсії по інвалідності особам, звільненим з військової служби та деяким іншим особам.

61. Пенсії у разі втрати годувальника сім'ям осіб, звільнених з військової служби та деяким іншим особам.

62. Пенсійне забезпечення державних службовців.

63. Пенсійне забезпечення суддів.

64. Пенсійне забезпечення прокурорів і слідчих прокуратури.

65. Пенсійне забезпечення наукових і науково-педагогічних працівників.

66. Пенсійне забезпечення осіб, які постраждали внаслідок Чорнобильської катастрофи.

67. Пенсії за вислугу років окремим категоріям працівників.

68. Пенсії за особливі заслуги перед Україною.

69. Правовий статус Фонду соціального страхування України.

70. Права, обов'язки та відповідальність роботодавця як страхувальника і застрахованих осіб.

71. Умови надання допомоги по тимчасовій непрацездатності та тривалість її виплати.

72. Допомога по тимчасовій непрацездатності внаслідок захворювання або травми, не пов'язаної з нещасним випадком на виробництві та професійним захворюванням.

73. Допомога по тимчасовій непрацездатності по догляду за хворою дитиною та по догляду за хворим членом сім'ї.

74. Умови надання, тривалість виплати та розмір допомоги по вагітності та пологах.

75. Порядок призначення та виплати матеріального забезпечення, надання соціальних послуг за страхуванням у зв'язку з тимчасовою втратою працездатності.

76. Поняття страхового випадку, нещасного випадку та професійного захворювання.

77. Страхові виплати за загальнообов'язковим державним соціальним страхуванням від нещасного випадку на виробництві та професійного захворювання, що спричинили втрату працездатності: види, умови надання та розміри.

78. Порядок розгляду справ про страхові виплати за загальнообов'язковим державним соціальним страхуванням від нещасного випадку на виробництві та професійного захворювання, що спричинили втрату працездатності та строки їх надання.

79. Матеріальне забезпечення та соціальні послуги за загальнообов'язковим державним соціальним страхуванням на випадок безробіття: види та умови надання.

80. Допомога по безробіттю: умови надання, розмір, строк призначення.

81. Допомога по частковому безробіттю.

82. Поняття та види державних соціальних допомог.

83. Допомога у зв'язку з вагітністю та пологами: умови, тривалість надання та розмір.

84. Допомога при народженні дитини як вид державної допомоги сім'ям з дітьми.

85. Допомога при усиновленні дитини як вид державної соціальної допомоги сім'ям з дітьми.

86. Допомога на дітей, над якими встановлено опіку чи піклування

87. Допомога на дітей одиноким матерям.

88. Порядок призначення та виплати державної соціальної допомоги сім'ям з дітьми.

89. Державна соціальна допомога інвалідам з дитинства та дітям-інвалідам: умови призначення, тривалість виплати, розмір.

90. Державна соціальна допомога малозабезпеченим сім'ям: умови призначення, розмір, порядок виплати.

91. Державна соціальна допомога особам, які не мають права на пенсію, та інвалідам: особи, які мають право на отримання, види.

92. Умови призначення та розмір державної соціальної допомоги особам, які не мають права на пенсію, та інвалідам.

93. Умови призначення та розмір державної соціальної допомоги на догляд.

94. Поняття та види соціальних послуг.

95. Основні форми надання соціальних послуг.

96. Порядок надання й отримання соціальних послуг.

97. Правове регулювання волонтерської діяльності в Україні.

98. Надання соціальних послуг бездомним особам і безпритульним дітям.

99. Реабілітаційні послуги інвалідам.

Навчальне видання

Орловський Олег Ярославович

Боднарук Микола Іванович

Каптар А.Г.

ПРАВО СОЦІАЛЬНОГО ЗАХИСТУ

Літературний редактор
Лукул О.В.

